

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1913.

Första kammaren.

Nr 13.

Tisdagen den 11 Mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 3 i denna månad.

Föredrogs ånyo Första kammarens andra tillfälliga utskotts den 7 och 8 innevarande mars bordlagda utlåtande nr 4, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret utredning och förslag om åstadkommande av ökad skyndsamhet i publicerandet av kamrarnas protokoll, äfvensom i anledning av herr Clasons i ämnet väckta motion, nr 95.

Om skyndsammare publicerande av Första kammarens protokoll.

I en den 19 december 1912 till Första kammaren avlåten skrifvelse, vilken till förberedande behandling hänvisats till kammarens andra tillfälliga utskott, hade riksgäldsfullmäktige föreslagit vissa anordningar för åstadkommande av ökad skyndsamhet i publicerandet af kammarens protokoll samt hemställt, att enär dessa anordningar nödvändiggjorde vissa ändringar i den för Första kammaren gällande arbetsordning, 14 § i samma arbetsordning måtte erhålla angiven ändrad lydelse.

I sammanhang härmed hade utskottet till förberedande behandling förehaft en utav herr Clason i Första kammaren väckt motion, nr 95, däruti hemställt, att, med bifall i övrigt till de av fullmäktige framlagda förslag till ändrad lydelse av mom. 1 och 2 i § 14 av Första kammarens arbetsordning, uti mom. 1 orden »fjärde söckendagen» måtte utbytas mot »tredje söckendagen» och uti mom. 2 orden »till andra söckendagen därefter» mot »till första söckendagen därefter».

I utlåtandet omförmäldes, hurusom enligt av utskottet förordade anordningar förhållandena beträffande protokollen för ondags- och lördagsplena komme att ställa sig, på sätt framginge av följande tabell:

Om skyndsammare publicerande av Första kammarens protokoll.
(Forts.)

uppsatta och reviderade

av kansliet lördag kl. 10 f. m. — tisdag kl. 10 f. m.

justerade av talarna tisdag kl. 12 m. — torsdag kl. 12 m.

justering i kammaren... tisdag kl. 3 e. m. — fredag kl. 3 e. m.

färdigtryckta i en upp-

laga av 500 ex. onsdag kl. 4 e. m. — lördag kl. 4 e. m.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande i anledning av riksgäldsfullmäktiges skrivelse och den av herr Clasons i ämnet väckta motionen på anförda grunder hemställt att Första kammaren måtte besluta, att 14 § i den för kammaren gällande arbetsordningen måtte erhålla följande lydelse:

(nu; sjunde dagen)
(enl. fullmäktiges förslag:
fjärde söckendagen)
(enl. herr Clasons förslag:
tredje söckendagen)

1:o. Vid kammarens sammanträde före sekreteraren protokoll, upptagande överläggningsämnena, namnen å dem, som yttra sig, talmannens yttranden och propositioner, utgången av omröstning, där sådan äger rum, och kammarens beslut. Detta protokoll skall å femte söckendagen därefter, om kammaren då sammanträder, eller i motsatt händelse vid kammarens näst därefter inträffande sammanträde av sekreteraren uppläsa och av kammaren justeras.

Justeringen av kammarens vid riksdagens slut ojusterade protokoll verkställas inför kammarens av Stockholms stad utsedda ledamöter. Tillkännagifvande om tiden för justeringen införes i Post- och Inrikes tidningar, för den händelse att kammarens övriga ledamöter önska därvid vara tillstädes.

(nu tredje dagen)
(enl. fullmäktiges och hr Clasons förslag: andra söckendagen)
(nu: under nästfölj. fyradagar)
(enl. fullmäktiges förslag: till andra söckend. därefter kl. 10 f. m.)
(enl. hr Clasons förslag: till första söckend. därefter kl. 10 f. m.)

(Tillägg.)

2:o. Yttranden, som ledamöter vid kammarens sammanträde avgiva, skola, såvitt ske kan, ordagrant av särskilda, för sådant ändamål anställda tjänstemän upptecknas och sist tredje dagen därefter klockan 10 förmiddagen, försedda med uppsättarens namnteckning, avlämnas i kammarens kansli, där de till andra söckendagen därefter kl. 12 middag böra finnas för genomläsning tillgängliga. Ledamot, som före utgången av nämnda tid justerar sitt yttrande, göra därå anteckning om verkställd justering; annan ledamot dock obehaget att påkalla särskild justering därav inför kammaren vid det i 1 mom. omnämda tillfälle. Har ledamot icke inom stadgad tid justerat sitt yttrande, anses det samma ändock såsom av honom justerat. Yttrandena böra därefter med protokollet ofördröjligen till trycket befordras.

Herr Clason: Herr talman, mina herrar! Att i dag, då kammaren med spänning endast bidar debatten av Riksdagens hittills viktigaste fråga, kunna påräkna något intresse för den nu föreliggande, är ju givetvis tämligen lönlöst. Emellertid, när nu denna fråga satts främst på listan, har det ju skett därför att kammaren skulle få en stunds frist, innan sockret börjar. Under sådana förhållanden skall jag söka motsvara kammarens anspråk i denna väg.

Om skyndsammare publicerande av Första kammarens protokoll.
(Forts.)

I söndags åtta dagar sedan höll Sveriges statsminister ett av olika skäl ganska uppmärksammat anförande, men vad skulle väl landet och vad skulle herrarne hava sagt, om det dröjt fjorton dagar innan ett tillförlitligt referat av detta anförande blivit publicerat? Det är ju möjligt, att den ärade talaren själv den gången kanske kunde haft anledning vara belåten med ett slikt dröjsmål; men det säger sig självt att med våra dagars politiska livaktighet skulle någonting dylikt i regeln hava ansetts alldeles urbota, och hade man tillika velat förklara dröjsmålet därmed, att den långa publiceringstiden bland annat berott på att talaren behöft tre dagar för att justera sitt anförande, så skulle man ha skrattat åt en sådan organisation. Men vad vi icke nöja oss med, när det gäller politiska anföranden i allmänhet, det nöjer sig svenska riksdagen med, då det gäller hennes eget politiska liv. Den debatt, som kommer att i dag föras här och i medkammaren — en debatt, under vilken yttranden av största vikt komma att fällas, och som man slüss om att få bevista — denna debatt åtnöjer man sig med att få se i tryck först inom fjorton dagar eller så omkring, däruti alltjämt inbegripet tre dagar för justeringen. I Frankrike, Belgien och Nederländerna och kanske även åtskilliga andra länder skulle debatten förelegat tryckt dagen efter plenum — jag hänvisar i det avseendet till motionen nr 235 i Andra kammaren vid 1905 års Riksdag, en motion, som tillfälliga utskottet kanske kunde haft skäl att något studera — och jag tror förhållandena äro något så när desamma i Tysklands och Englands parlament. I en hel del andra tager det på sin höjd 3 å 4 dagar, innan protokollet föreligger tryckt. Blott hos oss går det med snigelfarten.

Nu ha herr Cederborg och jag motionerat om åtgärder för större skyndsamhet i detta avseende, och vi hava ansett oss kunna påvisa, att tiden utan alltför stora olägenheter skulle kunna nedbringas till 4 dagar. Stenograferingen och utskrivningen skulle nedbringas från tre till två dygn, riksdagsmännens justeringstid från tre till ett dygn, och tryckningstiden från det obestämda något, vartill den för närvarande uppgår, till ett dygn. De första notarier, vilka fullmäktige hava hört, vitsorda, att detta vad notarierna angår *kan ske*, och en av dem tillstyrker till och med saken »på det livligaste». Den omständigheten, att motionärerna, herr Cederborg och jag, själva icke så kort tid tjänstgjort som notarier och äro övertygade om att det är möjligt med ett sådant förfaringssätt, kan ju också hava någon betydelse.

Så kommo fullmäktige, vilka tillstyrkte bestämmelserna för notariernas del, men ville utsträcka ledamöternas justeringstid från

Om skyndsammare publicerande av Första kammarens protokoll.

(Forts.)

en till två dagar. Förutsättningen för vårt förslag var, att justeringen i kammaren av onsdagens protokoll skulle kunna ske på lördagen och av lördagsprotokollet på tisdagen eller onsdagen, hvar till så i båda fallen komme en dag till för tryckningen, och därmed vunne man de fyra dagarne. Men när nu fullmäktige ville utsträcka ledamöternas justeringstid, förlorades därmed möjligheten att få justeringen i kammaren verkställd för onsdagens plenum förrän nästa tisdag — i stället för på lördagen enligt vårt förslag — samt för lördagsprotokollet förrän näst påföljande fredag i stället för på tisdagen eller onsdagen. Man förlorar alltså utom den utsträcktä justeringstiden ytterligare ett dygn, och vad blev följden? Jo följden blev helt naturligt den, att notarierna kommo och sade, att »om protokollet skall ligga på det viset oanvänt ett dygn, så kunna vi ju i stället få till vår disposition det dygnet». Det har utskottet nu gått med på; utskottet har ej velat inskränka tiden för notarierna mera än förut, ehuru den säkerligen kan inskränkas, och på det viset har möjligheten att få protokollet tryckt inom fyra dagar gått förlorad.

Huvudanledningen till detta är naturligtvis att man ej velat inskränka riksdagsmännens justeringstid till ett dygn. Jag för min del får dock säga, att jag tror att ett dygn är fullt tillräckligt. Ju förr man får justera dess bättre; gör man icke det genast eller något så när genast, blir protokollet liggande och så drar det ut på tiden. Men är man nödsakad att justera utan uppskov, går det också lättare för sig. Enligt mitt förslag skulle man också hava sitt anförande färdigjusterat till följande diskussionsplenum, då man i alla fall skall upp i kammaren, och det är mycket bättre att då hafva den saken undangjord, innan man åter skall övervara en lång debatt. I utlandet är justeringstiden i regeln högst 24 timmar — det finnes ju undantag — men på flera håll är den också mycket mindre, och jag tror även den svenska riksdagen lätt skulle kunna vänja sig därvid.

Då utskottet emellertid nu står enigt, är det kanske icke så mycket mer att här vinna. Emellertid lider utskottets förslag, såvitt jag kan förstå, av en formell olägenhet, som gör det nödvändigt för mig att yrka återremiss. Näst sista meningen i utskottets förslag till ändring av 14 § lyder som kammaren behagat finna: »Har ledamot icke genom stadgad tid justerat sitt yttrande, anses detsamma ändock såsom av honom justerat.» Denna lydelse, som här är hämtad från mitt och fullmäktiges förslag, förutsätter emellertid, att det skall finnas tvenne exemplar av varje anförande. Detta har nu utskottet avstyrkt, men meningen var just att man skulle hava detta duplettexemplar att tillgå om, såsom stundom händer, en ledamot underlåter att inom laga tid återställa sitt anförande; gör han icke det, så kan för övrigt icke heller tryckningen verkställas i tid. På detta duplettexemplar vilar alltid möjligheten att få tryckningen verkställd i tid, och det synes alltså mindre välbetänkt, att detta moment ströks av utskottet. Men under sådana förhållanden kan jag icke heller se att utskottets kläm och motivering stå i full samklang med varandra och jag måste

därför yrka återremiss. Jag skulle också då vilja ifrågasätta, huruvida det icke kunde anses önskligt att utskottet upptog frågan ånyo samtidigt med Andra kammarens utskott, ty det vore väl icke så alldeles trevligt, om bestämmelserna här skulle bliva olika, så att det visade sig att den ena kammarens protokoll skulle kunna vara färdigtryckt med större hastighet än den andra kammarens. Jag ber alltså att få yrka återremiss.

Om skyndsammare publicerande av Första kammarens protokoll.
(Forts.)

Friherre De Geer, Fabian: Jag kan icke förneka, att varken det enhälliga utskottet eller jag såsom dess ordförande väntat en så vittomfattande, så vidlyftig och så vitt ingående kritik från den föregående talaren över det utlåtande, som utskottet i denna fråga avgivit. Vi hade tvärtom trott, att vårt utlåtande var av den art och beskaffenhet, att det skulle bifallas i denna kammare utan debatt. Men understundom gäckas mänskliga förhoppningar. Vore jag professor i långtalighetskonsten, skulle jag på ett mer ingående sätt bemöta den ärade talaren; men som jag icke är det, skall jag försöka att försvara utskottets utlåtande så gott jag kan, och det blir då helt kort.

Den föregående talaren har fullständigt redogjort för förhållandena, sådana de äro, men han kom till den slutsats, att det skulle vara det rätta att återremittera frågan för att få texten och motiveringen att svara mot varandra. Nu är det verkligen så förhållandet, att enligt vår uppfattning allting svarar mot vartannat i överensstämmelse med vår åskädning. Den föreslagna bestämmelsen, att, om ledamot icke inom stadgad tid justerat sitt yttrande, detsamma ändock anses såsom av honom justerat, förutsätter enligt den föregående talarens mening, att det skall vara två exemplar, och vi kunde, sade han, mycket väl hava godtagit de två exemplaren, ty detta hade ej förorsakat något obehag eller någon olägenhet. Jag skall be att få påpeka, att enligt utredningen i herrar fullmäktiges i riksgäldskontorets förslag, sid. 8, kostnaderna för dubbla exemplar gå till 8,300 kronor. Frågan är då, om de dubbla exemplaren skulle vara av det stora värde, att man bör giva ut 8,300 kronor för dem. Jag tror icke, att kammaren vill vidkänna en så dryg utgift för dubbla exemplar, då det faktisk går för sig ändå. Hittills har intet anförande kommit bort, och skulle det komma bort något, finnes möjlighet att ersätta det, så att den nämnda kostnaden för dubbla exemplar tror jag icke, att kammaren bör underkasta sig. Det medför heller ingen egentlig olägenhet att hava endast ett exemplar. Bestämmelsen, att ett yttrande, som icke är justerat, ändock anses vara justerat, måste emellertid finnas under alla förhållanden.

Jag tror icke, att det finns många i denna kammare, som hava så synerligt stort intresse av den föreliggande frågan, och jag tror även, att flertalet är nöjt med det sätt, varpå protokollet för närvarande föres och publiceras; men att det finnes någon, som icke är belåten med det, därpå är herr Clason ett levande bevis. Det största intresset för en hastig publicering av kammarens protokoll

Om skyndsammare publicerande av Första kammarens protokoll.
(Forts.)

finnes naturligtvis hos tidningarna och hos allmänheten, men dem kan man icke tillfredsställa.

Den föregående talaren har visserligen nämnt Frankrike som ett exempel på hastig och god publicering, men där har kammaren sitt eget tryckeri — jag tror icke, att Första kammaren här vill ikläda sig kostnaden för ett sådant.

Jag anser, att det sätt, varpå utskottet löst frågan, att för en obetydlig kostnad kunna förkorta tryckningstiden med en vecka, är mycket värdefullt. Hade man gått in på det förslag, som är lämnat av herrar fullmäktige i riksgäldskontoret eller biträtt herr Clasons förslag med några förändringar, skulle det kostat Riksdagen mellan 20- och 30,000 kronor. Nu blir det hela en obetydlighet.

Till sist, herr talman, vill jag meddela, att denna fråga är behandlad av såväl Första kammarens andra tillfälliga utskott, som även det Andra kammarens tillfälliga utskott, som har samma fråga om hand, och vid gemensamt sammanträde enade sig båda utskotten om lika grunder. Om vi då besinna, att Första kammarens tillfälliga utskott med suppleanter är tio personer, och att Andra kammarens tillfälliga utskott med suppleanter är 20 personer, är det alltså $\frac{30}{380}$ av Riksdagen, som hava uttalat sig för de förändringar, som i det föredragna utskottsutlåtandet föreslås. Det är visserligen $\frac{1}{13}$, och 13 är ju ett olyckligt tal, men jag hoppas, att olyckan icke må falla över utskottet, utan över herr Clason och hans meningsfränder.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Greve Lagerbjelke: Jag vill giva herr Clason rätt i hans uttalade mening, att en av punkterna i utskottets kläm, nämligen: »Har ledamot icke inom stadgad tid justerat sitt yttrande, anses det samma ändå såsom av honom justerat», har sammanhang med riksgäldsfullmäktiges förslag, att yttrandena skola utskrivas i två exemplar. Det är ju en ganska känd ovana, att en ledamot tager hem till sig det uppsatta yttrandet för att justera det hemma och där-efter dröjer över tiden, så att yttrandet icke föreligger färdigjusterat inom den bestämda tiden. Har då yttrandet utskrivits i två exemplar, gäller utan vidare det av ledamoten icke justerade exemplaret.

Jag vill även göra en annan anmärkning mot utskottets utlåtande. Enligt den tabell, som utskottet uppgjort och som finnes intagen överst på sidan 5, skulle lördagsprotokollen föreligga färdigtryckta påföljande lördag klockan 4 e. m. Detta går för sig lätt nog, om det varit korta förhandlingar, men annars kunna protokollen icke föreligga färdigtryckta till nämnda tidpunkt utan antilande av övertidsarbete å tryckeriet. Den ordinarie arbetstiden vid tryckerierna upphör nämligen klockan 2 e. m. dagen före söndag och helgdag; skola protokollen föreligga färdigtryckta påföljande lördag, måste alltså övertidsarbete användas. Detta är som bekant mycket dyrt; och har utskottet även med berömvärd sparsamhet förordat, att icke några onödiga kostnader skola påläggas. Efter mitt förmenande borde utskottet sålunda i sin tabell hava intagit,

att lördagsprotokollen skulle föreligga färdigtryckta påföljande lördag klockan 4 e. m. *eller därpå följande måndag klockan 11 f. m.*

Jag får sålunda, även med anledning av detta, förena mig i herr Clasons yrkande om återremiss.

Om skyndsamare publicerande av Första kammarens protokoll.

(Forts.)

Herr Danström: Det är tre särskilda fördelar, som utskottet velat vinna genom det förslag, som det här framlagt. Den första är, att man skulle kunna bevara och så mycket som möjligt freda från överansträngning kammarens nuvarande kanslipersonal, som äger stor erfarenhet och träning och icke kan ersättas med yrkesstenografer, något som emellertid bleve nödvändigt, i händelse kansliets tid för anförandenas utskrift skulle väsentligt avkortas. Utskottets andra syfte är att bespara statsverket en ytterligare utgift för utskrivning och tryckning av protokollen, vilken ökade utgift enligt verkställda beräkningar skulle uppgå till icke mindre än 34,700 kronor. Slutligen skulle ändock den fördelen vinnas, att kammarens diskussionsprotokoll kunde avlämnas tryckta inom en till hälften förkortad tid. Ännu en fördel skulle ernås därigenom, att Riksdagens tryckeriavdelning befriades från korrekturläsning av diskussionsprotokollen, varigenom bättre tid erhöles för korrekturläsning av utskottens betänkanden, som alltså skulle kunna göras tillgängliga snabbare än nu.

Den anmärkning, som gjorts i fråga därom, att utskottet icke föreslagit utskrivning av anförandena i två exemplar för en beräknad kostnad av över 8,000 kronor, faller på upplysningen från notariehåll, att i det sällsynta fall, att ett utskrivet anförande förkommer, ett nytt anförande kan utskrivas efter stenogrammen.

Den invändning, som framställts av greve Lagerbjelke, att det i motiveringen borde göras det tillägget, att färdigtryckt upplaga av lördagsprotokollen skulle avlämnas nästföljande lördag klockan 4 e. m. *eller därpå följande måndag klockan 11 f. m.*, är nog riktig; och jag höll själv på detta förslag i utskottet, ty man kan ju tänka sig, att ett protokoll är så drygt, att övertidsarbete på tryckeriet eljest bleve av nöden, vilket skulle synnerligen fördyra tryckningskostnaden. Jag har fortfarande alls ingenting emot att göra det tillägg, som greve Lagerbjelke föreslagit, nämligen att i sista raden i uppgiften om tiderna för protokollens justering och leverering från tryckeriet skulle stå: lördag klockan 4 e. m. *eller måndag kl. 11 f. m.*

Jag yrkar bifall till utskottets förslag med nyssnämnda av greve Lagerbjelke föreslagna tillägg till motiveringen.

Greve Lagerbjelke: Med anledning av vad herr Danström i sitt yttrande anført, återtager jag mitt yrkande om återremiss och yrkar endast, att i motiveringen måtte på angiven plats inflyta orden: *eller måndag kl. 11 f. m.*

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att i avseende på föreliggande utlåtande, förutom beträffande motiveringen, vilken fråga han ämnade företaga till avgörande efteråt,

Om skyndsammare publicerande av Första kammarens protokoll.
(Forts.)

vore yrkat, dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att utlåtandet skulle visas åter till utskottet.

På sedermera i enlighet med dessa yrkanden gjorda propositioner förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Beträffande härefter motiveringen yttrade herr talmannen, att i ayseende därå endast vore yrkat av greve *Lagerbjelke* att kammaren såsom motivering för sitt beslut skulle godkänna utskottets uttalande med den ändring, att i slutet av den å sidan 5 i det tryckta utlåtandet intagna tabell näst efter orden »lördag kl. 4 e. m.» tillades orden »eller måndag kl. 11 f. m.»

Sedermera gjordes propositioner, först på godkännande av utskottets motivering oförändrad samt vidare på bifall till greve *Lagerbjelkes* yrkande, och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

Herr statsrådet *Petersson* avlämnade Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen, nr 100, om införande i förordningen den 15 maj 1908 angående restitution av erlagd sockerskatt eller befrielse från sådan skatt för socker, som använts vid tillverkning av exportvaror, av bestämmelser om restitution av erlagd skatt jämväl då socker utföres till svensk frihamn eller intages å svenskt frilager.

Om tull å socker m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets den 8 och 10 innevarande månad bordlagda betänkande nr 21, angående tull och skatt å socker m. m.

Genom proposition, nr 35, av den 31 januari 1913, vilken hänvisats till bevillningsutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen att besluta,

»dels att tullsatserna å nedannämnda varor skola från och med den 1 januari 1914 utgöra följande belopp för kilogram, nämligen: å socker, raffinerat, alla slag, såsom topp-, kandi- och kak- samt krossat eller pulveriserat socker, 10 öre;

å socker, oraffinerat, till färgen icke mörkare än nr 18 av den i världshandeln gällande holländska standard, likaledes 10 öre;

å socker, oraffinerat, till färgen mörkare än samma standardnummer, även om varan inkommer i upplöst eller flytande tillstånd, 7 öre;

å sirap och melass 5 öre;

dels ock att den i § 13 i förordningen med tulltaxa för inkommande varor den 9 juni 1911 under vissa villkor medgivna restitution av tullmedlen vid utförsel sjöledes från stapelstad av raffinerat socker, topp-, kandi- och kak-, vilket tillverkats inom riket av utländskt råämne, skall utgå från och med den 1 januari 1914 med 7,5 öre för kilogram sådant socker.»

Vidare hade i en till Riksdagen avläten proposition, nr 43, likaledes av den 31 januari 1913, vilken tillika hänvisats till bevillningsutskottet, Kungl. Maj:t, under återopande av det vid förenämnda proposition, nr 35, fogade utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen att antaga framlagt förslag till förordning angående ändrad lydelse av 1 § i förordningen den 11 oktober 1907 angående beskattning av socker. Om tull å
socker m. m.
(Forts.)

I sammanhang med berörda kungl. propositioner hade utskottet till behandling förehåft följande inom Riksdagen väckta, till bevillningsutskottet likaledes hänvisade motioner rörande hithörande frågor, nämligen inom Första kammaren: nr 100 av herr *Stadener*, nr 103 av herr *af Ekenstam* med instämmande av fem andra av kammarens ledamöter; nr 104 och nr 105 av herr *Swartz*, nr 106 av friherre *Johan Beck-Friis* och greve *Posse* med instämmande av ytterligare en ledamot och nr 107 av herr *Cedercrantz* jämte sju andra av kammarens ledamöter, samt inom Andra kammaren: nr 253 av friherre *Palmstierna*, nr 254 av herr *Nilsson* i Tånga, nr 256 av herr *Hamrin*, nr 258 av herr *Pålsson*, nr 262 och 263 av herr *Lindman*, nr 264 av herr *Andersson* i Skivarp med instämmande av tre andra av kammarens ledamöter, nr 269 av herr *Vahlquist*, nr 270 av herr *von Hofsten* jämte sex andra ledamöter av kammaren, nr 271 av herr *Andersson* i Fallsberg tillika med ytterligare fyra av kammarens ledamöter och nr 272 av herr *Karlsson* i Fjäl.

Uti ifrågavarande motioner yrkades

i *motionen* II: 253 (av friherre *Palmstierna*):

»att Riksdagen med anledning av nämnda proposition måtte besluta:

1) *dels* att tullsatserna å nedannämnda varor skola från och med den 1 januari 1914 utgöra följande belopp för kilogram, nämligen: å socker, raffinierat, alla slag, såsom topp-, kandi- och kak-samt krossat eller pulveriserat socker, 9 öre;

å socker, oraffinerat, till färgen icke mörkare än nr 18 av den i världshandeln gällande holländska standard, likaledes 9 öre;

å socker, oraffinerat, till färgen mörkare än samma standard-nummer, även om varan inkommer i upplöst eller flytande tillstånd, 6 öre;

2) *dels* att den i § 13 i förordningen med tulltaxa inkommande varor den 9 juni 1911 under vissa villkor medgivna restitution av tullmedlen vid utförsel sjöledes från stapelstad av raffinerat socker, topp-, kandi- och kak-, vilket tillverkats inom riket av utländskt råämne, skall utgå från och med den 1 januari 1914 med 6,5 öre för kilogram sådant socker;

3) *dels* ock att i motiveringen för i punkt 1 angivet beslut uttala, att tullsatserna å socker, raffinierat, alla slag, samt oraffinerat, till färgen icke mörkare än nr 18 av den i världshandeln gällande holländska standard, ytterligare skall nedsättas 1 januari 1915 med 2 öre, 1 januari 1916 med 1 öre, 1 januari 1917 med 1 öre, 1 januari 1919 med 1 öre och 1 januari 1921 med 1 öre, allt per kilogram,

Om tull å socker m. m. samt att tullsatserna å socker, oraffinerat, till färgen mörkare än nämnda standardnummer, ytterligare skall nedsättas 1 januari 1915 med 1 öre, 1 januari 1916 med 1 öre, 1 januari 1917 med 0.5 öre, 1 januari 1919 med 0.5 öre och 1 januari 1921 med 0.5 öre, allt per kilogram.»
(Forts.)

i *motionerna* I: 100 (av herr Stadener) och II: 258 (av herr Pålsson):

»att Riksdagen, under förutsättning att Svenska sockerfabriksaktiebolaget åtager sig att ensamt bära den minskning i inkomst, som kan bli en följd av tullnedsättningen, och träffar överenskommelser om förnyande av förut gällande kontrakt med sina betodlare för fem år framåt från och med den 1 januari 1914, må besluta,

dels att tullsatserna å nedannämnda varor skola från och med den 1 januari 1914 utgöra följande belopp för kilogram, nämligen;
å socker, raffinerat, alla slag, såsom topp-, kandi- och kaksocker samt krossat eller pulveriserat socker, 12 öre;

å socker, oraffinerat, till färgen icke mörkare än nr 18 av den i världshandeln gällande holländska standard, likaledes 12 öre;

å socker, oraffinerat, till färgen mörkare än samma standardnummer, även om varan kommer i upplöst eller flytande tillstånd, 9 öre;

å sirap och melass 5 öre;

dels ock att den i § 13 i förordningen med tulltaxa för inkommande varor den 9 juni 1911 under vissa villkor medgivna restitution av tullmedel vid utförsel sjöledes från stapelstad av raffinerat socker, topp-, kandi- och kaksocker, vilket tillverkats inom riket av utländskt råämne, skall utgå från och med den 1 januari 1914 med 9.5 öre för kilogram sådant socker;»

i *motionerna* I: 104 (av herr Swartz) och II: 263 (av herr Lindman):

»att, för den händelse Riksdagen beslutar nedsätta gällande tull å socker, Riksdagen i samband därmed måtte besluta sådan ändrad lydelse av 1 § i förordningen den 11 oktober 1907 angående beskattning av socker, därom bevillningsutskottet torde avgiva närmare förslag, att skatten å raffinadsocker ökas med samma belopp, varmed tullen å detsamma nedsättes;»

i *motionen* II: 256 (av herr Hamrin):

»att Riksdagen ville besluta, att för socker, som inom riket till fritt bruk utlämnas från och med den 1 januari 1914, skall betalas en skatt av 14 öre per kilogram;»

i *motionerna* I: 106 (av friherre Johan Beck-Friis och greve Posse) och II: 269 (av herr Vahlquist):

»att, om Riksdagen beslutar sockertullens sänkning, skattesatsen å socker, tillverkat vid fabrikerna i Lidköping, Linköping och Mörbylånga, måtte under femårsperioden 1914—1918 nedsättas med lika många öre, under 13 öre, som tullsänkningen under samma tidsperiod kan komma att omfatta;»

i *motionen* II: 271 (av herr Andersson i Fallsberg m. fl.):

»att Riksdagen måtte besluta, att under femårsperioden 1914—1918 fabrikerna i Lidköping, Linköping och Mörbylånga måtte för vid dem tillverkat socker åtnjuta nuvarande skattelindring, utgörande 3 öre per kilogram, samt att, för den händelse Riksdagen beslutar nedsättning av gällande tull, skatten därjämte måtte sänkas med det belopp, tullsatsen å socker under samma tid nedsättes;»

*Om tull å
socker m. m.
(Forts.)*

i *motionerna* I: 107 (av herr Cedercrantz m. fl.) och II: 270 (av herr von Hofsten m. fl.):

»att Riksdagen måtte med avslag å Kungl. Maj:ts nådjga proposition, nr 35, om sänkning av tullen å socker bifalla Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 43 att skatten för vid fabrikerna i Lidköping, Linköping och Mörbylånga tillverkat socker måtte utgå med 13 öre per kilogram under fem år från och med den 1 januari 1914;»

i *motionerna* I: 103 (av herr af Ekenstam) och II: 264 (av herr Andersson i Skivarp): »att Riksdagen ville besluta:

dels att tullsatserna å nedannämnda varor skola fortfarande från och med den 1 januari 1914 utgöra följande belopp för kilogram, nämligen:

å socker, raffinerat, alla slag, såsom topp-, kandi- och kak-samt krossat eller pulveriserat socker, 14 öre;

å socker, oraffinerat, till färgen icke mörkare än nr 18 av den i värdshandeln gällande holländska standard, likaledes 14 öre;

å socker, oraffinerat, till färgen mörkare än samma standard-nummer, även om varan inkommer i upplöst eller flytande tillstånd, 9 öre;

å sirap och melass 10 öre;

dels ock att tulltaxans nu gällande bestämmelser för restitution av tullmedel under vissa förutsättningar må lämnas orubbade;»

i *motionerna* I: 105 (av herr Swartz) och II: 262 (av herr Lindman):

»att Riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag att nedsätta tullen å sirap till 5 öre;»

i *motionen* II: 272 (av herr Karlsson i Fjäl):

»att Riksdagen må besluta, att, därest den i Kungl. Maj:ts nådiga proposition, nr 35, föreslagna nedsättningen av tullen å socker vinner Riksdagens bifall och i anledning därav de bestämmelser, som för närvarande reglera priset å vitbetor mellan Svenska sockerfabriksaktiebolaget och dess betodlare, undergå sådan förändring, att likviden för betorna sänkes, genom förändring av lydelsen av 1 § i förordningen den 11 oktober 1907 angående beskattning av socker må bestämmas, att tillverkningsavgiften för inom landet tillverkat socker skall höjas med ett mot nämnda sänkning av den för betorna utgående betalning svarande belopp;»

i *motionen* II: 254 (av herr Nilsson i Tånga):

»att Riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller, att Kungl. Maj:t ville taga i övervägande, huruvida icke en legal reglering av priset å sockerbetorna, verkställd av en på grund av statsmaktens

Om tull å socker m. m. beslut tillsatt nämnd, bör åstadkommas, samt, för den händelse Riksdagens medverkan påkallas, för Riksdagen framlägga de förslag, (Forts.) vartill en utredning i ärendet kan föranleda».

Utskottet hade i förevarande betänkande på anförda skäl hemställt

1:o att Riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts proposition, nr 35, angående förändring av tullsatserna å socker och sirap m. m., icke kunnat oförändrad bifallas, måtte besluta,

dels att tullsatserna å nedannämnda varor skulle från och med den 1 januari 1914 utgöra följande belopp för kilogram, nämligen: å socker, raffinerat, alla slag, såsom topp-, kandi- och kak- samt krossat eller pulveriserat socker, 11 öre;

å socker, oraffinerat, till färgen icke mörkare än nr 18 av den i världshandeln gällande holländska standard, likaledes 11 öre;

å socker, oraffinerat, till färgen mörkare än samma standardnummer, även om varan inkommer i upplöst eller flytande tillstånd, 8 öre;

å sirap och melass 5 öre;

dels ock att den i § 13 i förordningen med tulltaxa för inkommande varor den 9 juni 1911 under vissa villkor medgivna restitution av tullmedlen vid utförsel sjoledes från stapelstad av raffinerat socker, topp-, kandi- och kak-, vilket tillverkats inom riket av utländskt råämne, skulle utgå från och med den 1 januari 1914 med 8,5 öre för kilogram sådant socker;

2:o) att Riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 43, måtte antaga följande

Förslag

till

**Förordning angående ändrad lydelse av 1 § i förordningen
den 11 oktober 1907 angående beskattning av socker.**

1. För allt socker, som inom riket tillverkas eller dit införes, skall, på sätt i denna förordning närmare bestämmes, vid sockrets utlämnande till fritt bruk erläggas skatt med 16 öre för varje kilogram. För det socker, som tillverkas vid de redan anlagda råsockerfabrikerna i Östergötland och Västergötland samt på Öland och utlämnas till fritt bruk antingen omedelbart från samma fabriker eller från raffinaderiet i Lidköping efter där verkställd raffinering, utgår dock skatten under tiden till 1918 års utgång med 13 öre för varje kilogram; ägande Kungl. Maj:t att meddela behövliga kontrollföreskrifter.

För socker, som till riket införes, skall därjämte erläggas tull enligt tulltaxan.

2. Till socker räknas ej honung, stärkelsesocker (glykos) och maltsocker (maltos) samt ej heller sirap eller melass, i vilka sockerhalten är mindre än sjuttio procent av torrsubstansens vikt.

Sockerhalten uträknas genom direkt polarisation, därest icke

kontrollstyrelsen på framställning av tillverkaren förordnar, att sockerhalten skall bestämmas genom fullständigare kemisk analys. *Om tull å socker m. m.*

3. För socker, som enligt de föreskrifter, Kungl. Maj:t vill meddela, gjorts till förtäring av människor obrukbart (denaturerats), erlägges ej skatt. *(Forts.)*

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1914;

samt

3:o) att de i betänkandet omförmälda motionerna

- a) I: 100 av herr Stadener,
- b) I: 103 » » af Ekenstam,
- c) I: 104 » » Swartz,
- d) I: 105 » » Swartz,
- e) I: 106 » herrar friherre Johan Beck-Friis och greve Posse,
- f) I: 107 » herr Cedercrantz m. fl.,
- g) II: 253 » » friherre Palmstierna,
- h) II: 256 » » Hamrin,
- i) II: 258 » » Pålsson,
- k) II: 262 » » Lindman,
- l) II: 263 » » Lindman,
- m) II: 264 » » Andersson i Skivarp,
- n) II: 269 » » Vahlquist,
- o) II: 270 » » von Hofsten m. fl. samt
- p) II: 271 » » Andersson i Fallsberg m. fl. måtte anses

besvarade genom vad utskottet här ovan hemställt.

I anledning av motionerna II: 254 av herr Nilsson i Tånga och II: 272 av herr Karlsson i Fjäl hade utskottet förklarat sig komma att framdeles avgiva yttrande, vilket utskottet i punkten 4 av det föreliggande betänkandet anmält för Riksdagen.

Vid föredragningen av betänkandet begärdes ordet av

Herr Karlsson, som yttrade: Jag skall be att få föreslå särskild föredragningsordning för denna frågas behandling. Jag hemställer, att betänkandet måtte föredragas sålunda:

1) utskottets hemställan under punkt 1:o), i vad den rör tullsatserna å socker och restitution av erlagd sockertull, ävensom motioner, som innefatta yrkanden i samma ämnen;

2) utskottets hemställan under punkt 1:o), i vad den rör tullsatsen å sirap och melass, ävensom motioner, innefattande yrkanden härom;

3) utskottets hemställan under punkt 2:o), utom i vad densamma rör skattesatsen för socker från fabrikena i Östergötland och Västergötland samt på Öland, ävensom motioner med yrkanden i det ämne, denna utskottets hemställan omfattar;

4) utskottets hemställan under punkt 2:o), i vad den rör skattesatsen för socker från nyssnämnda fabriker, ävensom motioner med yrkanden härom.

Om tull å socker m. m. Slutligen hemställs, att diskussionen vid första punkten även måtte få omfatta förslaget i dess helhet.
(Forts.)

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Punkten 1.

Utskottets hemställan, såvitt angick tullsatserna å socker och restitution av erlagd sockertull, ävensom motioner med yrkanden i dessa ämnen.

Vid föreliggande del av punkten 1 hade reservation avgivits av herrar *Bäckström* och *Eriksson* i Grängesberg, friherre *Palmstierna* och herr *Källman*, vilka på framlagda skäl hemställt, att Kungl. Maj:ts proposition nr 35 måtte av Riksdagen bifallas.

Herr statsrådet friherre Adelswärd: Då bevillningsutskottets nu till Riksdagens avgörande föreliggande utlåtande rörande sänkningen av sockertullen väsentligen avviker från Kungl. Maj:ts i ämnet avlätna proposition, får jag härmed redan nu meddela, att regeringen — som för sin del på förhand funnit sig böra acceptera de i utlåtandet innefattade förslag och uttalanden — nu således ock vill tillstyrka dess antagande av Riksdagen.

Innan jag går att angiva skälen till denna av regeringen intagna ståndpunkt, vill jag betona, att den därmed icke i något avseende frångår sin uppfattning om det principiellt riktiga i det i propositionen framlagda förslaget.

Då jag tillrådde Kungl. Maj:t att föreslå Riksdagen besluta den omedelbara sänkning av tullen å socker och planen för den ytterligare sänkning av densamma under den närmaste framtiden, som i propositionen anges, grundade jag mitt förslag på den utredning och de beräkningar, som de inom finansdepartementet tillkallade sakkunniga verkställt. Dessa beräkningar, som avse att visa, vilka merkostnader tynga den svenska sockerindustrien i förhållande till den tyska och danska, giva vid handen, att en sockerindustri, som giver skälig avkastning å däri nedlagt kapital, kan inom vårt land drivas med ett tullskydd av 7 öre per kg. raffinad socker utan nedsättning i nu gällande betpriser och arbetslöner.

Svenska sockerfabriksaktiebolaget har i skrivelse till bevillningsutskottet sökt vederlägga riktigheten av dessa beräkningar och med andra beräkningar velat visa, att den svenska sockerindustrien för sin tillvaro kräver vida högre tullskydd, och att till och med den nuvarande tullen härför vore erforderlig.

Det orimliga i detta påstående framgår redan därav, att sockerindustrien i Danmark, vars driftkostnader icke äro lägre än sockerindustriens i Skåne, kan föra en blomstrande tillvaro med en skyddstull av blott omkring 4 öre. Jag har emellertid underkastat de sakkunnigas och sockerbolagets beräkningar och uppgifter en jämförande granskning samt därvid blott än mera styrkts i min bestämde övertygelse, att de förra i all huvudsak äro fullständigt

riktiga och utgöra en säker grundval för utrönandet av det erforderliga tullskyddets storlek.

Om tull å socker m. m.
(Forts.)

Genomförandet av den av Kungl. Maj:t föreslagna tullnedsättningen vilade, bland annat, på den förutsättningen, att nu gällande betpriser bibehölls oförändrade. Då emellertid, på grund av betodlarnes svaga ställning gent emot sockerbolaget, stora hinder reste sig emot förverkligandet av denna förutsättning, har jag efter framställning från betodlarnes sida och med sockerbolagets medverkan utsett en ordförande att leda förhandlingar emellan dem i syfte att söka åvägabringa en uppgörelse.

Sedan förhandlingar sålunda kommit till stånd, visade det sig snart, att det var omöjligt ernå någon uppgörelse mellan sockerbolaget och betodlarna på grundvalen av Kungl. Maj:ts förslag. Endast med största svårighet blev det möjligt att ens uppnå det avtal, som utgör utgångspunkten för bevillningsutskottets föreliggande förslag.

Rent sakligt bedömt torde detta resultat ingalunda böra anses så obetydligt, som vissa reservanter velat hålla före. Den omedelbara tullsänkningen föranleder en minskning i sockerpriset med ett belopp av omkring 3,300,000 kronor per år, ungefär motsvarande räntan på den del av sockerbolagets kapital, som obesträtt utgöres av en genom för högt tullskydd möjliggjord överkapitalisering, vilken icke motsvaras av verkligen i industrien nedlagt kapital.

I valet mellan å ena sidan accepterandet av den till grund för utskottets förslag liggande uppgörelsen, varigenom skulle avvärjas ekonomiska och sociala konflikter, vilkas räckvidd undandraga sig all beräkning och som kunnat bliva för jordbruket i avsevärda delar av landet till stor skada, och å andra sidan vidhållandet av Kungl. Maj:ts förslag, vilket, om det av Riksdagen antoges, skulle lämna sockerbolaget fria händer gent emot betodlarna, har regeringen icke kunnat taga på sitt ansvar att fasthålla vid propositionen, utan vill för sin del förorda bifall till utskottets utlåtande.

Herr Trygger: Herr talman, mina herrar! Det torde icke kunna förtänkas riksdagens ledamöter, att de känna sig synnerligen tveksamma vid fattandet av beslut i denna sockerfråga, ty sällan torde ett ärende ha i mera invecklat skick förelegat för Riksdagen till avgörande. I viss mån påminner vad som försiggått om grundtanken i gällande stadganden om auktion i upp- och avslag. Sedan först den s. k. trustkommittén efter en s. k. sakkunnig utredning kommit fram till en summa, som man genom tullnedsättning trott sig kunna avvinna sockerindustrien, samt en reservant i kommittén, friherre Palmstierna, därtill lagt ytterligare ett avsevärt belopp, hava avslagsutropen börjat med finansministerns i den Kungl. propositionen framlagda förslag, men då ingen stannat för detta bud fortsattes sänkningen ända till dess sockerbolaget och betodlare efter stark bearbetning från regeringshåll gemensamt ropa »mitt», varefter detta bud bekräftas av finansministern och därefter biträdes av bevillningsutskottet, som tydligen haft svårt att avvisa en tullsats, som regeringen i samråd med de i saken närmast intresserade

Om tull å socker m. m.
(Forts.)

satt i stället för sitt eget förslag. Regeringen har å andra sidan haft den stora tillfredsställelsen att se sitt ursprungliga förslag, vilket densamma efter närmare begrundande funnit mindre välbetäckt, upptaget av friherre Palmstierna, vilken i gengäld visat regeringen den artigheten att för tillfället offra den ståndpunkt, som han efter ett omfattande kommittéarbete förklarat vara den enda riktiga. Söker man komma ur detta kaos genom att närmare studera motiven till de olika förslagen, blir man sannerligen icke klokare än förut, ty i det förslag, vartill vederbörande vid en tidigare tidpunkt anslutit sig, förekommer en motivering, som står i uppenbar strid med det förslag, varvid man slutligen stannat. Detta är ock ganska naturligt, ty man har hämtat mönstret för sitt tillvägagångssätt från ett förfarande, auktionen, där endast bud avgivas, medan däremot motiven för dessa plåga vara hemliga. Jag vill ej trötta kammaren med en uttömmande bevisning för mitt påstående om den skärande disharmonien mellan de motiv man anfört och det slut, vartill man kommit. Endast i största korthet skall jag ge en hänvisning till vad i den delen förekommer i en särskild punkt med avseende på regeringens ställning. I den Kungl. propositionen har finansministern med stor skärpa betonat nödvändigheten av koncentration av driften inom den svenska sockerindustrin såväl vad angår råsockerfabriker som raffinaderier. Av allt att döma har han gjort detta därför att han ansett, att, när man tager i betrakta alla på frågan inverkan omständigheter, såsom sockerindustriens, jordbrukets, kommunikationsväsendets, arbetarnes och överhuvud taget det svenska näringslivets berättigade intressen, en dylik koncentration bör anses vara för vårt land gagnelig. I det nya förslag åter, som under finansministerns ledning sedermera kommit till stånd, biträder han rent av ett förbud mot dylik koncentration i fråga om de flesta råsockerfabrikerna i vårt land; detta tydligen därför att han, efter ytterligare prövning av skälen för och emot, funnit att landets ekonomiska intressen, vars högste vårdare han är, genom ett dylikt förbud mot driftens koncentration kunna bäst tillgodoses. För min del vill jag ingalunda klandra varken finansministern eller regeringen, som troget följt honom, för att de icke låtit sig hindras från att efter vunnen bättre insikt övergiva en såsom felaktig erkänd ståndpunkt (endast i förbigående vill jag påpeka det beklagliga i, att man låtit den vunna sanningen begränsas till Skåne och Gottland och icke sträcka sig jämväl över gränsen till Halland och Blekinge). Nu har dessutom finansministern i dag närmare förklarat orsaken till regeringens förändrade ställning. Han har gjort gällande att det är betodlarnas svaga ställning i förhållande till sockerbruken, som bestämt regeringen till att ändra ståndpunkt. Men då frågar jag, vem är det som har försvagat betodlarnas ställning om icke just Kungl. Maj:ts regering, som i den kungliga propositionen givit sockerbolaget en bestämd anvisning att söka hålla sig skadeslöst för tullförändringen genom driftkoncentration och genom råsockerfabrikers nedläggande, och detta är väl det hårdaste och svåraste slag, som överhuvud taget kan träffa betodlarna. Ja, mina herrar, så ligger saken, och vid

sådant förhållande kunde det synas vara närmast till hands, att man omfattade den meningen, att med avgörandet av sockerfrågan borde för närvarande anstå, för att den vid en följande riksdag måtte upptagas, sedan vederbörande blivit i tillfälle att ytterligare överväga alla de omständigheter, som vid dess bedömande borde tagas i betraktande. Då jag emellertid ej gör ett dylikt avslagsyrkande utan biträder den ståndpunkt, som av herr Vennersten med flera i bevillningsutskottet intagits, tillåter jag mig att till stöd härför åberopa de av dem anförda särskilda skäl.

Till denna förklaring skulle jag ock ha inskränkt detta mitt yttrande, därest ej i den kungl. propositionen förekommit uttalanden, som gå vida utöver sockerfrågan och liksom innebära ett regeringens program med avseende på dess ställning till svensk industri och svenskt jordbruk, särskilt när denna ekonomiska verksamhet kan anses äga ett visst skydd genom vår tullagstiftning, och finansministern har i dag uttryckligen förklarat, att han fasthåller vid den principiella ståndpunkt, som finnes uttalad i den kungl. propositionen. Detta regeringsprogram är enligt min mening av den beskaffenhet, att dess genomförande skulle äventyra den ekonomiska utveckling i vårt land, som är förutsättningen såväl för den enskildes som för samhällets trevnad och bästa. Såsom en röd tråd genomgår den kungl. propositionen den tanken, att en svensk industri, som åtnjuter ett visst tullskydd, skulle därmed kommit i ett alldeles särskilt beroende av statsmakterna. Det är nu visserligen ej min mening att förneka, att staten både är berättigad och pliktig att se till, att tullskydd icke gives i en sådan utsträckning, att därigenom den skyddade industrien beredes vinster, som äro oskäligen i jämförelse med vad som utvinnes från andra liknande industrier utan tullskydd. Men å andra sidan måste jag med eftertryck vända mig emot den uppfattningen, att den tullskyddade industrien skulle vara ett statens nådehjon, som finge nöja sig med vad statsmakterna vid varje särskilt tillfälle kunde behaga kasta åt densamma. En dylik åsikt vore möjlig endast under den förutsättningen, att tullskyddet kommit till icke i landets utan endast i den enskilda industriidkarens intresse. Men detta är icke fallet, ty man har i allmänhet icke skänkt och har ej heller rätt att skänka tullskydd åt annan industri än den, vars bedrivande i vårt land är av nytta för vårt folk. Den enskilde, som lägger ned sitt kapital i en dylik industri eller däråt ägnar sitt arbete, har följaktligen anspråk på att från statens sida behandlas med samma hänsyn som andra industriidkare. Skulle man betrakta hans ställning såsom helt och hållet beroende av statsmakternas förgottfinnande, komme detta att innebära en ökad risk för den tullskyddade näringen, vilken risk tydligen komme att i sin ordning inverka på det erforderliga tullskyddets storlek. Man skulle således komma att röra sig i en cirkel, från vilken ingen annan utväg finnes än den ifrågavarande industriens upphörande. Statsmakternas anspråk på att en tullskyddad industri skall anses vara i deras suveräna våld måste således i sista hand leda till ett tynande liv för dylik industri, som finnes, samt därtill att kapitalet och före-

*Om tull å
socker m. m.
(Forts.)*

Om tull å socker m. m. tagsamheten hålla sig borta från industrier, som det av ena eller andra skälet kunnat vara av stor betydelse för landet att genom tullskydd skapa. Jag behöver knappast tillägga, att allt vad som sagts om industrien, *har sin fulla tillämpning på jordbruket och dess särskilda verksamhetsgrenar.*

(Forts.)

Är vad jag nu anfört riktigt, måste man följaktligen på det allvarligaste avvisa jämväl anspråk från statsmakternas sida att föreskriva, hur den tullskyddade industrien skall ställa sin produktion. Först och främst måste man i regel fränkänna statsmakterna erforderlig kompetens att ge vederbörande industriidkare anvisningar, huru de skola inrätta sin verksamhet, om genom stor-drift eller smådrift, centralisation eller decentralisation o. s. v. Bästa beviset, huru farligt det skulle vara för en industri att låta regering och riksdag lämna direktiv för dess anordning och skötsel, hava vi i finansministerns förut av mig påpekade svängning mellan sockerindustriens koncentration och decentralisation. Det kostar icke omedelbart staten något, om statsmakterna ena gången besluta en affärs omläggning på ett sätt och en annan gång på ett annat, men vad skulle det icke kosta industrien själv, vilken icke liksom staten i sin affärsverksamhet har tillfälle att genom grepp ur de skattdragandes fickor täcka möjliga förluster. Vill staten göra anspråk på högsta ledningen av tullskyddade affärsföretag, skulle det vara bättre, om staten löste helt ut den enskilde, så att denne åtminstone sluppe att stå risken vid företaget, utan denna i stället öfverflyttades på staten. Man kommer på denna väg med statens förmynderskap över industrien således i själva verket fram till realisationen av det socialistiska idealet beträffande produktionen.

I ganska god harmoni med denna felaktiga ståndpunkt står uttalandet i den kungl. propositionen, att finansministern förutsätter, att med de av honom föreslagna tullsatserna, de bestämmelser, enligt vilka betpriset under de sista åren reglerats mellan sockerbolaget och dess betodlare, ävensom nu gällande arbetslöner inom sockerindustrien, icke skola sänkas. Huru varmt intresserad man än med skäl må vara, för att betodlarna erhålla en skälig ersättning för sina betor — och vi få tydligen aldrig glömma att tullskyddets historiska grund är betodlingens betydelse för det svenska jordbruket — och huru beklagligt det skulle vara, om arbetarne inom sockerindustrien icke ägde kraft, lika väl som andra arbetare, att tillvarataga sina berättigade löneintressen — något som för övrigt icke torde vara att befara — måste man dock på det allvarligaste bekämpa regeringens försök att genom tullagstiftningens präss söka tvinga en industri att utbetala vissa arbetslöner eller ett visst pris för sin råvara. Regering och riksdag hava lika liten förmåga att bedöma vad i dessa frågor kan vara rättvist och billigt som med avseende på en affärs skötsel i övrigt. Det har i förevarande fall icke heller behövts mer än något över en månad, tiden mellan den 31 januari 1913 och den 5 innevarande mars, för att finansministern skulle finna, att det av honom föreslagna betpriset icke var i överensstämmelse med situationens krav. Min förhoppning är, att detta för andra må utgöra ett varnande

»hands off», då frågan gäller att blanda sig i industriens och jordbrukets intressekonflikter med leverantörer eller arbetare.

Om tull å socker m. m.

(Forts.)

Jag vill nu något sysselsätta mig med vad i den kungl. propositionen förekommer angående ett företags kapital och den från företaget härflytande avkastning. Till en början må då nämnas, att jag icke alls kommer att beröra frågan, huruvida vid sockerbolagets bildande, aktiekapitalet sattes för högt eller ej i förhållande till de däri insatta värdena. Jag vill uteslutande hålla mig till de resonemang, som i den kungl. propositionen förts för att komma till ett resultat i nämnda fråga, vilka uttalanden, därest de vore riktiga, otvivelaktigt borde äga tillämpning jämväl i andra fall, då det kunde hava betydelse att fastslå en ekonomisk verksamhets nuvarande räntabilitet. Finansministern använder tre vägar för att komma till målet för sin undersökning. Den ena utgår ifrån det i ett företag insatta kapitalet, den andra från det uppskattade värdet av däri befintliga materiella tillgångar och den tredje från vad det skulle kosta att nu anskaffa de för den ifrågavarande verksamheten erforderliga materiella produktionsmedel. Denna sista synpunkt kunna vi genast borteliminera, ty till och med den för ekonomiska frågor främmande torde förstå, att spørgsmålet om, vad det skulle kosta att nu anskaffa de för en produktion erforderliga materiella hjälpmedel, saknar varje betydelse, när man skall bedöma värdet av produktionens faktiskt bestående inrättningar. Spørsmålets framställande påminner osökt om en enquête, som förekom i pressen för en tid sedan under rubriken: »Vad skulle Ni göra, om Ni finge en million?» eller något dylikt. Huru skulle nämligen ett land, som i större utsträckning kasserade de produktionsmedel, som redan finnas, få erforderligt kapital till de nya anläggningarna. Sannolikt ej till skänks, utan endast därigenom att man så småningom amorterade det gamla kapitalet och förvandlade vad sålunda lagts upp i förbättrade produktionsanordningar.

Mera rimliga förefalla de av finansministern i första rummet angivna vägarna för undersökningen av ett företags skäliga avkastning, men icke heller de hålla stånd för en mera ingående granskning. Vad då först angår den betonade skillnaden mellan det för ett företag omedelbart inbetalade kapitalbeloppet och det kapital, som tillförts företaget genom intjänade vinster, torde man hittills, såvitt mig är bekant, aldrig hava ifrågasatt annat, än att kapitalet icke är vare sig mer eller mindre värt avkastning, om det utgöres av förut befintliga värden eller av vinst, utdelad till företagets innehavare och sedermera återbetalad till företaget, än när det utgöres av vinst, som omedelbart överföres till reservfond, förnyelsefond eller dylikt och på den vägen kommer företaget till godo. Ett underkännande av detta obestridda sakförhållande vid bedömandet av ett tullskydds lämpliga storlek eller vid avgörandet av frågan om beskattning eller eljest skulle lätt kunna medföra, att det naturligaste sätt för ett ekonomiskt företags konsoliderande, som gärna kan tänkas, nämligen bevarandet åt företaget av en väsentlig del av den intjänade vinsten för att befordra dess utveckling, bleve övergivet, något som för vårt ekonomiska livs sunda

Om tull å socker m. m. (Forts.) utveckling skulle bliva av en oberäknelig skada. Möjligen i känslan av att nu angivna vägar för undersökningen av ett företags skäligen avkastning icke skulle godkännas av en allvarligare kritik, har finansministern, såsom förut nämnts, även anlitat en ytterligare utväg för ifrågavarande ändamål, i det att han sökt uppskatta värdet av de reala tillgångar, som sockerbolaget äger, och därefter ställt den av bolaget intjänade vinsten i förhållande till dessa. Jag behöver icke nu yttra mig om, huruvida den av honom gjorda uppskattningen av nämnda tillgångar är riktig eller ej, utan inskränker mig till att fråga varje på det ekonomiska området verksam man i vårt land, den lille lanthandlaren och betodlaren ej mindre än grossören, godsägaren, skeppsredaren och fabriksägaren, om de anse det riktigt, att man vid angivandet av ett företags kapitalvärde blott upptager dess reala tillgångar, men lämnar alldeles ur räkningen alla andra omständigheter. Måne ett jordbruk med betodling är lika mycket värt, när det är förenat med ett kontrakt om att få sälja betorna till ett fördelaktigt pris, som när dylik möjlighet saknas? Eller kanske en upparbetad fartygslinje med båtar till ett saluvärde av 1,000,000 kronor icke är värd mera än sistnämnda summa? Eller äro två detaljaffärer värda lika mycket, så snart den enes lager kan realiseras till samma pris som den andres o. s. v. Ja, vi kunna gå än längre, viss ekonomisk verksamhet har i själva verket så gott som hela sitt värde utanför sina reala tillgångar. Finansministerns åsidosättande av detta ideella värde, som jämväl vid ett affärsföretags uppskattning måste läggas till dess reala tillgångar, är så mycket mera vilseledande som ofta det ideella värdet skapas först efter stora uppoffringar av materiella värden. Jag förmodar, att mina kolleger i denna kammare, som representera den s. k. tredje statsmakten, skola med välvilja upptaga mitt förfarande att såsom exempel härpå anföra betydelsen för ett affärsföretag av att genom flitig och kostsam annonsering förvärva sig det ideella värde, som ligger i en stor kundkrets. Jag är även viss om, att man skall ge mig rätt, då jag påstår, att ett bland de förnämsta medlen för en affär att skapa ett dylikt ideellt värde är att noggrannt och väl betjäna sina kunder, något som särskilt i ett företags början säkerligen ej kan ske utan offer av materiella värden. Den kungl. propositionens ståndpunkt i denna fråga påminner om rättstillståndet på den tid, då man icke erkände andra rättsobjekt än sådana, som man kunde se och taga på. Men tydligt är åtminstone för mig, att det för vår tids ekonomiska liv skulle vara ödesdigert, om en dylik uppfattning finge göra sig gällande, när man hade att avgöra vad som borde anses för ett företags skäligen avkastning. I detta sammanhang vill jag tillägga, att en avkastning icke anses skäligen, så vida den ej ger vanlig ränta på det riktigt uppskattade värdet av det i företaget befintliga kapitalet och en behörig affärsvinst för det med verksamheten förenade arbete och risk. Att tala om 5 å 6 procent såsom skälig avkastning från en affär, där tillfälle till s. k. kapitalvinst saknas, visar att man ej äger sinne för verkligheten; ty

5 procent kan man lätt erhålla för ett mot fullgod säkerhet utlånat kapital.

*Om tull å
socker m. m.
(Forts.)*

Den i den kungl. propositionen uttalade grundsats, mot vilken jag går att till sist vända mig, är den, som fått sitt uttryck i finansministerns löfte om att, därest den föreslagna tullnedsättningen bifölles, verkställa utredning angående lämpligaste sättet att bereda de arbetare vid sockerfabrikerna, vilka med anledning av tullnedsättningen kunde komma att entledigas, ett understöd under deras sålunda oförvållade arbetslöshet. Detta uttalande skorrar betydligt mot finansministerns förklaring, att staten icke kan sin i tullagstiftning taga hänsyn till kravet på att den, som till visst pris inköpt aktier i ett industriellt företag, skall garanteras eller skyddas för att allt framgent erhålla en viss avkastning å ett mot inköpspriset svarande kapital. Man står här emellertid inför ett antingen eller. Är staten moraliskt förpliktad (om en juridisk skyldighet kan tydligen ej bli fråga) att underhålla de genom en tullnedsättning entledigade arbetarne, så existerar ock en förpliktelse mot ägarne till den av nedsättningen träffade näringen, att de skola hållas skadeslösa i viss utsträckning. Enligt min mening finnes emellertid ingen annan förpliktelse i vare sig det ena eller andra fallet, än att behandla den tullskyddade industrien och dem, som däri nedlagt kapital och däråt ägnat sitt arbete, på ett sådant sätt, att man ej kränker deras tillit till statens vilja att mot alla öva rättvisa och billighet. Att endast tänka på arbetarne, men glömma bort kapitalet, kan endast den göra, som hyllar socialisternas lära, att alla medel äro tillättna, som skada kapitalet såsom samhällets förmenta fiende, men samtidigt sätta kroppsarbetarnas klassintressen framför samhällets egna livsintressen.

Åtskilligt kunde vara att tillägga, ty den kungl. propositionen vimlar visserligen ej av statsmannatankar, men av programpunkter, som endast låta förklara sig av en uppfattning, som fårgats av återskenet från en socialistisk samhällsåskådning. Jag vill dock ej längre upptaga kammarens tid, ty jag är övertygad, att andra talare vilja belysa särskilda punkter i den nu föreliggande frågan. Innan jag slutar, må det dock tillåtas mig att yttra några ord om den kungl. propositionens ensidiga syn på konsumenternas intressen med bortseende från produktionens betydelse för samhället och dess medlemmar. Ingen lär vilja bestrida, att det är ett lofvärt strävande att taga en skälighänsyn till den stora allmänhetens behov av, att livets förnödenheter bliva för densamma tillgängliga till ett pris, som står i rimligt förhållande till dess köpkraft. Men å andra sidan får man ej förglömma, att det är produktionen, som betingar denna köpkraft, liksom det är produktionens resultat, som skola sätta oss i stånd att göra framsteg på såväl den andliga som den materiella kulturens område. Det är ock kapitalets och arbetets produktiva förmåga, varpå det i sista hand beror, om våra offer av personlig art skola visa sig mäktiga att bevara vårt fäderneslands i dessa tider lättare än förut äventyrade oberoende och självständighet.

Jag ber att få yrka bifall till vad som är föredraget av första punkten i betänkandet.

Om tull å
socker m. m.
(Forts.)

Herr Bäckström: Herr talman! Jag har med uppmärksamhet åhört den förklaring, som herr statsrådet och chefen för finansdepartementet här uppläste, men har dock ej däruti funnit någon anledning att frånga den mening, som jag uttalat i min tillsammans med herrar Eriksson, Palmstierna och Källman avgivna reservation, utan skall be att få framställa yrkande, herr talman, om bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 35 oförändrad.

Jag skulle så komma till motiveringen för detta yrkande. Men, mina herrar, skall man verkligen behöva motivera denna Kungl. Maj:ts proposition efter den presskampanj, som rått sista tiden, efter alla de uttalanden som gjorts till förmån för propositionens grundtankar ifrån framstående vetenskapligt nationalekonomiskt håll och först och sist efter den enligt min mening sakligt förkrossande motivering, herr finansministern själv lämnat i sitt anförande till statsrådsprotokollet, som åtföljer propositionen och som jag måste förutsätta, att alla här i kammaren läst? Nej, någon motivering för denna Kungl. Maj:ts proposition anser jag ej behöva lämnas av mig. ♪

Och dock, mina herrar, veta vi nu genom finansministerns och bevillningsutskottets uttalanden, att jag står här och yrkar bifall till en kunglig proposition, som regeringen själv har övergivit; vi veta, att den strid, som regeringen med flygande fanor och klingande spel drog ut att föra mot sockertrusten, slutat med en kapitulation, som en i detta fall ganska enig vänster här i landet känner som en förödmjukelse. När man ser tillbaka på denna antitrustkampanj, kan man knappt underlåta att erinra sig det gamla ordspråket: »stiga upp som en sol och falla ned som en pannkaka!»

Herr finansministern och bevillningsutskottet ha motiverat denna kapitulation med nödvändigheten att värna betodlarnas intressen mot sockerbolaget. Men fanns det då ej någon möjlighet för regeringen att, stödd på Riksdagens majoritet, komma till rätta med sockertrusten och värna betodlarna? Det talades i utskottet mycket om herr Karlssons i Fjäl motion. Den går, som kammaren erinrar sig, ut på, att det belopp, som trusten lyckas pressa av betodlarna, skulle staten ta ut i form av ökad skatt. När den saken förekom i utskottet, bordlades herr Karlssons i Fjäl motion ostentativt, och hela vänstersidan steg upp och vittnade som en man, att här hade man det bart huggande svärd, varmed man skulle skydda betodlarna. Men när det sedan blef allvar av, grep man ej till det bart huggande svärdet, utan till *harvärjan*!

Det låter kanske en smula ironiskt, vad jag här säger men det uttrycker icke min egentliga stämning, ty den är närmast *sorg*. Sorg över den kapitulation, som det demokratiska genombrottets regering här gjort, sorg över att man här på en viktig och avgörande punkt, som måste betraktas som ett exempel på regeringens kraft och förmåga att för framtiden behandla likartade problem, givit efter. Jag måste säga, att för mig personligen som gammal radikal kännes det bittert att, efter att hava varit med om två decenniers reaktion efter under 80-talets framstegsförhoppningar, nu få se detta, som ju endast kan vara ägnat att inge fruktan för fram-

tiden. Och på det partis vägnar, som jag representerar, måste jag säga, att de förhoppningar, som vi hyst om ett gott samarbete med det liberala partiet för förverkligandet av de många folkliga önskemålen, dessa förhoppningar ha fått en allvarlig knäck, som det blir svårt att reparera.

Om tull å socker m. m.
(Forts.)

Herr Nilsson, Johan: Herr talman, mina herrar! Den föreliggande frågans läge är ju för närvarande sådant, att det måhända kan anses överflödigt att yttra sig om Kungl. Maj:ts förslag, sådant det till mångas överraskning framlagts på kammarens bord. Men det är väl dock så, att en kunglig proposition i en så allvarlig fråga, även om den formellt eller i sak frånträdes, ändå kanske får betraktas som ett uttryck i *allmänhet* för den nuvarande regeringens och särskilt *finansministerns* betraktelsesätt i avseende på vårt lands industri och jordbruk.

Först tillåter jag mig att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet framföra ett värdsamt tack, för att herr statsrådet vid uppgörandet av beräkningarna i den kungl. propositionen utgått från den för betodlarna så hugnesamma förutsättningen, att betpriset skulle bibehållas vid senaste mellan Svenska sockerfabriksaktiebolaget och betodlarna fastslagna priser. Trots denna välvilja har bland betodlarna, möjligen till finansministerns stora överraskning, uppstått en den kraftigaste proteströrelse emot Kungl. Maj:ts proposition om nedsättning av sockertullen. Denna proteströrelse har säkerligen sitt rotfäste däri, att betodlarna ansett sig böra protestera mot åtgärder, som enligt deras mening skulle skada hela landets ekonomi. Och även om den välvilja, finansministern ägnat betodlarna, varit av den beskaffenhet, att den gått i uppfyllelse, skulle betodlarna ändå enligt min uppfattning ställt sig på samma sida som nu. Jag nödgas emellertid en smula granska det resonemang, medelst vilket finansministern söker hålla betodlarna som sådana utanför denna fråga. Först vill jag då anmärka, att då såväl de sakkunnige som finansministern själv medgiva, att åtskilligt i de kalkyler, på vilka förslaget är byggt, icke kan göra anspråk på fullkomlig exakthet, så synes det mig mer än märkligt, att finansministern vågat på sådana kalkyler grunda ett förslag av så ödesdiger innebörd. En finansminister borde dock icke föreslå åtgärder, som kunna ödelägga en av landets största industrier, åstadkomma ohjälplig nationalekonomisk förlust och — såsom det ställts i utsikt — tvinga staten att taga hand om en mängd arbetslösa arbetare. Trots den tacksamhet jag nyss uttalade, nödgas jag fastslå, att den tröst, finansministern ger betodlarna, är liksom så mycket annat i propositionen en hypotes — ingenting annat än en hypotes. Några som helst garantier för att betodlarna skulle gå skadelösa, ha ju inte kunnat fullföljas. Finansministern talar å sid. 41 om, att man borde taga till mönster förhållandena inom bränneriindustrien och tillsätta en nämnd, som skulle bestämma betpriset. Nu är det emellertid så, att någon nämnd, som bestämmer potatispriset, existerar icke, ock sålunda existerar icke heller finansministerns exempel. Det finnes visser-

Om tull å socker m. m.
(Forts.)

ligen en nämnd, som består av representanter för spritförsäljningsbolagen, reningsverken och råbrännerierna och som bestämmer brännvinspriset, men potatispriset har icke denna nämnd med att skaffa. Nu ha vi emellertid tagit fasta på finansministerns förslag och haft en nämnd, bestående av representanter för sockerbruket och betodlarne. Resultatet av denna nämnds arbete är för Skånes betodlare icke gynnsamt, men det har dock lyckats oss att under förutsättning, att bevillningsutskottets förslag bliver Riksdagens beslut, för någorlunda rimligt pris avvärja den svåra stöt, som finansministern, med instämmande av hela regeringen, ej ens jordbruksministern undantagen, riktat mot svenskt jordbruk; jag menar den i propositionen föreslagna koncentreringen. Ingen prisnämnd lär emellertid kunna övervinna naturlagarna, det vill här säga framtvinga högre betpris, än bolagets ekonomi medgiver. Nu kanske man invänder, att i propositionen påvisas ju, att bolaget även efter den föreslagna tullsatsen kan betala samma betpriser som förut, men detta har finansministern ej tydligt kunna visa, utan han rör sig i sin framställning med uttryck, som »torde» och »lärer» och bygger härpå sina mer eller mindre osäkra kalkyler. Dessa kalkyler ha redan i pressen ingående diskuterats, vadan jag lämnar dem åt sitt värde.

Jag vill endast fästa uppmärksamheten på ett par andra omständigheter. För det första utgår finansministern från den uppfattningen, att cirka 6 procent på det verkliga aktiekapitalet skulle vara skälig vinst, och för det andra utgår han från, att denna utdelning icke skulle kunna ernås, utan att sockerindustrien genomför en omfattande koncentration. Om koncentrationen skall jag be att få tala sedan och skall först uppehålla mig vid den »skäliga vinsten». Är verkligen 6 procent på i sockerindustrien befintligt kapital skälig vinst? Ja, om finansministern kunde garantera denna vinst, men det kan varken finansministern eller någon annan. Som ju finansministern icke är främmande för industrien, torde finansministern säkert veta, att inom industrien har man att räkna med en större eller mindre risk. För att folk skall underkasta sig denna risk och vara villigt att lägga ned kapital i industripapper kräves det följaktligen, att det finnes utsikt till ej blott att få vanlig bankränta, utan också något däröver, och ju större risken är, desto större måste utsikten till vinst vara. Och det kan svårigen förnekas, att sockerindustrien erbjuder ganska stora risker. Vad bliver följden om bolaget icke erhåller skälig vinst? Jo, utan tvivel blir det så, att betodlarne få vidkännas nedsättning i betprisen. Nu är det ju meningen, att någon nedsättning icke bör ifrågakomma, men om detta är oundvikligt, så är enda och oefftergivliga förutsättningen för att betodlarne skola kunna bära en sådan nedsättning i sina priser, en motsvarande nedsättning i arbetslönerna. För min del skulle jag emellertid anse, att något dylikt vore en olycka. Arbetarna på betfälten ha under gynnsamma väderleksförhållanden någorlunda bra betalt, men de ha sannerligen icke för mycket. Det vore tvärt om önskvärt, att betpriserna tillläte, att de kunde få mera.

Rådet av finansministern till sockerbolaget att genomdriva driftkoncentration är av den beskaffenhet, att det slår ihjäl all den välvilja, som finansministern förut visat betodlarne. Det skulle vara nationalekonomiskt fördelaktigt, att en driftkoncentration genomfördes, och för det, som är nationalekonomiskt fördelaktigt, måste man böja sig. De enskilda måste underkasta sig förluster, om det gäller det helas väl. Javäll! Men då skall det bevisas, att den föreslagna driftkoncentrationen är nationalekonomiskt fördelaktig, och det har ännu ingen gjort. Det är en lätt sak att med siffror bevisa, att det är, nationalekonomiskt sett, bättre att odla betor blott på den därtill allra lämpligaste jorden, men man kan vid en sådan kalkyl lätt råka räkna fel. Det synes mig, som om de lärda icke hade besinnat den lilla enkla omständigheten, att om betodlingen skulle inskränkas till de allra mest gynnsamma trakterna, skulle produktionen icke på långt när räcka till för landets nuvarande sockerbehov, än mindre för ökad konsumtion, ty huru gynnsam och värdefull en viss rotfruktsareal är för allt rationellt jordbruk, kan man dock icke i något jordbruk med ekonomisk fördel odla enbart betor. Det finnes någonting som heter växtföljd, och den ha kanske nationalekonomerna icke så noga reda på, men jordbrukarne veta vad som menas därmed. I de mest gynnade trakterna kan betodlingen svårligen utsträckas. Men under förutsättning att en näringsvänlig regering och Riksdag ville gynna svensk tillverkning av sirap och om den föga tilltalande sackarinförbrukningen hämmades, skulle vi kunna ställa i utsikt för det svenska jordbruket en ökad rotfruktsodling på 8,000 tunnland om året. Även potatisodlingen skulle i väsentlig grad gynnas, om sirapstillverkningen vore inhemsk, då ju en icke ringa mängd glykos under sådana förhållanden kunde finna användning. En så pass stor tillökning i vår rotfruktsodling skulle verka i hög grad höjande för svenskt jordbruk med ty åtföljande arbetsförtjänster åt svenska arbetare.

*Om tull å
socker m. m.
(Forts.)*

Vad den av finansministern uttalade driftkoncentrationen beträffar, vill jag ytterligare tillägga, att det förefaller mig, som om finansministern icke visste, vad det är, han här tillråder. Är det verkligen finansministerns mening, att dyrbara fabriker, som för ett fåtal år sedan anlagts under skattelindringens skydd, nu med ens skola obarmhärtigt rivas, att järnvägar som äro anlagda för dessa fabrikers skull nu skola komma att ligga ofrafikerade, att samhällen, uppväxta omkring dessa fabriker, nu skola berövas sin utkomst och att jordbrukare, som skaffat sig jord och ordnat sitt jordbruk för rotfruktsodling, skola tvingas att omlägga jordbruket till en försämrad drift?

Vad nu socialdemokraternas ställning till denna fråga angår, så kan jag icke föreställa mig annat, än att dessa för sin del fullt medvetet sträva efter att inom sockerindustrien och betodlingen framkalla en katastrof, som leder till sockerindustriens socialisering, och man kan knappast klandra socialdemokraterna för det. Det är ju i full överensstämmelse med de socialistiska utgångspunkterna och åskådningssättet. Man skulle kunna tycka, att socialdemo-

Om tull å socker m. m.
(Forts.)

kraterna borde rent säga ifrån vad de vilja, men taktiken är icke svårare att genomskåda än att socialdemokraterna med en viss rätt kunna resonera: den som är så närstynt, att han icke kan se pudelns kärna, han må skylla sig själv!

Huruvida nu finansministern kan eller icke kan se, vart det bär, det vill jag lämna därhän, men det förefaller mig anmärkningsvärt, att han fullt medvetet kan sätta skyddet för en så betydande näringsgren, så utsatt för stora risker och så betydelsefull för landets ekonomi, som sockerindustrien, så snävt, att industrien måste så att säga balansera på en knivsudd och vid minsta vindkast riskera att falla. Finansministerns i den kungl. propositionen med så frejdigt mod uttalade löfte till betodlarne, att dessa icke skulle behöva vidkännas någon nedsättning i betryskningen, har icke gått i uppfyllelse ens med den mindre tullnedsättning, utskottet föreslår. Hur skulle det då hava gått, om finansministern fått sin vilja fram.

Herr talman! I det läge, däri frågan nu kommit, har jag intet annat att göra än att instämma i det yrkande, som framställts av herr Trygger.

Herr Karlsson: Herr talman, mina herrar! I det anförande, vari ledaren för det konservativa — nej, förlåt mig — det moderata partiet öppnade denna debatt, yttrade han, att behandlingen av ärendet erinrade om en auktion med upp- och avslag. Men då skall jag anhålla att få nämna för den ärade talaren, att i så fall har man följt ett högt föredöme. Det sätt, varpå denna fråga behandlats i år, påminner alldeles öfvermått om det sätt, varpå samma fråga behandlades år 1908. Ironiskt yttrade herr Trygger, att regeringen öfvergivit sitt eget förslag för att taga det, som regeringen i samråd med de intresserade satt i stället för sitt eget. Men detta var precis detsamma som inträffade 1908, och i händelse detta angrepp samtidigt utgjorde angrepp mot utskottets motivering, skall jag be att även få nämna, att denna är ganska lik motiveringen för 1908 års utskotts hemställan. Det är endast en sak, som vid dessa två tillfällen innebär en skillnad, ifall man nu skall hålla på bilden av en auktion, och det är att auktionsförrättaren förra gången hade ett annat namn.

Det har även från socialdemokratiskt håll riktats anmärkning mot utskottet, därför att utskottet avvaktat utgången av den underhandling, som ägt rum mellan betodlarne och industrien. Jag vill då erinra om ett principuttalande, med hvilket herr Branting anslöt sig till den år 1908 träffade uppgörelsen. Herr Branting skrev därvid följande, vilket jag tror, att man kunde ha skäl att erinra sig just i år, då man hör de starka ord, som från det hållet riktas mot den nu träffade uppgörelsen och det sätt, varpå denna uppgörelse kommer till stånd:

»Det torde vara ostridigt, att beredvilligheten hos statsmakterna till uppgörelse, fotad på någon modifiering av förut intagna ståndpunkter, väsentligen haft sin rot i deras lifliga önskan att medverka till att bilägga en stor social intressekonflikt, den som i

Skåne under någon tid syntes ställa de organiserade betodlarna och de till en högre enhet sammanbragta sockerfabrikerna i en olöslig motsättning mot hvarandra. Regering och Riksdag ha därvidlag känt som en plikt att till hela landets fromma söka bidra till att denna konflikt måtte kunna avvecklas, innan den hunnit medföra olycksbringande följder för en hel landsdels befolkning.»

Om tull å socker m. m.
(Forts.)

Efter att hava framhållit att han förväntade ett liknande tillvägagångssätt från statsmakternas sida vid eventuellt inträffande större konflikter mellan arbetare och arbetsgivare, fortsätter herr Branting: »Jag tror det vara riktigt och lyckligt för framtiden, att en sådan väg för förekommande möjliga fall hålles öppen. Det är ej minst önskan att medverka vid ett dylikt prejudikat, som gjort, att jag nu givit min anslutning till den i utskottet träffade uppgörelsen.» . . .

Med prejudikat menar man ju något som man bör efterfölja vid liknande fall? Det är mig då synnerligen svårt att förstå, att vad som var erkännansvärt och i hög grad erkännansvärt år 1908 skall vara rent av brottsligt år 1913! Ånej, mina herrar, det är nog så, att man tager upp ett välkommet tillfälle för politisk propaganda, och då begagnar man sig av alla medel för att få så stor effekt som möjligt.

Jag skall, herr talman, be att med några ord få uppehålla mig vid herr Tryggers resonemang angående förhållandet mellan statsmakterna och den tullskyddade industrien. Herr Trygger utgick från att fränkänna statsmakterna rätten att åt industrien ge direktiv, och i detta hans uttalande kan även jag förena mig. Men det är dock en annan sak detta, huruvida icke statsmakterna sedan industrien vunnit en viss uppblomstring på grund av ett meddelat tullskydd skulle hava rätt att se till, om icke detta skydd vore så högt, att det antingen kunde nedsättas eller helt och hållet borttagas. Har herr Trygger den meningen, att staten icke har denna rätt, då får jag säga, att jag har en alldeles olika ståndpunkt mot honom. Jag anser det tvärtom vara rent av en plikt för staten att i den mån så ske kan tillse, att tullsystemet ordnas på ett för hela allmänheten gagneligt sätt. När jag säger »hela allmänheten» rinner det mig verkligen i sinnet något som jag icke kan låta bli att här omtala, och jag anser mig icke att begå någon ogrannlaghet genom att göra så. Det gäller en erfarenhet som jag gjorde under mitt arbete såsom ordförande i utskottet. Det var så, att jag under ärendets beredning i utskottet hade äran att mottaga representeranter för Skånes handelskammare. Sedan dessa herrar för mig läst upp en resolution, tillkom det mig att svara några ord på den. Jag sade då till de besökande: »Jag behöver ju icke säga herrarna att utskottet kommer att ägna all den uppmärksamhet, som är möjlig åt de framställda anmärkningarna, och i sin mån söka bidra till att giva frågan en för *hela landet* lycklig lösning.» Då begärde en av deputationen ordet och bad att få erinra om, att denna fråga var dock framför allt en *skånsk fråga*. Ungefär så förefaller det mig som om herr Trygger resonerade här, när det gällde industriens förhållande till statsmakterna. Statsmakterna skola icke lägga

Om tull å socker m. m. sig i industriens åtgärder, menade han. Statsmakterna skola blott lämna industrien skydd och sedan skall man låta industrien vara i fred. Jag erkänner, att det skulle vara högst olyckligt, om statsmakterna lade sig i detaljer för affärernas skötande här i landet, men jag upprepar, att under ett tullskyddssystem är det statsmakternas plikt att hålla ögonen öppna, så att icke hela allmänhetens intresse kommer att lida genom vad industrien företager sig. Och det kan man väl, om man vill vara rättvis, säga, att sockerindustrien dock haft sådana fördelar, att det är statsmakternas skyldighet att se till, huruvida icke några ändringar böra vidtagas.

Då det så ofta från högerhåll påstås, att det liberala partiet skulle underlåta att taga nödig hänsyn till näringarnas intressen, så vill jag fråga herrarne, om det verkligen kan vara någon förnuftig människas ärliga åsikt, att ett stort parti skulle vara så blint, att det skulle vilja undergräva den mark, på vilken det själv står eller säga av den gren, på vilket det själv sitter? Det ligger väl i det egna intresset, som för visso är den starkaste drivkraften här i världen, att se till, att man icke skadar näringarna.

Då jag förut nämnde, att man särskilt beträffande sockerindustrien väl har haft anledning att tillse, om icke vissa ändringar beträffande särskilt tullen respektive skatten å socker borde vidtagas, vill jag, herr talman, erinra om ett uttalande, som år 1908 gjordes av den dåvarande finansministern såsom motivering till det då framlagda förslaget till förhöjd skatt och sänkt tull på socker. Det uttalande, som då gjordes och till hvilket den nuvarande finansministern ansluter sig, innehåller, att det av den inhemska sockerproduktionen åtnjutna skyddet givetvis icke borde göras större än som erfordrades för sockerindustriens bestånd och lugna utveckling. Det tillades, att ändamålet med skyddet vore vunnet, då sockret kunde försälgas till sådant pris, att detsamma betalade produktionskostnaderna samt lämnade det i produktionen nedlagda kapitalet en skäligen vinst. Det synes mig att detta är alldeles samma synpunkt som herr statsrådet och chefen för finansdepartementet nu anlagt vid frågans behandling. Då den period, för hvilken 1908 års Riksdag i den mån det kunde ske bestämde skatt och tull på socker, utgår innevarande år, tillsatte Kungl. Maj:t i god tid en kommitte, vars närmaste uppgift väl just var att pröva och utreda frågan om det skydd, som kunde vara behöfligt för sockerindustriens »bestånd och lugna utveckling». Den utredning, som denna kommitté utförde, var både omfattande och jag vågar säga tillförlitlig. Herrarne kunna ju undra på, att jag vågar sätta ett sådant betyg för kommitténs utlåtande, men jag vill då erinra om, att jag dock haft tillfälle att noga taga del både av de skriftliga inlagorna, som från svenska sockerfabriksaktiebolaget riktades mot utredningen, och de muntliga inlägg, som bland annat bolagets chef hade tillfälle att göra inför bevilningsutskottet. Men jag har icke blott haft tillfälle att taga del av vad som från den sidan anförts, utan jag har även fått höra det både muntligen och skriftligen levererade försvaret från kommitténs sida, och jag vågar säga, att en fullt opartisk iakttagare ovillkorligen skulle ha erhållit det intryc-

ket, att utredningen stod sig synnerligen väl mot den kritik, motståndarne riktade mot densamma.

Nu kan man emellertid invända, att Kungl. Maj:t följde icke kommitténs förslag. Kommitténs förslag innehöll hemställan om omedelbar sänkning av tullen från och med den 1 januari 1914 med 4 öre till 10 öre utan att bestämma något för framtiden. Kungl. Maj:t däremot ansåg, att man borde bereda industrien den fördel, som obestriddligen ligger däri, att man ordnade förhållandena för åtminstone en femårsperiod, under vilken sockerindustrien skulle veta vad den hade att rätta sig efter och kunna ordna sina angelägenheter i överensstämmelse med de nya förhållandena. Kungl. Maj:t ansåg, att om man icke anordnade det så, kunde man med fog befara, att industrien icke kunde vara trygg för att icke Riksdagen ledd av den verkställda utredningen kunde anse sig föranlåten att om något är vidtaga en tullsänkning, angående vars belopp ingen på förhand kunde veta något. Att ett sådant osäkerhetstillstånd skulle vara för industrien ännu obekvämare, torde knappast kunna förnekas. Det är ju även, mina herrar, oförnekligt, att kommitténs utredning pekar på att en större tullsänkning än den, som kommittén föreslog omedelbart skulle träda i kraft, verkligen borde kunna vidtagas, blott man lämnade industrien tillräcklig tid för att ordna sig efter de nya förhållandena. När då Kungl. Maj:t föreslog att tullnedsättningen för åren 1914 och 1915 skulle stanna vid 4 öre, och att en ytterligare nedsättning med 1 öre först skulle äga rum 1916, så hade industrien haft närmare tre års beredelseid, innan det där ytterligare öret skulle tillkomma. Därefter skulle ju komma ytterligare ett öre 1917 och ett öre 1918. Jag skall villigt erkänna, att om frågan gått ut på en nedsättning av 7 öre redan från 1914, så hade man gått för våldsamt tillväga, och då kunde det ha riktats klander mot regeringen för bristande försiktighet, men knappast nu. Jag medger gärna, att man kan tvista om, huruvida 4 eller 3 öres nedsättning borde omedelbart vidtagas, och på den punkten har verkligen finansministern själv visat sig tveksam. Men jag vill erinra om att även nationalekonomer, som man åtminstone icke kunnat misstänka för att de av partisinne varit förlredda att stödja den nu sittande regeringen, givit sin fulla anslutning till det kungl. förslaget, och till och med ansett att man kunnat gå ännu längre.

Dessutom finnes det ett annat förhållande, som starkt talar för att vi här i landet ordnat vår sockerlagstiftning på ett olämpligt sätt. Jag syftar på Danmark och de danska förhållandena. Jag vet och medger gärna, att man icke kan fullständigt jämnställa förhållandena här i landet på detta område med förhållandena i Danmark, detta särskilt på den grund, att statsmakterna här hemma genom sin skatte- och tullagstiftning lockat in industrien på decentralisationens väg, under det att industrien i Danmark är starkt koncentrerad. Men, mina herrar, då man ser att i Danmark sockerindustrien reder sig med ett skydd, som går föga över 4 öre, — noga taget är det 4,095 öre — och härmed icke blott reder sig utan reder sig så utmärkt, att under åren 1908—1911 denna industri

*Om tull å
socker m. m.*
(Forts.)

Om tull å socker m. m. i medeltal till sina delägare lämnat en utdelning av 23^{1/2} proc., så förefaller det mig dock att detta faktum talar sitt alldeles tydliga språk, vilket icke borde kunna vare sig missförstås eller miss-tolkas. Detta säger oss tydligt, att något är på tok beträffande vår svenska sockerlagstiftning. Därför syntes det mig som om ro-pet att det kungliga förslaget icke tagit hänsyn till industriens be-rättigade krav borde kunna vara mindre högljutt.

Herr Trygger framhöll, att regeringen ensidigt sett på kon-sumenternas intresse. Ja, men mina herrar, konsumenterna ha dock ett intresse, som man icke alldeles får bortse från. Jag anser att konsumenterna här hava berättigade krav, och att regeringen velat tillgodose även detta krav, är enligt mitt förmenande — man ser ju saker och ting olika här i världen — värt allt erkännande och icke klander. Man har också ute i landet vetat att uppskatta denna regeringens avsikt.

Innan jag lämnar denna sida av saken bör jag måhända be-röra något, som jag kommer att tänka på i anledning av herr Tryggers anförande och även den näst föregående talarens yttrande, då han uppehöll sig vid de antydningar, som gjorts i den kungl. propositionen om koncentrerings av sockerindustrien. Sant är natur-ligtvis, att i avseende på en industri, som i likhet med vår svenska sockerindustri av statsmakterna rent av lockats in på decentralisa-tionens väg, man måste gå tillväga med försiktighet, då man vill att den skall slå in på en annan nationalekonomiskt riktigare väg. Men å andra sidan böra herrarne ändå erinra sig, att det ligger i trustväsendets egen natur att koncentrera rörelsen. Det är alltid så, att då en trust bildas, sker detta under den förutsättningen, att man genom inskränkningar skall kunna göra stora besparingar och därför är det väl ej något brott, om man talar om koncentrerings även på detta område. Dock upprepar jag, att man bör gå tillväga med försiktighet.

Under det denna fråga varit föremål för behandling inom ut-skottet ha emellertid vissa förhållanden framträtt, som förmått såväl regeringen som åtskilliga utskottsledamöter, vilka ursprung-ligen slöto sig till det kungl. förslaget, att besluta sig för att bi-träda tanken på att låta tullsänkningen försiggå i något saktare tempo. Vi hava hört en framställning av den saken från stats-rådsbanken. Jag berör den för att ge uttryck åt en utskottsle-da-mots ståndpunkt och tänkesätt i förevarande avseende. Saken är nämligen den, att den kungl. propositionen bygger på den förut-sättningen, att den minskning i vinsten som kommer att bli följden av en tullsänkning skulle uteslutande drabba industrien. Enligt regeringens mening borde icke den inkomst och de fördelar, som den med denna industri förenade betodlingen skänker lantbrukets idkare, minskas. Och jag ber att få nämna, att detta är en förut-sättning, till vilken även bevillningsutskottet redan då det började behandlingen av detta ärende slöt sig. Emellertid visade det sig vid de förhandlingar, som följde mellan å ena sidan betodlarnas organ och å andra sidan industriens män, att det var omöjligt för betodlarna att motstå det tryck, som industriens representanter

utövade. Vissa omständigheter, som chefen för finansdepartementet här antytt och utvecklat och vilka jag därför icke behöver närmare uppehålla mig vid, hava gjort, att man icke kunnat upprätthålla tanken på att under kommande femårsperiod gå ned med tullen till sju öre utan att därigenom skapa olägenheter för jordbruket. Hellre än att riskera detta, då man vet vilka väldiga intressen som särskilt i de landsdelar, där betodling förekommer, äro förenade med denna näringsgren, har man beslutat sig för att under nuvarande femårsperiod stanna vid en nedsättning av fyra öre.

Om tull å socker m. m.
(Forts.)

Nu har man, förklarligt nog för övrigt, på håll, där man med stor tillfredsställelse hälsade den kungl. propositionen, med ledsnad och förargelse tagit del av att regeringen och utskottsmajoriteten icke fullföljt den ursprungliga planen. En föregående talare har från denna plats i skarpa ordalag givit uttryck åt detta missnöje. Man säger bland annat och det framskymtar även i den reservation, som socialdemokraterna fogat vid utskottets betänkande, att man vikit undan för sockertrusten. Jag vågar säga, att detta är icke sant. Däremot är det sanning att man missträknat sig på betodlarnas motståndskraft och nödgats vika undan för att icke skada dessas berättigade intressen och de intressen, som äro med dem förenade.

Vad har inträffat, mina herrar? Jo, regeringen har, för att undvika upprivande ekonomiska strider, funnit sig böra genomföra den reformeringen av sockerlagstiftningen, som den fortfarande finner lika önskvärd som någonsin — vi hörde detta nyss från finansministerns egen mun — den har funnit sig böra genomföra den i långsammare takt än meningen ursprungligen varit. Jag vågar därför säga, att det icke är sanning, då man säger att vare sig regeringen eller det parti, som närmast slutit sig till densamma, vikit från sina principer. I fråga om det ekonomiska spörsålet är det en naturlig sak, att man tar lamplighetshänsyn, men därför behöver man icke svika principerna.

Det säges även, att den lindring i skatt, som avsetts, nu så gott som frånträdes. Men jag skulle gärna vilja be dem som föra detta tal att vända sig till industriens män. Jag tror att de då skulle få höra ett annat omdöme. Men dessutom vill jag erinra om att den tullnedsättning av tre öre, som, ifall utskottets förslag vinner Riksdagens bifall, skulle inträda den 1 januari nästa år, den betyder omkring 3,300,000 kronor, som inom femårsperioden stiger till bortåt fyra och en halv million. Jag skall be att få fråga hur man ställer sig om det vore frågan om att *pålägga* en motsvarande skatt, särskilt en *indirekt* skatt. Då finge man nog höra, att man värderade de fyra och en halv millionerna på annat sätt än nu. Det synes mig att även de, som beklaga att steget för närvarande icke blev större, böra kunna förena sig om utskottets förslag, till vilket jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Greve Wachtmeister, Axel: Jag skall icke giva mig in på frågan om hur många öres tullnedsättning, vare sig med eller utan den anvisade koncentrationsutvägen, vår svenska sockerindustri

Om tull å
socker m. m.
(Forts.)

skall kunna tåla. Jag skall icke heller giva mig in på den bekymmersamma ställning, i vilken de mellansvenska sockerfabrikerna kommit. Deras behjärtansvärda sak får nog senare sina talemän. Men jag ber att få med några ord på det bestämdaste reagera mot, vad råsockerfabrikerna angår, såväl hela den s. k. koncentrationen som särskilt den ensidiga skånska kompromiss, som utskottet visserligen endast lösligt omnämner, men som faktiskt utgör urkunden på vilken utskottets beslut vilar. Hur har denna kompromiss kommit till stånd? Hava alla intressen varit representerade? Långt därifrån. *Skånska* betodlareföreningen anmåler sig vilja underhandla med svenska sockerfabriksaktiebolaget angående betpris m. m. — så låter det officiösa tillkännagivandet — och anhåller, att finansministeren måtte utse ordförande. Under förhandlingarnas gång kommer även frågan om koncentrationen på tal, och därvid bliva *Skånes* intressen helt naturligt synnerligen väl bevakade. *Skåne* lyckas åt sig garantera, att under femårsperioden inga *skånska* fabriker nedläggas. Så långt är allt gott och väl. *Skåne* är sig själv närmast och ingen kan förtänka *Skåne*, att det i första hand vill bevara sina egna s. k. överflödiga fabriker, även om det skulle ske på bekostnad av grannlänens. Men vad som icke är naturligt är, att det skall anses lämpligt, att denna ensidigt skånska kompromiss lägges till grund för ett Riksdagens beslut, varigenom visserligen koncentrationsteorien beträffande *Skåne* och *Gottland* förkastas, men som just därigenom så mycket tydligare utpekar *Blekinge* och *Halland* såsom de svarta får, som få offras för att sockertrusten skall kunna gå i land med de skärpta bestämmelserna. För min del anser jag koncentrationen beträffande råsockerfabrikerna under nuvarande förhållanden vara förkastlig såväl i *Skåne* som i övriga delar av landet. Men om man skall jämföra den skada för jordbruk och betodling, som skulle uppstå genom nedläggande av en eller annan av de ofta rätt tätt intill varandra liggande skånska fabrikerna, vilkas betodlingsområden stundom gå in uti och över varandra, med den betodlingens ödeläggelse och den skada för jordbruket och arbetarna, som skulle uppstå för *Blekinges* och *Hallands* råsockerfabriker, må man icke undra, om man i *Blekinge* och *Halland* känner sig bitter och icke anser sig rättvist behandlad.

När man i den kungl. propositionen, i de sakkunnigas utlåtande läser anvisningen till koncentration, frågar man sig med undran och häpnad: Har verkligen också sakkunskapen i jordbruk varit representerad bland dessa sakkunnige eller har denna sakkunskap på annat sätt under ärendets behandling i regeringen gjort sig gällande? Man skulle kunna tro, att de sakkunnige alldeles förbisett den inhemska sockerindustriens intima sammanhang med jordbruket, vilket sammanhang ända från industriens inkommande i vårt land varit den allra förnämsta orsaken till denna industris stats-skyddade ställning. Men så har alls icke varit förhållandet. Detta har icke förbisetts. Under rubriken betodling och jordbruk prisas i superlativa ordalag, huru betodling framtvingar ett intensivt jordbruk, höjer jordens kultur, förbättrar boskapsskötseln och lämnar i

stor utsträckning arbetstillfälle åt småfolkets kvinnor och barn. *Om tull å socker m. m.*
 Men vilken konsekvens draga de sakkunniga och finansministern av detta fullt riktiga omdöme? *(Forts.)* Jo, bort med all svensk sockerindustri till en enda landsända, även om därvid jordbrukare i vidsträckt delar av vårt land skulle gå i ruin och jordbruket förfalla till mötes. Nu är det nog troligt, att sockerindustrien ur rent industriell synpunkt betraktad skulle lämna det bästa ekonomiska resultatet, skulle kunna frambringa de mesta kontanterna, om den koncentrerades och koncentrerades så grundligt, att driften inskränktes till tre eller fyra stora råsockerfabriker i Skånes bördigaste hörn, omgivna av 30—40,000 hektar förstklassig åkerjord i industriens egen hand och brukade av billig arbetskraft, kanske icke galizisk, ty även den är dyr, men varför icke kinesisk. Jag frågar om en sådan industrialistisk bild är tilltalande eller om detta var avsikten med det statskydd, som lämnats.

Nu återoppar man, att Blekinge och Hallands råsockerfabriker hava dålig ekonomisk bärkraft. Ja, om denna vore hopplös, men så är på intet vis fallet. Jag ser, att en ärad representant från Halland begärt ordet efter mig, och därför skall jag icke nämna någonting om Hallandsfabriken. Men med avseende å Blekingefabriken, Karlshamnsfabriken, vill jag nämna, att orsaken till dess mindre goda ekonomiska resultat är den, att en avsevärd kvantitet betor måste dittransporteras från Skåne, Simrishamn, och därigenom bliva transportkostnaderna alltför dyra. Emellertid har under den senaste tiden mycket arbete och mycken kostnad, bland annat genom kommunala teckningar i huvudsakligen för bettransport avsedd järnväg, och mycken övertalning använts för att så ordna, att detta långväga tillskott icke mer skall vara behöfligt. Jag försäkrar kammaren, att den situation, som nu inträder, icke är behaglig för den eller dem som övertalat.

Herr talman, som ställningen nu är, har jag icke annat att göra än att uttala den livliga förhoppningen, att utskottets motivering och herr Vennerstens med fleres till denna motivering fogade förklaring skall giva tillräckligt säkert skydd och stöd för att Blekinge och Hallands råsockerfabriker icke må nedläggas.

Herr talman, jag har intet yrkande.

Herr Danström: Herr talman! Riksdagens kamrar stå i dag inför en säregen situation, däri de flesta åtminstone i denna kammare helst skulle se den intrasslade knuten avhuggen genom ett rent avslag för närvarande. Och olusten ute i landet beträffande detta ärende är icke mindre allmän. Men då det gäller att åtminstone en tid framåt bereda ro och trygghet åt en industri, av vilken så många existens och så vittomfattande intressen bero, icke minst statens finansväsen och landets nationalekonomi, vågar ingen härom fullt medveten bringa den träffade överenskommelsen i sockertullfrågan på fall, huru egendomligt denna kompromiss genom regeringens starka ingripande tillkommit, och huru ofördelaktig den än är för särskilt den provins, jag här företräder.

Väl bekant är huru vi kommit in i denna belägenhet, där tyngd-

Om tull å
socker m. m.
(Forts.)

punkten i en för hela landet viktig ekonomisk fråga i det avgörande ögonblicket förlagts *utom* Riksdagen till en under regeringens ledning ställd underhandlingskommission, i vilken långt ifrån alla intresserade parter fått göra sitt ord gällande. Och sedan kompromissen avslutats, har bevillningsutskottet ej haft annat än att acceptera densamma som ett bindande fullbordat faktum.

Ansvariet för vad som skett kan icke läggas på mer än ett håll, det har redan tydligt här sagts ifrån. Då vår nuvarande regering för första gången ställts inför lösningen av en allvarlig praktisk fråga av djupt ingripande ekonomisk art, har den främste ansvarige vårdaren av landets ekonomiska angelägenheter tagit ett djärvt steg ut i det ovissa, ett gott stycke utanför den gräns, inom vilken den s. k. trustkommittén i sakkunnighetens namn undersökt markens bärkraft. Detta ansågs välbetänkt ännu på midfastodagen med hänsyn till den berömda fruktbärande samverkan. Men redan då hade finansministern dock funnit, att han icke ägde fast mark under foten, samt att han i detta nödläge *måste* rygga tillbaka.

Från början har herr finansministern i pur välvilja rundligt givit löften till höger och vänster, mest långt ut till vänster, löften som delvis *måste* slå ihjäl varandra. Icke låter sig t. ex. löftet till sockertrusten om billigare fabriksdrift genom råsockerfabrikers nedläggande förenas med löftet till betodlarna, att deras intressen skulle ovägrligen värnas. Det är ju ett vackert syfte att söka vara alla eller de flesta till lags, men detta resulterar slutligen däri att alla bli va missbelåtna. Härav lära vi, att man kan vara en god och mycket välvillig människa utan att därför vara en god finansminister.

Dock jag skall icke vidare förnya dessa smärtor. De förnyas nog tillräckligt i dag på annat håll. Men det har varit mig en ofrånkomlig plikt vid detta tillfälle, att en röst gör sig börd även från det andra av de båda landskap, vilkas viktiga jordbruksintressen i denna riksangelägenhet synas redan från början med regeringens goda minne dömda att offras upp.

Jag kan framföra dessa ord alldeles oberörd av alla personliga hänsyn, ty jag har aldrig ägt någon sockeraktie eller någon åker teg för betodling.

Det har knappast aktats nödigt att i den stora uppgörelsens stund ens nämna dessa bägge provinser, *Blekinge* och *Halland*, sedan en av regeringens rådgivande nationalekonomer, vilken sannolikt ej sett mer än en skymt av Halland, med stöd av några äldre, missvisande siffror, dekreterat, att särskilt betodlingen i Halland vore så obetydlig, att den icke vore att räkna med.

Det finnes dock knappast någon del av Sveriges betodlingsområde, som på en så jämförelsevis kort tid, trots mötande svårigheter, förmått driva upp sockerbetodlingen till sådan omfattning i förhållande till sin areal som södra Halland och på senaste tid även socknar norr om Nissan. Och detta har skett till fromma för jordbrukets i Halland rationella och intensiva skötsel samt dess stegrade avkastning av alla sädesslag. Detta måste anses som en nationalvinst, vilken ej får obetänksamt kastas bort genom koncentration

av en fabriksdrift, vilken har till uppgift icke minst att bidraga till att avvinna den svenska åkerjorden så rika skördar som möjligt, *Om tull å socker m. m.* det enda praktiska medel som finnes att råda bot mot den överklagade dyrtiden. (Forts.)

Med dryga uppoffringar och träget arbete har nu jordbruket i Halland även ett gott stycke norr om Halmstad omlagts till betodling, och den år 1907 färdigbyggda fullt moderna råsockerfabriken i Genevad har under senaste avverkningsåret kunnat förses med betor, så att efter fyra års förluster äntligen en fabrikationsvinst uppstått, motsvarande omkring 5 procent på det i fabriken nedlagda kapitalet, och detta oaktat betodlingen även i Halland måst av bolaget starkt begränsas för att hindra överproduktion.

Och nu, just nu, då denna lovande ljusning inträtt, skulle Hallands råsockerfabrik nedläggas. Ja, så har vår liberala regering medgivit och dömt i sitt kompromissförslag i enlighet med herr finansministerns driftkoncentreringsprincip för sockerindustriens vidare öden i landet. Han hade därvid icke hyst en avlägsen tanke på vådorna för det halländska jordbruket. Det skulle nämligen för större delen av Hallands betodlare alls icke löna sig att transportera sockerbetor den långa vägen över Hallandsås till Engelholms råsockerfabrik.

Det må här erinras om, att Hallands sockerfabrik och dess betodlare *icke fått ett enda respitår med lägre skattesatser*, såsom under en följd av år kommit såväl Skånes som Väster- och Östergötlands sockerbruks- och betodlareintressen till godo. En motion härom väcktes av Hallands representanter vid 1908 års Riksdag, men den möttes i denna kammare av bevillningsutskottets dåvarande ordförande med den invändningen, att denna lokala framställning icke finge störa harmonien i den överenskommelse, som då med sådan möda åstadkommits.

Blekinges och Hallands betodlande jordbrukare hade väl med något jämnmod måst finna sig i herr finansministerns koncentrationspåbud med därav vällat nedläggande av råsockerfabriker och betodling i länen, så länge det icke var förutbestämt, huru denna koncentration skulle verka. Men så kom den av regeringen sanktionerade kompromissen i nådens år 1913, vilken avslutats under herr finansministerns särskilda riksvärdande överinseende i syfte att, som det i ett regeringsorgan uppgavs, särskilt tillgodose betodlingens i landet intressen och trygga fortbestånd hela fem år framåt.

Och vad blev det överraskande resultatet av denna sannolikt även med mycken möda avvägabragta överenskommelse? Jo, att väl Skånes *alla* ganska tätt belägna råsockerfabriker erhållit garanti mot nedläggelse de fem åren, men att Blekinges och Hallands fabriker och betodling utlämnats på nåd och onåd, utan att ens något ombud för dessa landskaps intressen fått tillträde till den hemliga konklav, som avgjorde även över deras öde. Det ser nästan ut, som om regeringen tänkt att skapa ett koncentrerat betodlingsmonopol för Skåne.

Det är dock ett ganska betydligt kapital, som det i jämförelse med Skåne, fattiga Hallands jordbrukare insatt i Genevads råsocker-

Om tull å socker m. m. fabrik, omkring 700,000 kronor, ett kapital, som sannerligen ej kan sägas vara »urvattnat», ty det har fullt inbetalts och har dessutom haft att bära två års ränteförlust. Men den eventuella förlusten av detta kapitals framtida avkastning är för Halland vida mindre betänkelig än den hotande nedläggningen av den efter flera års ansträngningar till börjande blomstring nu komma betodlingen i länet.

(Forts.) Man hade kunnat vänta av en regering, som lovat värna särskilt de små i samhället, att den även tänkt något på de små och svagare landskapens företrädesvis *små* betodlande jordbrukares bästa. Man hade haft rätt att hoppas av en regering, som högtidligen proklamerat sig som den rätta folkviljans i landet rättmätige verkställare, att den bevakat även dessa bägge landskaps jordbruksintressen i denna angelägenhet, vilka så nära sammanfalla med länens hela ekonomiska välfärd och en stor arbetareskaras arbetsutsikter och utkomstmöjlighet. Så har dock icke skett i den sockertullfrågan slutligen avgörande kompromissen. Jag kan dock försäkra herrarna på statsrådsbänken, att det finnes folkvilja även i Halland, om den ock icke uppträder så braskande med stora ord och åthävor.

Till sist anhåller jag, herr talman, att få till bevillningsutskottets herr ordförande och ledamöter framföra ett tack å Blekinges och Hallands samt deras riksdagsombuds vägnar för det välvilliga inlägg till förmån för de bortglömda provinserna, som ingår i utskottets motivering, och vilket funnit ett än kraftigare uttryck i herr Vennerstens med fleres särskilda uttalande till denna motivering.

Jag är förvissad, att denna kammare och hela Riksdagen skall finnas villig att kraftigt understryka detta utskottets yttrande, så att det ej kommer att stå där endast som ett platoniskt uttalande. Ty Sveriges Riksdag kan icke vara med om att, såsom här uppenbarligen skett i denna kompromiss, i sin ekonomiska lagstiftning sätta åsido det ena landskapets intressen till förmån för det andra.

Jag har, herr talman, intet särskilt yrkande att framställa.

Häri instämde herr *Jönsson*.

Herr statsrådet friherre Adelswärd: Herr talman, mina herrar! Bevillningsutskottets ordförande har redan upptagit till besvaranden första anmärkning, som gjordes av den förste ärade talaren och vilken avsåg det tillvägagångssätt, som här blivit använt för att komma till den kompromiss, som bevillningsutskottets förslag nu innebär. Jag skall således tillägga föga till vad han har sagt. Jag vill emellertid meddela, att jag, alltifrån det frågan om ordnandet av dessa förhållanden uppstod, gång på gång för mig fått uppställt föredömet av min företrädare, och enträgna framställningar hava gjorts till mig att följa i hans fotspår. Då jag ock tyckte, att det förfaringssätt han använt var alldeles riktigt, hade jag naturligtvis inga betänkligheter mot att göra på samma sätt, och jag tror icke, att det är berättigat att göra någon anmärkning mot ett sådant tillvägagångssätt. Jag tror, att den ärade talare, som däremot gjorde anmärkning, med hans synpunkt i ekonomiska frågor i övrigt icke skulle anse, att det vore lämpligt, när det gäller en ändring i tullag-

ning eller lagstiftning i andra ekonomiska frågor, som på ett eller annat sätt beröra den enskilda ekonomin, att sådan lagstiftning av statsmakterna vidtages utan vederbörligt hänsynstagande till just dessa enskilda ekonomiska intressen, som av lagstiftningen beröras. För att i ett fall som detta kunna taga den hänsyn, som ansågs vara alldeles nödvändig och riktig, finnes det, synes det mig, ingen annan utväg än att göra som här har förfarits.

Den nästa anmärkningen av samma ärade talare gick ut på att förlöjliga de slutsatser, som dragits av de sakkunniges siffror. Den ärade talaren vet nog liksom jag, hur man kan bedöma siffror olika. Det är sant, att så har skett även i detta fall. För min del anser jag naturligtvis, att mitt sätt att draga slutsatser av dessa siffror är det riktiga. Den ärade talaren gjorde icke ens ett försök att undersöka, vilken av de olika slutsatserna vore den riktiga. Men jag tror, att om han ville göra sig mödan att grundligt genomgå de utredningar, som lämnat dessa siffror såsom resultat, skall han giva mig rätt i, att de slutsatser jag dragit av dem äro de rätta.

Jag tror knappt, att det är skäl i att jag tröttnar kammaren med att gå in i detalj rörande dessa beräkningar. Jag vill blott påminna om att grunden för undersökningen är ju en utredning om merkostnaderna för den svenska sockerindustrin i förhållande till Tyskland. Man har då kommit till en siffra av 4 öre i runt tal per kg. raffinadssocker. Man har sedan undersökt de merkostnader, de icke naturliga merkostnader, vilka såsom man säger, äro en följd av de säregna förhållandena inom den svenska sockerindustrin, och man har då kommit till en siffra av 1,85 öre. I runt tal utgöra således dessa siffermässigt beräknade merkostnader 6 öre. Jag återkommer till denna sak senare.

De sakkunniga hava även sagt, att det finns andra merkostnader, vilka det dock icke är möjligt att på siffermässigt sätt fastställa. De hava således icke angivit några exakta siffror för dessa merkostnader, men de hava sagt, att de äro jämförelsevis obetydliga i förhållande till de först nämnda merkostnaderna. Det ligger också i sakens natur, att de skola vara jämförelsevis obetydliga, då de icke kunna siffermässigt angivas. Jag har upptagit dem till ett öre per kilogram och därigenom kommit till siffran 7 öre.

Såsom jag meddelade redan i mitt förut här i dag hållna anförande, har jag låtit anställa en grundlig undersökning, huruvida något fel beträffande dessa siffror kan anses vara för handen. Jag hade särskild anledning att göra detta på grund av de beräkningar, som företagits av sockerbolaget och som jag vågar här karakterisera såsom ett ytterst fantastiskt sätt att behandla siffror. Jag har därvid kommit till det resultatet, att det är endast i en ytterst obetydlig del man kan påvisa något sannolikt fel; några bevisbara fel har man icke kunnat komma till. Jag vågar därför hålla på, att den utgångspunkt jag intagit verkligen är den rätta.

Den nästa stora huvudfrågan, vilken såväl den sista ärade talaren som den föregående ärade talaren berörde, är frågan om koncentrationen. Jag anser mig då först böra säga, att jag har i den

*Om tull å
socker m. m.*
(Forts.)

Om tull å socker m. m. kungliga propositionen icke ens använt detta ord, jag har icke talat om koncentration. De sakkunniga hava vid några tillfällen använt detta uttryckssätt och naturligtvis också syftat till det. Jag tror, att de därvid till största delen tänkt på den s. k. Lidköpingsgruppen. Jag vill emellertid citera vad jag sagt om denna sak. Det finnes återgivet i propositionen på sidan 37, och det heter där:

»Det har förutsatts, att en sänkning av sockertullen skall föranleda sockerindustrien till en ekonomiskt rationellare drift än hittills. En dylik ekonomisering kan tänkas genomförd på flere olika eller samverkande vägar. Sannolikt kommer det stora sockerbolaget att i sådant syfte till en början främst söka göra besparingar på administrationsutgifternas konto, vilket, enligt vad i den föregående utredningen framhållits, uppgår till en relativt sett ovanlig höjd.»

Jag påpekar därefter, att vilka åtgärder än av sockerbolaget komma att vidtagas i här angivna syfte, de icke kunna komma att beröra betodlingen i stort sett, då en följd av sänkningen utav sockerpriset måste bli ökning av konsumtionen, således ökning i produktionen av socker, och alltså i själva verket en ökning av betodlingen måste komma att uppstå.

Jag tror nu säkert, att med den uppfattning, som den förste ärade talaren har, han icke rättvisligen kan klandra, att jag i den kungliga propositionen icke ingått på att giva några direktiv hur sockerbolaget i detalj borde förfara för att åstadkomma en mera ekonomisk drift. Jag är viss om, att bolaget kan göra detta utan direktiv från statsmakternas sida, och jag delar den förste ärade talarens mening, att sådana direktiv icke böra förekomma.

Beträffande denna förbättrade ekonomisering, i vad den skulle avse en koncentration av fabrikerna, vill jag påpeka, att det gäller två slag av fabriker. Man har flera gånger talat om koncentration av råsockerfabrikerna. Jag vill ytterligare betona, att jag icke ens har nämnt något sådant som koncentration av råsockerfabrikerna, och jag har endast i ringa mån tänkt mig, att koncentration beträffande dem vore behöfelig. Men det finns något, som heter raffinaderierna. Det kan icke skada någon, åtminstone kan det icke på något sätt skada betodlingen, om en minskning göres i det stora antal raffinaderier, som finnes. Det kan icke av någon, som har intresse för industrin, gillas eller anses lämpligt, att en mångfald sådana fabriker för samma ändamål drives under en relativt kort tid av året och att de således få en produktion, som är högst betydligt mycket mindre, än vad de äro avsedda för.

Ekonomiserandet kan således ske först genom minskning i administrationen. Jag tror, att ingen vill, om man ser fullt objektivt på saken, gilla att på administrationen av liknande företag slösas så, som faktiskt göres i detta hänseende. Jag tror åtminstone icke, att det är till nytta för industrin.

I fråga om raffinaderierna har jag nyss påpekat, hur ur alla synpunkter önskligt det måste anses vara, att de som behövas, komma att utnyttjas till den fulla produktionsförmågan.

Vad råsockerfabrikerna beträffar, tror jag för min del icke, att det är någon fördel för sockerfabriksaktiebolaget att åtminstone

väsentligt indraga på dem — jag kommer strax till frågan om de två av den senaste ärade talaren omnämnda fabrikerna. *Om tull å socker m. m.*

(Forts.)

Enligt utredningen gå emellertid dessa merkostnader, som anses beroende av fabrikationens egendomliga organisation hos oss, till 1,85 öre per kilogram. Det skulle således motsvara ett belopp av omkring två miljoner kronor om året. Jag tror icke det är orimligt, att man på en så kolossal affär, som detta är, kan småningom genom god administration och förständig ekonomisering verkligen inbespara det beloppet, utan att det behöver medföra några väsentliga ekonomiska rubbningar.

Jag kommer nu till de två fabriker, som icke äro berörda av den träffade överenskommelsen, nämligen råsockerfabrikerna i Karlshamn och i Genevad. Formellt var det omöjligt att med denna uppgörelse hindra eller binda trusten beträffande dessa fabriker, därför att den hade redan förut haft sådant avtal att de hade fullkomligt fria händer, beträffande dem. När man i övrigt fick pressa denna part för att komma till en rimlig uppgörelse, så var det omöjligt tvinga honom att gå in på ett nytt ofördelaktigt villkor, något som det onekligen skulle hava varit att tvingas att bibehålla nämnda båda fabriker.

Rent sakligt sett kan det också verkligen ifrågasättas, om det är ett statsintresse att göra stora uppoffringar för att bibehålla fabriker med så små förutsättningar som dessa. Jag förstår mycket väl känslorna hos de lantmän, som bo i trakten av dessa fabriker; och jag tycker det är beklagligt, om de skola få upphöra med betodlingen eller om de möjligen skola få upphöra med en del därav. Men jag kan icke medgiva, att det ur statsintressets synpunkt kan vara riktigt att med konstlade medel i det oändliga uppehålla sådana fabriker. Vad beträffar en av dem, fabriken i Genevad, vill jag i detta sammanhang betona, att densamma enligt den gjorda utredningen icke är i drift mer än något över en månad om året. Tillika råder det förhållandet med avseende å fabrikerna både i Karlshamn och i Genevad, att en hel del av de betor, som där förarbetas, transporteras dit ända ifrån Skåne, för att fabrikerna skola få någon rimligt stor produktion. Det är således icke uteslutet att, därest dessa fabriker skulle nedläggas, betor från områden, som ligga närmast dem, i stället kunna transporteras till närmaste fabriker i Skåne.

Den förste ärade talaren gick vidare in på en stor principfråga, nämligen rörande regeringens ställning till industrin och jordbruket. Om jag då först håller mig till sockerindustrin, är det påståendet icke sant, att den nu föreslagna åtgärden med tullnedsättning skulle innebära ett angrepp mot industrin. Det är alldeles påtagligt, att då det icke kan motbevisas, att denna industri även med den nuvarande organisationen kan existera med ett tullskydd på 7 öre, det är orimligt att påstå, att man gör ett oberättigat ingrepp mot industrin, om man sätter tullen till 10 öre och således även om man går ned ända till 7 öre.

Vad som styrker detta påstående är det faktiska förhållandet, att man i Danmark kan uppehålla denna industri på ett för intres-

Om tull å socker m. m. senterna synnerligen gynnsamt sätt med ett tullskydd av endast obetydligt över 4 öre.

(Forts.)

Vidare är att beakta det förhållande, jag nyss påpekade, att den sänkning i sockerpriset, som blir en följd av sänkta tullar, kommer automatiskt — det har erfarenheten visat — att leda till ökad konsumtion av socker, vilket i sin ordning leder till ökad produktion och således snarare på det viset stimulerar industrin än motverkar densamma.

Det har också sagts, att detta skulle innebära ett angrepp emot kapitalet. Jag bestrider lika bestämt, att det är berättigat att tala om att en sådan åtgärd som den här föreslagna är ett angrepp emot kapitalet. Den är det så mycket mindre, som det i själva verket i detta fall icke är något verkligt kapital att angripa. Det är ett rent imaginärt kapital det här gäller, ty det har aldrig funnits på annat sätt än genom kapitalisering av ett småningom överflödigt blivit tullskydd. Jag utgår från den förutsättningen, att hur berättigat tullskyddet i många fall är, det icke kan vara riktigt ur statsintressets synpunkt sett, att ett tullskydd, som har blivit överflödigt, skall i det oändliga förbliva vid detsamma och icke få minskas. Jag anser, att ur statsintressets synpunkt, om jag så får säga ur statens affärsmorals synpunkt, ett tullskydd icke bör bibehållas, som är större än vad som verkligen behövs för den industri det avser.

Nu har man också sagt: det är icke nog med att detta innebär ett angrepp på sockerindustrin, utan hela vår uppfattning, påstår man, är ett angrepp mot industrin i allmänhet. Jag vill då först fråga, om någon kan uppgiva för mig en industri i Sverige, som beträffande tullskydd och därav följande överkapitalisering kan i *någon mån* jämföras med den industri, varom det nu är fråga. Jag känner icke till någon sådan, och jag vågar tro, att det icke finns någon sådan industri. Detta förhållande att låta en industri i det oändliga åtnjuta tullskydd, som den faktiskt icke behöver för sin produktion, som den icke behöver för att förränta det kapital, vilket är nedlagt i den, verkar enligt mitt förmenande demoraliserande på industrin och är icke till någon nytta för densamma. Ett sådant förhållande manar icke till tekniska eller andra förbättringar, icke till anordnande av ekonomisk drift och till förbättrad organisation, utan det har en alldeles motsatt verkan, varpå vi också se exempel just i den sockerindustri, varom vi nu tala.

Jag fruktar för att det s. k. intresse för industrin hos många, som tala stora ord om detta intresse, i själva verket icke är mycket annat än intresset för att industriaktierna skola stiga på börsen. Jag upprepar det, jag anser att det bör vara en princip, att skyddstullarna icke skola förbliva högre än som verkligen är behövt för den industri, man därmed avser att skydda. De kapitalvärden, man nu talar om, äro ofta rena spekulationsvärden. Jag anser, att det kapital, som är värt att skyddas, det är det kapital, bakom vilket ligga verkliga värden, det är det kapital, som är skapat genom produktivt arbete och som uppkommer genom sparsamhet.

Jag vill icke förbigå att nämna, att vad beträffar denna socker-

industri och de tankar jag har uttalat beträffande tullskyddets storlek i allmänhet, jag med avseende å dessa mina åsikter har fått ett stöd, såsom herrarna veta, i två framstående nationalekonomer, vilka sannerligen icke kunna misstänkas för att hava ställt sig på min sida på grund av politiska åsikter, utan det ligger utom allt tvivel att dessa vetenskapsmän hava bedömt frågan rent objektivt, hava sett den ur rent nationalekonomisk synpunkt — och detta hava de blivit klandrade för. Jag tror, att när det gäller praktiska förhållanden, när det gäller industri och näringar, man har rättighet att ytterst falla tillbaka på de nationalekonomiska synpunkterna, och man bör icke vara rädd att därigenom misstaga sig.

Om tull å socker m. m.
(Forts.)

Beträffande betpriset har det, såsom redan är sagt, varit en utgångspunkt för regeringen, att betpriset skulle bibehållas. Denna förutsättning är ju också fullkomligt berättigad, då i den merkostnad, som är av de sakkunniga beräknad, ingår just det nuvarande betpriset. Utgår jag från det merkostnadspris, som ligger till grund för hela förslaget och vari också betpriset är upptaget till det nuvarande, har jag alltså rätt att förutsätta, att industrien skall utan svårighet kunna fortsätta och likväl betala det betpris, som är det vanliga. Det är beklagligt — och det kan ingen livligare än jag beklaga — att jag icke kunde försvara denna ställning, när det gällde uppgörelsen, därför att betodlarnas representanter själva voro villiga att ingå på deltagande uti det sänkta tullskyddet. Jag kunde icke förhindra dem därför och jag kunde icke göra detta till skäl för mig att icke acceptera hela uppgörelsen.

I detta sammanhang vill jag peka på, att betodlarnas deltagande i tullskyddets sänkning i själva verket icke är så stort, som det angivits i bland annat bevillningsutskottets betänkande. Det är nog att härutinnan räkna med 0,4 öre per kilogram för de två första åren, 0,6 för de två nästa och högst 0,75 öre per kilogram för det sista.

Vidare är formen för detta deltagande av den beskaffenhet, att, därest sockerhalten i betorna genom förbättrad odling alltjämt stiger, såsom är att antaga, det egentligen icke kommer att bli märkbart för betodlarna. Formen för detta deltagande är nämligen, såsom herrarna torde veta, grundad på en ändrad bestämmelse om ökad minimisockerhalt för grundprisets utgående.

För övrigt var det en talare här, som pekade på att genom fortsatta ändringar i nu angivna syfte, genom fortsatta tullnedsättningar, skulle betodlingen till slut totalt ruineras. Man får väl ändå komma i häg, att sockerindustrien egentligen är i sin ordning beroende av tillgången på betor, d. v. s. av betodlingen, och att priset ytterst regleras av produktionspriset för betorna.

Den förste ärade talaren gick därjämte in på frågan om vad som var berättigad ränta å inom industri nedlagt kapital. Han sade t. o. m., att det visar brist på sinne för verkligheten, om man vill säga, att denna ränta skulle vara blott 5 procent. Först och främst vill jag härpå svara, att någonting sådant har jag för min del aldrig sagt. För det andra anser jag det knappast vara behöfligt att ingå i dispyt om vilken ränta man bör fordra på i industri nedlagt ka-

Om tull å
socker m. m.
(Forts.)

pital. Jag vill endast framhålla, att jag visst icke har någonting emot hur stor ränteavkastningen än må bli på i industrien nedlagt kapital, då denna avkastning grundar sig på arbete, på naturliga förutsättningar; men jag ställer mig absolut tveksam till saken, om denna högre avkastning skall på konstlat sätt drivas fram på grund av statens åtgärder, här således på grund av icke behövliga tullar. Då anser jag det absolut icke vara rätt, att staten skall vidtaga åtgärder, varigenom vissa deltagare i en viss industri få en vinst, som icke tillkommer genom deras arbete eller deras åtgörande, utan som är en följd endast av en statsåtgärd och som ytterst innebär, att de få en fördel på andra medborgares bekostnad. Det är endast om detta slag av höga avkastningar på kapitalet, som jag har yttrat mig.

Tillika anmärkte samma talare mot den i den kungliga propositionen omnämnda utredning om den arbetslöshet, som möjligen kunde bli en följd av en för hastig koncentration av vissa fabriker. Han ställde detta i jämförelse med det förhållandet, att en del aktieägare, om sockerbolaget komme att giva mindre utdelning, skulle komma att göra förluster. Vad beträffar frågan om ersättning från statens sida för förlorad arbetsförtjänst, så vill jag säga, att jag icke uttalat någon bestämd åsikt om den saken ännu. Då ett förslag framkommit från en av de sakkunnigas sida om att man kunde ifrågasätta en sådan ersättning, har jag likväl funnit rimligt, att man åtminstone låter företaga en utredning om den saken; och jag tror icke, att någon med skäl kan göra en anmärkning däremot. Det är alldeles klart, att fall *kunna* inträffa, om staten vidtager en åtgärd, som uppenbarligen leder till att en del folk bli på en gång arbetslösa, då väl ingen kan finna, att det ligger något orimligt i att staten också ser till, att något skydd under någon tid lämnas dessa, tills de hinna få annat arbete. I Tyskland har man i jämförliga fall förfarit på det sättet, och jag tror icke, att man riskerar något på att göra det. I varje fall kan icke med fog framställas anmärkning mot att man vill *utreda* frågan för att undersöka i vad mån sådan ersättning är rimlig eller icke.

Beträffande förlust för enskilda aktieägare, om sockerbolagets vinst skulle nedgå, så må jag öppet erkänna, att en för mig personligen medverkande orsak till att jag ville söka få en uppgörelse till stånd var det förhållandet, att aktier i detta bolag vore i långt större utsträckning, än föregående undersökning hade visat, spridda på en massa mycket svaga händer.

Oaktat detta förhållande vill jag bestämt hävda den meningen, att staten icke kan vara ansvarig för att viss utdelning på en aktie, den må för övrigt vara vilken som helst, skall utgå. Det skulle uppstå ett onaturligt förhållande, i händelse staten skulle hindras att vidtaga ur statsintressets synpunkt nyttiga och nödiga åtgärder, därför att man visste, att detta skulle giva anledning till förlust för en del aktieägare. Det är ju helt enkelt otänkbart, att staten skulle så förfara.

Det är emellertid ett beklagligt förhållande, att dessa aktier blivit spridda så, som de hava blivit. De hava blivit satta till ett

mycket lågt belopp per styck och därigenom kunnat spridas. Det lär, efter vad jag hört sägas, hava förekommit, att personer, som borde hava vetat bättre, uppmanat arbetare och andra sådana som hava små besparingar, att placera dem i sådana aktier. Skall något ansvar finnas för den förlust, som därå kan uppkomma, är det icke på staten detta ansvar skall vila, utan snarare på dem, som så lätt-sinnigt tillstyrkt andra att placera sina pengar i sådana aktier, väl vetande, att det icke kan vara papper, som äro lämpliga att inköpa för små besparingar.

Mot den ärade talare, som här representerade det socialdemokratiska partiet, vill jag bara göra en liten erinran beträffande »kapitulationen», som han kallade den. Jag vill då fästa uppmärksamheten på ett uttryck, som jag använt i slutet av den kungliga propositionen. Det återfinnes i utskottets utlåtande på sidan 45 och lyder: »därest inga nu oförutsebara allvarigare rubbningar ifråga om sockerindustriens eller betodlingens ställning eller världsmarknadens läge betinga andra åtgärder», så kunna dessa tullsatser sättas. Jag vill nu erkänna, att detta uttryck närmast syftar på den fortsatta tullnedsättningen, men å andra sidan kunna dessa ord mycket väl tillämpas även i förevarande fall. Nya förhållanden, som jag icke åtminstone icke i någon större omfattning, kände, hava faktiskt inträffat och blifvit för mig kända, sedan den kungl. propositionen avgavs; och jag synes sålunda varit berättigad att taga hänsyn till dem och frångå det ursprungliga förslag, som jag framlagt, då jag såg, att konsekvenserna av dess genomförande kunde bli allvarigare än jag från början tänkt. Det är för resten icke första gången som det händer, att en kungl. proposition icke oförändrat gått igenom i Riksdagen. Det har ofta hänt och måste ofta hända, att Kungl. Maj:t föredrager att biträda ett utskotts förslag i stället för att envist vidhålla sin första ursprungliga tanke.

För övrigt må jag mot den ärade talaren invända, att det väl dock icke vunnits så litet i den riktning man åsyftat, om man jämför den tullnedsättning, som gjordes för fem år sedan. Då gällde det blott 3 öre, som togos ut sakta och successivt — den sista uttagningen har skett i år. Nu gäller det 3 öre på en gång och ytterligare nedsättning till 4 öre, och det synes mig sålunda, som om det icke varit något så orimligt att besluta sig för att stanna vid, vad bevillningsutskottet föreslagit.

En fråga, som jag icke berört, men som jag kanske icke har rättighet att förbigå, är frågan om ett av huvudskälen för denna propositions framläggande, nämligen livsförnödenhetsprisen. Man har sagt, att denna nedsättning skulle vara en ren »bluff», enär den verkade så litet på var och en. Ja, det är sant, men med samma skäl skulle man kunna föra samma resonemang även ifråga om andra tullar. Man skulle kunna säga, att man icke kan taga bort en tullsats därför att det betyder så litet. Jämför man emellertid en sänkning av sockertullen med en sänkning inom rimliga gränser av olika tullar på andra förnödenheter, skall man finna, att en nedsättning av de senare tullarna nästan utan undantag

*Om tull å
socker m. m.
(Forts.)*

Om tull å socker m. m. betyder ännu mindre per man. Den, som är den mest effektiva är just sockertullen, och om man skall börja någonstans, bör man taga där man verkligen kan taga någonting utan större olägenheter.

(Forts.)

För övrigt vill jag säga, att även om denna lilla vinst är obetydlig för var och en, så spelar den dock icke så liten roll i ett hushåll. Jag hyser mera medkänsla med en husmoder, som går till kryddboden för att betala sin räkning och därvid måste erlägga en eller annan krona mera, än jag gör för en eller annan, som skulle göra en förlust genom minskning i avkastning på ett kapital, som han i själva verket aldrig haft.

Slutligen anförde den förste ärade talaren, att det föreföll som om vi med vårt sätt att uppfatta industrien och näringarna gått det socialistiska idealet till mötes och så småningom lett utvecklingen därhän. Jag har en alldeles motsatt uppfattning. I samma mån man söker rätta verkligt påfallande missförhållanden inom vårt industriella liv och vårt näringsliv och till sådana missförhållanden måste jag räkna ett ofta överdrivet tullskydd — i samma mån, säger jag, motarbetar man, enligt min tanke, det socialistiska system, som jag lika litet som den ärade talaren gillar eller eftersträvar. Som för de flesta av herrarna torde vara bekant, har jag så gott som hela mitt liv arbetat i industriens tjänst, och redan detta synes mig vara en anledning att finna att icke jag vill skada vår svenska industri. Men huru stort intresse jag haft och har och alltid kommer att hava för den svenska industrien har jag aldrig behöft glömma det, som är lika viktigt, och det är statens, det allmännas intresse, och jag är övertygad om att industriens och statens intressen kunna gå hand i hand och båda utvecklas i lycklig riktning utan att skada varandra.

Herr Pers: Herr talman! Jag ber endast att i korthet få tillkännagiva, att jag kommer att rösta för bevillningsutskottets förslag, ehuru jag icke fullt gillar detsamma. Omständigheterna ha fogat sig så, att jag ej kan göra någonting annat. Men då den mångomtalade kompromissen omfattar en tidrymd av fem år, vill jag hava till protokollet antecknat, att jag ej för denna tid vill känna mig bunden till dess upprätthållande. Den konstlade prisbelastning, som genom statens försorg vilar på sockret, är så stor, att jag ej anser mig hindrad att, om lämpligt tillfälle yppar sig, bidra till en ändring i riktning att göra denna nödvändighetsvara tillgänglig för allmänheten till billigare pris. För mig är den jämförelse, som herr K. G. Karlsson gjorde mellan svensk och dansk sockerindustri, tillräckligt talande skäl för att intaga denna ståndpunkt. Mot detta kan invändas, att betodlarna och industrien behöva säkerhet för en viss tidsperiod. Ja, härpå vill jag blott redan nu svara, att konsumenterna äro den svagaste parten. De äro sämre ställda än både aktieägarna i sockerbolaget och betodlarna, och det kan vara berättigat, om de göra sig gällande på sådant sätt, att överenskommelsen ej kan upprätthållas under hela den avsedda tiden.

Friherre De Geer, Louis: Herr talman! Det är nog icke många i denna kammare, som komma att rösta mot kompromissen, och det kunde därför måhända anses överflödigt att vidare orda om densamma. Men jag tror mig veta, att många av det liberala partiet här i kammaren hava samma uppfattning som den föregående ärade talaren, så till vida att de väl rösta för kompromissen men icke göra detta med gott samvete, så att säga, utan därför, att de därtill äro nödda av den föreliggande situationen. Jag skulle därför endast önska, att jag kunde lyckas i någon ringa mån förminska de samvetskval, som dessa ärade representanter hava, då de nu gå att rösta för kompromissen.

Om tull å socker m. m.
(Forts.)

Jag kan så väl förstå, att många, när det blir fråga om att sänka tullskyddet för sockerindustrien, hava den uppfattningen, att man knappast kan riskera att gå för långt i fråga om en sådan sänkning, och detta av den naturliga anledningen, att var enda gång det varit fråga om en sänkning, hava sockerindustriens målsmän enstämmigt förklarat, att en dylik sänkning skulle vara högst ödesdiger och att industrien icke skulle förmå att bära den. Lika regelbundet har det emellertid visat sig, att, när sänkning en gång gjorts, det gått mycket bra och industrien fortfarande givit god avkastning, och det är därför icke att undra på, om folk slutligen blivit förhärdade, när de den ena gången efter den andra sett detta. Att det kunnat gå på detta sätt beror dels på att skyddet från början varit mycket rikligt tilltaget och dels också på, att fabrikanterna följt med sin tid och tillgodogjort sig de förbättringar i fabrikationssättet, som uppstått, och även tillgodogjort sig de möjligheter, som ligga i att man genom utsädet förädling vunnit ett sockerrikare material. Men detta kan icke fortgå i det oändliga. Man kan icke jämt göra nya uppfinningar, och man kan icke heller tänka sig, att man skall få betor, som bestå av bara socker. Det finns naturligtvis en gräns, varöver man icke kan gå, när det är fråga om det tullskydd, som kan behövas. Klart är, att det endast är erfarenheten, som kan visa, var gränsen finnes. Den är flyttbar, och man måste naturligtvis vara mycket försiktig, att man icke blott på grund av teoretiska beräkningar går så långt, att man en vacker dag finner, att man överskridit densamma.

Det finnes nog även en annan uppfattning, som ligger under många representanters obenägenhet att vilja hålla tullskyddet uppe, och det är, som den föregående ärade talaren också något antydde, att man anser, att detta skydd är på det hela taget en onödig premiering av jordbruket i det rika Skåne. Man vill visserligen icke upphäva skyddet, man anser industrien gagnelig, men i sitt hjärta tycker man, att de rika herrarna i Skåne, som odla betor, kunna dela med sig något litet av sin vinst. Jag skall nu icke ingå på att närmare undersöka betodlingens räntabilitet, utan vill endast framhålla, att det icke är så oerhört lönande att odla betor, som man tror uppe i landet. Härtill duger icke annat än verkligt god betjord. Jag själv har i många år odlat betor på en egendom i Skåne med svagare jordmån och fann, att det icke lönade sig. Jag vill därför i parentes säga, att jag själv numera icke är betodlare.

Om tull å socker m. m.
(Forts.) Men alldeles klart är, att betodling är mycket värdefull och nästan omistlig, kan man säga, på de trakter, där den slagit rot, och detta icke så mycket på grund av den kontanta behållning den giver utan fastmera genom de indirekta fördelar den bringar, därigenom att jordbrukarna tack vare betodlingen kunna odla rotfrukter på mycket större areal än eljest och därigenom att ett så gott och billigt foder erhålles i avfallet, betmassan. Någon större prisreduktion tror jag dock icke, att betodlingen kan bära.

Den fråga jag egentligen ville komma till är emellertid, vilka som hava den största fördelen av betodlingen eller snarare: vilka äro mest beroende av betodlingen, vilka bliva mest lidande, om den upphör, vare sig genom ett temporärt nedläggande av hela denna odling eller genom indragning av vissa fabriker? Härpå vill jag svara: först och främst och utan allt tvekel de mindre betodlarna. Såsom herrarna sett av kommitténs betänkande finnes det ungefär 18,000 betodlare eller noga räknat 17,836. Av dessa är det icke mindre än $\frac{6}{10}$, som icke hava över en hektar jord, och bland dessa sistnämnda hava $\frac{4}{10}$ icke över en halv hektar. Det är mer än 10,000, som icke hava över en hektar, 6,000 hava mellan ett och fem hektar och endast 1,367 hava mer än fem hektar. Alltså är det i övervägande grad de små jordbrukarna och de små betodlarna, som det gäller. För dessa har betodlingen den allra största betydelse. De, som icke hava mer än en hektar, sköta nästan undantagslöst sina betor själva med tillhjälp av familjemedlemmarna. Skötseln kostar dem alltså ingenting nämnvärt och de ha inga kontanta utlägg för betodlingen. De få betfrö gratis från fabriker, och fabriker, tillhandahålla även gödningsämnen på kredit, och när betorna upptagits och forslats till fabriker, få de genast sin avräkning. Denna säkra inkomst är för deras ekonomi av den allra största betydelse. Också ser man, att i närheten av betfabriker nästan var och en, som har en jordlapp, odlar betor. Stationsmästare, banvakter, hantverkare, jordbruksarbetare, torpare, husmän, ja, alla, som hava en bit jord, odla betor och hava en god inkomst därav. Herrarna kunna tänka sig, vilket hårt slag det skulle bliva för alla dessa, om möjligheten att odla betor upphörde.

Men även för andra skulle ett sådant nedläggande av betodlingen vara ödesdigert. Många hava köpt sina små gårdar i betdistrikten och betalat 1,000 till 1,100 kronor för tunnlandet. Det finnes en mängd arrendatorer, vilkas arrenden baserats på betodling och som få betala 40 å 50 kronor tunnlandet. Det skulle för många gå illa, om betodlingen upphörde, och värst skulle det bli för de små odlarna, som ha betodling såsom biförtjänst och icke på annat sätt kunna förskaffa sig en så god extra inkomst. För de större betodlarna skulle det icke vara så farligt, ty de kunna lättare lägga om sitt jordbruk, och dessutom möjligen göra upp särskilt avtal med fabrikanterna om att fortsätta i alla fall.

Såsom herrarna veta, är det emellertid icke endast jordbruket det här gäller. Det finnes 36,000 personer, som äro sysselsatta på betfälten, och 10,000, som arbeta vid fabriker. Dessa sistnämnda äro till största delen jordbruksarbetare, som under sommaren arbeta

i jordbruket, men när senhösten kommer och arbetet börja tryta veta, att de hava sitt tre månaders väl avlönade arbete vid fabri-
kerna. Detta är för dem av den största betydelse. En stor del
hava också skaffat sig egna hem i närheten av fabriken, och skulle
nu förutsättningen för att de slagit sig ned där upphöra, så skulle
bland dessa arbetare uppstå det största missnöje.

*Om tull å
socker m. m.
(Forts.)*

Men det är icke endast betodlarna och arbetarna, som äro be-
roende av betodlingen, utan det är även järnvägarna där nere.
Såsom synes av kommitténs betänkande få en del järnvägar i Skåne
en fjärdedel och på Gottland hälften av sina godstrafikinkomster
från sockerfabrikerna. Det finnes många järnvägar i Skåne, för
vilka inkomsterna från sockerfabrikerna går till hälften och till och
med två tredjedelar av hela inkomsten på godstrafiken. Vad ett
sinande av denna inkomst skulle betyda är därför lätt att räkna ut.
Betodlingens inverkan på det ekonomiska livet är avsevärd, ja den
är så stor, att jag tror, att många representanter uppifrån landet
icke gjort klart för sig, huru stor den verkligen är.

Om det nu är så, att en temporär nedläggning av betodlingen
eller indragning av vissa fabriker skulle medföra verkligt svåra
följder för befolkningen och det ekonomiska livet i de betodlande
landskapen, är det väl regeringens och Riksdagens oavvisliga plikt
att gå varligt till väga, så att man icke i den i och för sig lov-
värda avsikten att skäligen begränsa sockerindustriens på tullskydd
baserade vinst vidtager sådana åtgärder, att dessa svåra följder
med all möjlig sannolikhet komma att inträffa. Det är alldeles
omöjligt att på förhand kunna räkna ut, huru mycket sockerindu-
strien kan tåla i nedsättning, men om man vill rädda jordbruket och
betodlingen från en svår kalamitet, får man icke gå längre än man
kan utröna vara möjligt utan att någon sådan kalamitet skall in-
träffa. Huru långt skall man då gå? I detta fall synes man hava
en god ledning i, vad som förekommit. Regeringen har framlagt
förslag om en vittgående nedsättning och ansåg icke, att detta
skulle skada betodlingen. De flesta, som kände till förhållandena,
hade mycket svårt att tro därpå, och snart visade det sig också,
att det fanns grundade farhågor för, att betodlarna skulle få vid-
kännas mycket kännbara följder, om så stor nedsättning gjordes.
När då regeringen, som noga kände allt vad som försiggick vid
underhandlingarna mellan betodlarna och fabrikanterna kom till den
övertygelsen, att den måste frångå sitt ursprungliga förslag, torde
det med den största möjliga visshet kunna antagas, att det verkligen
fanns mycket talande skäl för, att detta var nödvändigt, om man
ville rädda betodlarna. Här om kan man vara så pass säker, som
man överhuvud taget kan bliva i dylika ting. Med mindre gick
det icke, om man ville rädda betodlingen.

Under sådana förhållanden förefaller det mig som om de, vilka
hoppats på en större sänkning av tullen, skulle kunna låta sina
betänkligheter falla och med gott samvete rösta för kompromissen.
Det är icke för sockertrustens skull, som detta ifrågasättes, utan
för jordbrukarnas, och för min del är jag övertygad om, att landet
och folket i sin helhet skulle förlora mera, om man tillstodde, att

Om tull å socker m. m. en kamp på liv och död finge utbryta mellan betodlarna och fabri-
(Forts.) kerna, än om allmänheten får betala något mera för sitt socker än vad regeringen först ställt i utsikt.

Jag ber, herr talman, att på dessa grunder få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lindblad, Anders: Herr talman, mina herrar! Det har av flera talare här påpekats, att den nuvarande situationen i sockerfrågan är rätt förvirrad, och det är väl icke tvivel underkastat, att så är. Jag tror också, att när regeringen i dag hembär sin seger vid omröstningen, så känner den sig själv övertygad om, att denna seger icke är av det slag, som den skulle kunna önska återkomma. Ty i likhet med vad en medlem av det liberala partiet från denna talarestol yttrat tror jag, att det övervägande flertalet inom det liberala partiet, för att nu icke tala om socialdemokraterna, äro av den uppfattningen, att regeringen här låtit driva sig för långt tillbaka av sockertrusten, att den i viss mån kapitulerat inför densamma. Sällan har väl en regering stått starkare i någon fråga än den liberala regeringen stod vid framläggandet av sin proposition i sockerfrågan. Den hade bakom sig hela den stora sockerkonsumerande allmänheten och framför allt den del av denna allmänhet, som lever i små villkor, alltså de olika småfolksgrupperna. Och den hade mera: den hade även bakom sig majoriteten av dem, som i denna kammare företräda dessa småfolksgrupper och som utan tvivel skulle varit villiga att giva regeringen tillräckliga medel i händerna för att tvinga trusten till underkastelse i stället för att, såsom nu skett, regeringen underkastat sig trusten. Regeringen har byggt sitt förslag på en kommittéutredning, som klart och tydligt uppvisat den svenska sockerindustriens läge och huru sockertrusten blivit en fara för den konsumerande allmänheten. En jämförelse mellan den ställning vår sockertrust intager och sockerindustriens ställning i Danmark och Tyskland giver tydligt och klart vid handen, att regeringen här icke behöft taga någon som helst hänsyn utan mycket väl kunnat gå fram med sitt förslag och fasthålla vid detta utan att på något sätt skada berättigade och befogade intressen från industriherrarnas synpunkt. Det visar sig också, att regeringen icke blott vid framläggandet av sin proposition utan även efteråt ända tills ett par dagar före den omtalade kapitulationen varit fullt övertygad om, att den var på rätt väg, och till och med i dag hava vi hört från finansministern, att han fasthåller vid det principiellt riktiga i sin proposition. Ett par dagar innan kapitulationen skedde uttalade statsministern som sin åsikt, att den kungl. propositionen var både »rättvis och välbetänt», och ingen anade därför, att regeringen så hastigt skulle falla till föga för sockertrusten. Ty att den fallit till föga är ju alldeles uppenbart. Det kan väl icke bestridas, att det är sockertrusten, som tvingat regeringen att avstå från vad den från början och ända in till de sista dagarna ansett såsom »rättvist och välbetänt».

Varför har då regeringen frångått sin ursprungliga ståndpunkt? Skälen härtill ha vi i dag fått höra av finansministern. Det var

därför, att betodlarna icke voro tillräckligt starka gent emot trusten, som regeringen givit med sig, alltså för att skydda betodlarnas intressen. Men är det nu verkligen så, att man har riktigt reda på betodlarnas ställning genom de förhandlingar som ägt rum? Sävitt jag kunnat finna, hava vid dessa underhandlingar närvarit endast representanter för de större betodlarna, medan för de små betodlarna inga representanter varit tillstädes. Och de små betodlarna ha överhuvud taget, sävitt jag kunnat se, icke på något sätt högljutt klagat över de faror, för vilka de skulle blivit utsatta, därest regeringens förslag bifallits.

Om tull å socker m. m.
(Forts.)

Jag har i Andra kammaren en partivän, som hör till de äldsta av de skånska betodlarna. Han hör till de små, och han har försäkrat, att inom dessa smärre betodlarkretsar i Skåne icke alls gjort sig någon känsla gällande av att det skulle innebära någon fara för dem, om regeringens proposition antages. Ja, de ha över huvud taget, åtminstone i stort sett, icke varit med i dessa många protester, bakom vilka trusten tydligen stått. När denna min partivän för icke länge sedan var nere i Skåne och talade med sina kamrater ute på landet kom han under fund med, att de först genom tidningarna fått klart för sig, att den betodlarförening, som de själva tillhörde, på ett möte i Malmö antagit en mycket skarp resolution. De hade icke blivit inbjudna till detta möte, som var avsett att utöva påtryckning på regeringen. Och när den där antagna resolutionen kom ut till allmänheten, så befanns det, att man gått till väga på det sättet för att få tillräckligt med protesterande, att man låtit inskriva en var, som bevisade mötet; och sedan tryckte man deras namn under resolutionen såsom protesterande. Ett rätt pikant moment uti detta är, att, enligt vad tidningarna uppgiva, en av den socialdemokratiska tidningen »Arbetets» referenter också står såsom en protesterande betodlare.

Mina herrar! Det sätt, varpå man drivit denna proteströrelse mot regeringens proposition, tror jag varit sådant, att regeringen haft all anledning att närmare undersöka det, innan den gav vika för trustens anspråk. Det har dessutom från dessa små betodlare själva betonats, att det visst icke är så farligt med dem, som man velat låta påskina, ifall det skulle vara så, att trusten skulle hämnas på dem, därför att den nödgats avstå från ett oberättigat tullskydd. Trusten kan icke göra detta av den grund, att det allra största och övervägande flertalet av betodlarna tillhöra den klass av jordägare, som endast ha en ringa areal, och sålunda är sockerindustrien egentligen hänvisad till att från dem ta sitt förråd av betor. Det kunde väl hända, att en del av dem genom något slags koncentration av driften icke längre fick odla betor, men något större antal bleve det icke, och för övrigt bär den skånska jorden annat än betor. Så synnerligt lukrativ affär påstod ju en av talarna här, att betodlingen icke var.

Dessutom anförde herr finansministern, att han vid fattandet av sin senaste ståndpunkt endast gått i sin företrädares fotspår och träffat en överenskommelse på ungefär samma grunder. Detta med företrädaren kan ju vara ett skäl, men icke är det något bä-

*Om tull å
socker m. m.
(Forts.)*

rande skäl i denna sak, ty när 1908 års kompromiss i betfrågan åstadkoms, låg väl saken en smula annorlunda, än vad den ligger för närvarande. Då hade ingen trustkommitté lagt upp siffrorna om trusten klart och tydligt för den stora allmänheten. Även om den föregående finansministern således haft viljan att gå fram efter samma linjer som den nuvarande finansministern, så hade det näppeligen då låtit sig göra. Nu ligger emellertid allting klart, och finansministern vidhåller principiellt, att en tull av 7 öre per kg. socker utgör ett tillräckligt skydd för sockerindustrien, och att den med denna tull ger tillräcklig avkastning på det nedlagda kapitalet.

Vidare var det en annan sak, som hade bestämt finansministerns ståndpunkt, och det var, att aktier i högre grad, än han trott, voro utplacerade hos småfolket, på svagare händer, som han uttryckte sig. Jag är övertygad om, att trusten förstått att på detta sätt anskaffa nödigt anhängarantal utanför den krets, som har den stora mängden av aktierna och sålunda inhöstar de väsentligaste fördelarna och den största vinsten av ett oberättigat tullskydd. Men om redan nu så är förhållandet, att en stor del av aktierna äro placerade på »svagare händer», vad skall då icke ske efter fem år, d. v. s. år 1918? Männe icke trusten kommer att använda sig av dessa fem år för att ytterligare utplacera dessa urvattnade aktier och sålunda förskaffa sig vid 1918 års ingång en ännu större skara aktieägare som stöd för sitt intresse och mot ytterligare nedsättning i tullen?

Herr finansministern yttrade uti en replik till herr Trygger, att han liksom herr Trygger var av den uppfattningen, att det socialistiska systemet icke vore fördelaktigt, men de hade ju var sin väg för att bekämpa detta system, herr Trygger genom att såsom ståndaktig tennsoldat fasthålla vid en konservativ national-ekonomisk uppfattning, friherre Adelswärd åter genom att göra eftergifter och råda bot på missförhållanden, där sådana funnos. Båda systemen hava naturligtvis sina anhängare och båda systemen kunna väl vara användbara, men intet av dessa system leder till det resultat, som dess anhängare tro, nämligen att kunna hejda socialismens framträngande och förhindra en omläggning av våra ekonomiska förhållanden i socialistisk riktning. Det hjälper icke, att man spjärnar emot, ty för varje dag står det allt mera klart för stora och breda folkklasser i vårt land, att om de reformer, som genomföras, skola få verklig bärighet, om dessa reformer skola giva det resultat, som därmed avses, så måste de gå i socialistisk riktning. De måste gå i den riktningen, att de kringskära de privata äganderättsinnehavarnes rätt till utplundring genom att förskaffa samhället överhöghet över denna privata äganderätt.

Hade regeringen i den fråga som föreligger fasthållit vid sin ståndpunkt, sådan den förelåg i den kungl. propositionen, är jag livligt övertygad, att den i Riksdagens båda kamrar fått majoritet för densamma. Jag förstår väl, att en del av liberalerna på högra flygeln varit beredda att rösta mot regeringen, men jag tror, att

det antalet varit så litet, att om det använts samma metoder för att strama upp dessa få, som det nu har använts för att böja de många, skulle säkerligen majoritet ha skapats för förslaget, och därmed hade icke genom en den liberala regeringens egen åtgärd tillskapats en situation sådan som den nuvarande, där det socialdemokratiska partiet har måst upptaga regeringens proposition och försvara den mot den liberala regeringen själv. Utav vad som här framhållits till försvar för den nya ståndpunkten, har ej blivit för mig klart, att något inträffat, som bort föranleda regeringen att frångå den första. Den har ju icke heller genom att frångå denna kunnat skydda betodlarna och upprätthålla betpriset. Trusten har vältrat över på betodlarna en del av den minskning i inkomsten, som nedsättningen av tullen kommer att medföra. Regeringen har därmed fränfallit det väsentligaste av vad som föranlett den ändrade uppfattningen. Men därför är också en så hastig förändring i regeringens uppfattning för mig oförklarlig. På grund av att denna fråga icke är bara en sockerfråga, som rör sockertrusten, betodlarna och regeringen, utan samtidigt blivit en politisk fråga, som rör möjligheterna för ett framtida reformarbete, kan jag icke annat än beklaga, att regeringen frångått sin i propositionen intagna ståndpunkt. Jag nödgas med anledning härav åtminstone för egen del avgiva en deklaration mot den vänsterpolitik, som kommit till synes vid denna uppgörelse, och jag tror, att min uppfattning delas av hela mitt parti. Jag anser mig böra nedlägga en bestämd protest mot detta slag av vänsterpolitik, ty regeringen har genom denna icke blott åstadkommit bittra missräkningar ifråga om de lindringar i dyrtidsförhållandena, som den högtidligen utlovat åt de mindre bemedlade samhällsklasserna, utan den har — och detta är kanske det värsta av allt — tillskapat en politisk situation, som lätt kan leda till en brytning av den vänsterpolitiska utveckling, varav vårt land är i så stort behov och för vars främjande socialdemokratien, med fullt bevarande av sin självständighet, givit den nuvarande regeringen sitt stöd. Regeringens sockerpolitik är icke blott ett missgrepp. Den är ett av de *oförsvärliga* missgrepp, som en parlamentarisk regering icke kan gå förbi, även om den lyckas erhålla en tillfällig majoritet för sitt handlingssätt. Åt en dylik politik kan socialdemokratien i framtiden *icke* giva sitt stöd. Den måste av regeringen kräva en klar och bestämd *vänsterkurs*, ej minst när det gäller folkets intressen kontra kapitalmakten. Har regeringen i sin nuvarande sammansättning icke möjlighet att föra en sådan politik, så får det bli det liberala partiets uppgift att söka återställa och för framtiden bättre säkerställa förutsättningarna härför.

Jag tror, att den uppfattningen är den, som delas av tusentals här i landet. Jag tror, att den delas icke blott utav dem, som gilla och tillhöra det socialdemokratiska partiet, utan den gillas långt in i liberala kretsar, där man ej heller kan förstå, att regeringen så hastigt och lustigt kastat om och givit vika för sockertrustens maktsspråk. Skall det bli förhållandet här i landet, att en tullskyddad näring, sedan den fått tillräcklig makt, rent av bestämmer över Riksdagen och över samhällets utveckling i dess

Om tull å
socker m. m.
(Forts.)

Om tull å socker m. m. helhet, då stå vi inför en verklig fara. Det är därför på tid att gå energiskt fram mot dessa kapitalsammanslutningar, som redan äro en stat i staten och som hota att bli en ännu större stat i staten, om deras makt icke ordentligt kringskäres.
(Forts.)

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av friherre Palmstierna med flera vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Kobb: Denna fråga har nu så länge och så uttömmande behandlats, att det är väl knappt något att vidare säga i saken. Jag skulle i allt väsentligt kunna ansluta mig till vad som blivit anført utav bevillningsutskottets ordförande, men det var några ord, som fälldes av den första talaren på högersidan, som jag icke kan låta bli att säga något om.

Herr Trygger började med en släng åt de sakkunniga. Han sade »de så kallade sakkunniga». Det har ju blivit en sport nu för tiden att giva slängar åt de sakkunniga. Man vill aldrig anse, att den nuvarande regeringen rådfrågar några sakkunniga. Jag tror ändå, att herr Trygger icke menat detta. Om han hade tänkt på, att bland dessa sakkunniga det fanns en person, som ägnat kanske ett par årtionden av sitt liv åt studier av sockerfrågan, så skulle han nog modifierat sin uppfattning. Ävenledes, om herr Trygger hade haft det nöjet, som vi andra haft, att uti bevillningsutskottet höra anföranden av två av dessa s. k. sakkunniga och huru väl de satt sig in i alla dessa frågor, hade han kanske modifierat sin ställning.

Herr Trygger sade vidare, att regeringens program var en fara för industrien. Han sade, att staten icke skall blanda sig i industriens angelägenheter. Men då en stor del av den industri, som vi ha, just uppkommit genom av staten skapat tullskydd, så är det väl ändå naturligt, att staten måste reglerande ingripa på detta tullskydd. Man kan icke vara säker på, att när detta skydd skapades, man hade väl avvägt detsamma. Förhållandena kunna ändras. Det är således alldeles nödvändigt, att staten då och då uppträder reglerande. Jag tror nästan, att herr Trygger glömt ett utav budorden i den protektionistiska katekes, som för tjugu år sedan gick ut över landet. Däri talades det så vackert om att giva understöd åt industrien, så att den skulle kunna komma sig upp. Detta verkade så lockande på alla dem, för vilka det annars varit motbudande att åtaga sig bördor till förmån för industrien. Just i dessa ord ligger emellertid den tanken, att det en gång skulle komma ett ingripande från statens sida, då detta stöd till industrien icke vidare skulle behövas. Satsen är ju mycket förledande, men ännu i dag har man aldrig hört omtalas, att en industri, som skapats genom stöd från statens sida, någonsin vuxit ur barnskorna. Är det någon industri i vårt land, som gjort det, så är det verkligen sockerindustrien.

Herr Trygger ser tydligen saken från producenternas sida. Jag undrar icke därpå. Det är ju alltid från den synpunkten, som hela tullsystemet setts i denna kammare under en följd av år. Jag tror, att förhållandena dock hava ändrat sig något. Förhållan-

det är icke nu detsamma, som när tullskyddet skapades. Det har inträffat någonting, och det var år 1907. Det är den rösträttsreform, som då beslöts, som åstadkommit den förändring, som inträtt i denna kammare. Nu hava också konsumenterna något att säga, och de vilja också ha något att säga i fråga om regleringen av det skydd, som industrien skall ha. Herr Trygger sade häromdagen, att han hade en så fast förvisning om sina åsikters seger på grund av den inneboende kraft, som låg i dem. Jag skall lyckönska herr Trygger till ett sådant självförtroende. Jag hoppas blott, att herr Trygger ville vid en kommande valrörelse i så många valkretsar som möjligt tala om sina åsikter särskilt på detta område just för de stora skaror konsumenter, som finnas i vårt land. Jag fruktar då icke utgången.

Vidare ville herr Trygger underkänna de beräkningar, som äro gjorda i den kungl. propositionen beträffande vad som skall vara reellt kapital och vad som icke får anses som reellt kapital. Det förefaller mig som om herr Trygger ville säga, att man icke hade något annat än reellt kapital. Det vare långt ifrån mig att vilja säga, att icke kapitalet vid en uppgörelse sådan som denna får tagas i betraktande, men uppgörelsen får icke taga tullskyddet i betraktande, som om det vore bestående för evigt. Det är beroende på det skydd, som statsmakterna vilja skänka industrien, huruvida statsmakterna vilja skydda den och om industrien fortfarande behöver detta. Jag vill icke säga så mycket om den uppskrifning, som man gjorde av sockerkapitalet år 1907, men det synes dock ligga ganska mycket grund för det påståendet, som göres så väl i den kungl. propositionen som från annat håll, att uppskrifningen icke var något verkligt kapital. Man finner härom först och främst beräkningar i den kungl. propositionen. Dess grunder underkännas av herr Trygger. Det finnes även beräkningar av två konservativa nationalekonomer. Det är möjligt, att de också underkännas av herr Trygger, ty deras åsikter överensstämma icke alls med hans uppfattning. Men det synes mig, att själva det sätt, varpå denna kapitalisering bedrevs, visar, att de, som vore de ledande vid bildningen av sockertrusten, icke hade så stort förtroende för realiteten hos det kapital, varpå de ansågo, att ränta skulle beräknas. Hade de haft detta, skulle de väl knappast, då det här icke gällde att tillföra denna industri ett kapital utan blott att skapa en stor sammanslutning, icke sökt bilda kapitalet av en stor massa små aktier. Mig synes, och denna min åsikt delas av många, att häri ligger ett fel just hos en del av dem, icke hos alla, ty jag är övertygad, att det fanns många, som, när de ingingo i sockertrusten, sågo fullt öppet och ärligt på denna situation, men jag är också övertygad att det var många å andra sidan, som ansågo, att det var säkrast att rädsla så mycket som möjligt av sitt kapital, enär det vore mycket liten säkerhet för, att tullskyddet skulle bliva bestående. Kom ihåg att sammanslutningen skedde hösten 1907, då det var klart att stora omvälvningar skulle ske inom representationen inom några få år!

Till sist några ord beträffande herr Tryggers yttrande om den

Om tull å socker m. m.
(Forts.)

Om tull å socker m. m. procent, som var beräknad på kapitalet. Herr Trygger ansåg den vara för liten. Det kan vara en smaksak, men det vore mycket intressant att få utrett för alla de pensionskassor och livförsäkringsbolag, som ha att på ett säkert sätt placera sina pengar, var de skola få detta och ändå erhålla de 5 procent, om vilka herr Trygger talade.

(Forts.)

Slutligen ber jag att få säga några ord till den siste talaren, som här uppträdde. Då jag hörde de påståenden, han här framkastade, och den tvärsäkerhet, med vilken han uttalade sina omdömen, ja, sin förkastelsedom över regeringens handlingsätt i denna sak, kunde jag icke låta bli att tänka på det tyska ordspråket: »Viel Geschrei und wenig Wolle». Han talade ständigt om regeringens kapitulation inför sockertrusten. Han ville icke erkänna, såsom det nyss av statsministern i Andra kammaren förklarades, att det var omsorgen för en stor del av de ekonomiskt svagare jordbrukande klasserna i Skåne, som var anledningen till att regeringen frångått sin tidigare ståndpunkt. Herr Lindblad ville icke godkänna dessa grunder. Han påstod, att det icke fanns något skäl att giva vika. Han kände, såsom han tyckte, förhållandena mycket bättre. Som jag icke kan säga, att jag har större förtroende till herr Lindblad än till regeringen, så tror jag, att jag i denna sak kan följa regeringen. Jag tror, att i denna fråga är det bestämmande något, som ofta kommer att vara det i politiska frågor, och det är känslan av ansvar. Det är just en känsla av ansvar mot en stor del av den fattigare befolkningen i Skåne, som kommit regeringen att frångå sin ståndpunkt. Och det är just min övertygelse, att det är känslan av detta ansvar, som varit ledande för regeringen, som kommit mig att frångå den afsikt, jag haft att följa det ursprungliga regeringsförslaget, och nu ansluta mig till bevillningsutskottets förslag.

Friherre Hermelin: Herr talman, mina herrar! Jag begärde ordet endast för att bemöta ett par uttalanden, som kommit dels från regeringsbänken, dels från socialistiskt håll.

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet kom i sitt anförande in på frågan om Halland och Blekinge och sade, att ett avtal förelåg redan förut, efter vilket man ej kunde komma med några nya villkor. Jag antager, att herr statsrådet menade det avtal som är uppgjort mellan sockerbolaget och skånska betodlareföreningen. Något avtal mellan sockerbolaget och betodlarna i Halland och Blekinge förefinnes icke och har aldrig funnits. Statsrådet som väl satt sig in i denna fråga, bör veta, att betpriserna förut alltid reglerats just genom förutnämnda betodlareförening och sockerbolaget Halland, Blekinge och Gottland hava sedan accepterat dessa pris, och jag kan nämna, att det tidigare stod i Hallandskontrakten, att man där under alla villkor skulle acceptera dessa pris. Statsrådet har, såvitt jag kan förstå, genom sitt uttalande ej velat säga annat än att vi kommit för sent, efter det nu föreliggande avtalet redan blivit slutet, och han syftar därmed säkerligen på den inlaga, som av representanter i Riksdagen för Halland och Blekinge inlämnats till bevillningsutskottet. Jag fritager mig från detta, att vi kom-

nit för sent. Vi hade ingen anledning att tro, att frågan skulle röra sig om annat än betprisen, och sålunda icke som förut har nämnts även om monopolisering av betodlingen till Skåne. Om tull_å
socker m. m.
(Forts.)

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet har även sagt att han ej förordat någon koncentration, allra minst av råsockerfabrikerna, men jag ber herr statsrådet vara god och läsa innehållet i första delen av andra stycket på sid. 28 i kungl. propositionen. Jag tror, att om man läser detta, kan man ej komma till annat resultat, än att statsrådet där givit en tydlig fingervisning, och jag har blivit ytterligare styrkt i detta därav, att statsrådet nyss sagt, att det ej är skäl att uppehålla dessa små fabriker, som gå så dåligt och där betodlingen är alldeles för obetydlig.

Statsrådet nämnde, att t. ex. vid Genevads fabrik är det endast en månads avverkning. Jag vill då underrätta, att denna något över en månads avverkning — på sätt och vis vår stolthet — är en koncentration, som är på sin rätta plats, ty ju kortare avverkningstid i förhållande till de avverkade betorna, desto större inkomst för fabriken och desto billigare omkostnader. Vi skulle kunna komma till ännu kortare avverkningstid än en månad, men varför vi ej göra det, det är därför, att vi måste utsträcka avverkningen i någon mån på grund därav, att betodlarna skola ha tid att leverera sina betor. Vi ha beräknat en avverkning av 800 ton per dygn, men vi ha på grund av otillräcklig odling ännu ej kunnat hålla denna siffra. Varför är odlingen otillräcklig? Jo därför, att vi ställt oss solidariska med Skåne och ej forcerat fram odlingen i Halland, utan förr hållit den tillbaka — just för att vi ej ville bidra till överproduktion. Men då vi se på Genevadfabrikens resultat netto per 100 kilogram betor, då kommer fabriken att visa ett större plus än flere av de skånska fabrikerna.

Herr finansministern sade också, att det egentligen ej var något statsintresse att uppehålla denna fabrik. Jag vågar påstå, att det är ett statsintresse och det ej endast för betodlingen, utan ock för länets jordbank och ekonomiska utveckling i allmänhet.

Jag erinrar om, att i fjol, då Hallands läns hushållningssällskap firade sitt hundraårsjubileum, uttalade herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet öppet sin glädje över det storartade uppsving som Hallands jordbruk gjort under de senaste åren, och sade, att Halland med heder kunde upptaga tävlan med ej blott landskapen norrut och österut, utan även söderut. Han åsyftade tydligen, att detta länets framsteg var en följd av sockerbetsodlingen. Detta, mina herrar, var ord; men i handling har icke jordbruksministern nu visat att han vill stödja de halländska jordbrukarna i den inledda utvecklingen av deras jordbruk.

Jag kan ej undlåta att, när jag begärt ordet för att framlägga de halländska synpunkterna, även litet beröra det omtvistade kapitalet och tullskyddet. Herr finansministern nämnde, att det senare skall vara till för att skydda det produktiva arbetet, och jag vill fråga: Ha icke sockerindustriens män åstadkommit ett produktivt arbete, värt att skyddas? Man har stirrat sig blind på tullen och trott, att det är denna ensamt, som åstadkommer denna industriens utveckling. Förvisso

Om tull ä
socker m. m.
(Forts.)

ej! Det är just denna ledningens stora energi, energien hos sockerindustriens män, som orsakat, att industrien kunnat göra ett sådant uppsving, och som gjort, att den har anpassningsförmåga, allteftersom skatteskruben satts till undan för undan. Det är denna anpassning, som har kostat. Kapital har det kostat att åstadkomma de resultat, till vilka man kommit, kapital, som icke synas. Och jag vill i den frågan ansluta mig till den förste ärade talaren, då jag menar, huruvida ej sådant är skäl att taga i betraktande, när man upptar värden till bedömande. Det är egendomligt, att man säger, att tullskyddet ensamt har fördyrat sockret, så att vi må se till, att genom tullens borttagning eller nedsättning konsumenterna få billigare sockerpris. Det är ju riktigt, att man söker få så billiga konsumtionsartiklar som möjligt, men det förvånar mig, att regeringen för att åstadkomma detta i första rummet kastat sig över en konsumtionsartikel, som statsmakterna i skatt lagt på ungefär 40 procent av tillverkningskostnaden för konsumenterna att betala, och trots detta har industrien dock visat, att den årtionde efter årtionde kunnat sänka sockerpriset. Siffror äro i allmänhet tråkiga att taga upp i en diskussion, men jag tillåter mig att nämna, att åren 1856—60 var medelpriset på socker 109,95 eller nära 110 öre per kg. Sedan har priset sjunkit undan för undan, tioårsperioden 1861—70 var det 1 krona och den sista tioårsperioden, 1901—11 57,5 öre, allt per kilogram. Det visar ju, att industrien som sådan arbetat på ett synnerligen lyckligt ekonomiskt sätt och tillförsäkrat landets konsumenter ett billigare pris år för år. Jag är övertygad om, att det just är genom själva arbetssättet, genom tekniska uppfinningar, som man fått ett fördelaktigt resultat, och att det är detta, som ock torde rädda den situation, vari nu bolaget befinner sig, och som även i framtiden skänker konsumenterna ett billigt socker, utan att därför tullen ytterligare än vad nu överenskommits behöver sänkas.

Ännu ett ord! Herr finansministern nämnde betodlarne, och han ville förringa deras övertagande av kostnaderna. Det är dock ej så litet, ty det representerar, sedan allt blivit genomfört, ett värde av omkring 1 million kronor om året.

Ja, jag har kanske tagit kammarens tid alltför länge i anspråk, men innan jag slutar skulle jag ju vända mig till den ärade representanten från sörmlandsbanken, bördig från Göteborg. Jag inskränker mig emellertid till att använda hans ord, att just därför — att regeringen var så stark, — så kunde den åstadkomma den kompromiss den gjort med sockerbolaget och betodlarne.

Och till slut vill jag till förklaring över de känslor, jag hyser, säga, att jag därvid ej vill begagna samma ord som en representant från skånebanken använde, vilken dock ej drives av något skänskt intresse. Han uttryckte sin »sorg». Jag för min del säger, att jag är upprörd ej endast över den ringaktning med vilken Halland och Blekinge hava blivit av regeringen skjutna åt sidan, utan jag är upprörd fastmer över det lösliga sätt, varpå en för vårt lands näringsliv så viktig fråga blivit av regeringen behandlad, ett sätt för vilket regeringen och det liberala partiet ensamma få bära ansvaret.

Greve Wachtmeister, Axel: I likhet med den föregående ärade talaren begärde jag ånyo ordet, då finansministern uttalade tvivelsmål om, huruvida det vore ett statsintresse att stödja betodlingen och fabrikena i Halland och Blekinge. Jag vågar påstå, att det är ett statsintresse, att även i dessa provinser, för att använda de sakkunniges ord, ett intensivt jordbruk framtvingas, dess ställning förbättras och arbetstillfällen lämnas åt småfolkets kvinnor och barn. Det är ett statsintresse även för dessa län. Men nu är ju faran den, att sockertrusten, som man icke kan fordra skall vara så intresserad av jordbruket och jordbruksförhållandena i Halland och Blekinge ur ren industriell synpunkt finner förenligt med sin fördel att följa den anvisning till koncentration, som givits. Nu har herr finansministern här släppt oss, men jag vågar uttala en vördsam förhoppning, att jordbruksministern skall taga denna sak under omvårdnad. Dessutom är det ett statsintresse, att rättvisa skipas, och den jury, som haft att avgöra frågan, huruvida de så kallade överflödiga fabrikena i Skåne, eller Hallands och Blekinge fabriker skulle i första hand slopas, har icke varit allsidigt sammansatt. Därför vågar jag säga, att rättvisa har icke blivit skipad.

Så yttrade herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, att betodlingen i Halland och Blekinge icke behövde upphöra därför, att fabrikena indroges. Men den saken faller på de dyra transportkostnaderna. Att transportera betor från dessa län till de skånska fabrikena skulle ställa sig alltför dyrt. Det går ej.

Herr statsrådet Petersson: Herr talman, mina herrar: Med anledning dels därav, att denna fråga i mångt och mycket berör viktiga jordbruksintressen, och dels därav, att just detta förhållande blivit vidrört av åtskilliga talare, bland annat ett par av de första, har jag begärt ordet för att få säga några ord. Men innan jag direkt går in på frågan om jordbrukets intressen härvidlag och det sätt varpå de blivit tillgodosedda, kan jag ej underlåta att något fästa mig vid vad den första ärade talaren sade. Jag gjorde en liten explockning därur, som jag ej kan underlåta att beröra. Herr Trygger hade ju som vanligt många små elakheter att säga emot dem, som han betraktar som sina motståndare. Man är ju så van att höra sådant från hans sida, att man ej finner det märkligt. Bland annat sade han, och det skulle ju också vara en elakhet, att man vid den förberedande behandlingen av denna fråga och under dess vidare utveckling begagnat sig av ett gammalt auktionsförfarande med upp- och avslag. Jag tänkte då givetvis på, huru man tidigare vid liknande fall förfarit. Jag tänkte närmast på 1908, då jag ju också hade äran att se dessa förhållanden på litet närmare håll. Då föreslog regeringen en sådan ändring i skatte- och tullsatserna för socker, att detta under den femårsperiod, under vilken dessa skatter och tullsatser voro avsedda att äga bestånd, skulle betyda för bolaget en minskning av dess vinstinkomster av — under förutsättning att satsen verkade med sitt fulla belopp — 15 millioner i runt tal. Därjämte förelåg ett förslag från annat håll: från liberalt, möjligen också socialistiskt håll, om 5 öres i stället för 3 öres ändring, vilket

*Om tull å
socker m. m.
(Forts.)*

Om tull å socker m. m.
(Forts.) för de fem åren skulle innebära en minskning i vinst av 25 millioner i runt tal. Vad blev kompromissen? Vad slutade den med? Jo, som vi veta, med 2, 2, 2, 2 $\frac{1}{2}$ och 3, d. v. s. för de fem åren 11 $\frac{1}{2}$ million. Salunda hade det under ärendets behandling framställts yrkanden på helt andra siffror än den som till slut blev fastslagen. Då förelåg emellertid ej något sådant tal om auktionsförfarande. Om jag ej missminner mig — jag vågar ej på rak arm bestämt säga det — var herr Trygger då närvarande och godtog det där auktionsförfarandet, i varje fall utan att opponera sig. Det fanns representanter från det socialistiska partiet närvarande både i bevillningsutskottet och i kamrarna, och de godtog utan protester en sådan kompromiss, som på samma gång den gav betydligt mindre åt de intressen detta parti närmast ansåg sig företräda, i väsentlig mån avvek från de först gjorda framställningarna, och det gjorde de i den sociala och ekonomiska freddens intresse. Jag kan ej neka till att jag finner den nuvarande starka oppositionen från åtskilliga håll något överdriven.

Herr Trygger sade också: Vem har försvagat betodlarnes ställning i striden mot trusten om ej just regeringen? Jag får säga, att det är det första påståendet i den vägen, som jag har hört. Från betodlarhåll har jag ej hört, att regeringen i sin hållning och sina uttalanden skulle ha försvagat betodlarna i striden mot trusten. Visserligen innebär ett förslag om en väsentlig nedsättning av tullsatsen en anledning till strid mellan dessa båda parter, vilkas ekonomiska intressen stå så diametralt emot varandra, men att regeringen skulle här på något sätt hava ställt sig och uttalat sig så, att den försvagat betodlarnes ställning i den striden, det kan jag ej förstå. Herr Trygger hänvisar naturligtvis till koncentrationstanken. Jag säger koncentrationstanken, den har nog funnits till och tagit sig uttryck vid trustens underhandlingar med betodlarna långt före detta. Den är icke någon regeringens uppfinning, koncentrationstanken har vidare fått ett vida kraftigare uttryck och stöd i de sakkunniges förslag, än det har fått i den kungl. propositionen. Om herrarna endast vilja vara så ärliga och läsa vad som står i den kungl. propositionen och ej tillägga vare sig statsrådet och chefen för finansdepartementet eller någon annan uttalanden, som ej han utan de sakkunnige gjort. Jag hänvisar för övrigt i detta fall till regeringens ställning till Lidköpingsgruppen, som givetvis är den svagast ställda, svagast i denna sockerindustri.

Herr Trygger sade vidare, att man genom ett sådant program och ett sådant uttalande, som gjorts i den kungl. propositionen, äventyrade den ekonomiska utvecklingen i landet. Jag tror, att några senare talare yttrat sig i samma riktning, men jag vill då fråga: vilken är herr Tryggers egen ställning till denna sockertullsfråga? Finge man döma av hans uttalanden i dag, att det vore lämpligt, om hela frågans behandling finge anstå till ett annat år, skulle han ju stå närmast på den ståndpunkten, att det är bra som det är. Alltså status quo! Jag tror dock ej, att herr Trygger därvid har hela sitt parti med sig. I varje fall är det svårt att läsa ut en sådan ståndpunkt ur finansminister Swartz uttalande 1908. Jag skall be att få återgiva något härav, som jag tror att den dåvarande

finansministern står för i denna stund lika väl som då. »Ändamålet med skyddet», står det, »är alltså vunnet, när sockret kan säljas till sådant pris, att detsamma betalar produktionskostnaderna samt lämnar det i produktionen nedlagda kapitalet en skälig vinst. Hvad produktionen därutöver på grund av skyddsanordningarna inbringar måste tillfalla staten eller det allmänna, om icke skyddet skall få karaktär af premie åt en mindre grupp producenter. En sådan premie innebär i förevarande fall, att en skatt, som ursprungligen tillkommit i enbart statsfinansiellt intresse och sedermera omdanats i ändamål att förlägga produktionen inom landet, till större eller mindre del komme att utgå icke till staten utan till enskilda.» »Målet», heter det vidare, »har varit en inhemsk produktion för den inhemska konsumtionen. Resultatet har emellertid blivit ej blott att nämnda mål vunnits, utan även att det i den inhemska produktionsindustrien nedlagda kapitalet tillförsäkrats en extra vinst till avsevärda belopp.

Enligt min mening måste under sådana förhållanden en reglering av sockerbeskattningen vidtagas i syfte att till staten återbörda vad staten d. v. s. det allmänna tillkommer.» Och vidare heter det — jag kanske skall läsa hela sammanhanget för att ej bli beskyldd för att hava överhoppat något — »Vid en dylik reglering får man, såsom jag redan antytt, icke gå så till väga, att produktionskapitalet berövas en skälig ränta. Ett sådant förfarande skulle nämligen innebära icke blott en orättvisa mot det kapital, som just på grund av statens skyddsåtgärder nedlagts i sockerindustrien, utan även en uppenbar fara för denna industris bestånd.

Regleringen av sockerbeskattningen bör alltså åsyfta att med bevarande av de fördelar, den inhemska råsockerproduktionen otvivelaktigt medför, nedbringa den vinst, som nu åtföljer produktionen inom skäliga gränser, d. v. s. till det allmänna överflytta den premie, som på sätt jag nyss nämnde, med nuvarande skyddsanordningar är sockerproduktionen förbehållen.» Om jag ej då och nu fattat hela den uppfattning, som då gjorde sig gällande, på ett oriktigt sätt, så ansågs ej det uppställda målet vara vunnet med vad man 1908 föreslog, jag menar, att således slutstenen i den reglering, som då ansågs vara nödvändig, icke lades 1908, utan kom att läggas någon gång längre fram i tiden.

Herr Trygger avvisade vidare med indignation statsmakternas anspråk på att få giva anvisningar om, huru industrien skall inrätta sig. Ja, jag instämmer med herr Trygger, men icke i allo. Jag vill bara fråga: fäster ej herr Trygger något avseende vid, att man i detta fall har att göra med ett starkt monopolistiskt hållet företag, som begär ett ganska högt tullskydd, och vidare anser verkligen ej herr Trygger, att staten vid utmätandet och bestämmandet av det behöfliga tullskyddet för denna industri i fortsättningen har full rättighet att taga hänsyn till, huruvida alltför dyrbara förvaltnings- och organisationskostnader häfta vid företaget? Jag tror, att ingen vill eller kan förneka, att staten vid bestämmandet av ett sådant tullskydd verkligen har rätt att undersöka den saken i den mån det är möjligt.

Herr Trygger sade också, att man hade haft en alltför ensidig

*Om tull å
socker m. m.
(Forts.)*

*Om tull å
socker m. m.
(Forts.)*

syn på konsumenternas intressen. Ja, jag vill säga, vad mig beträffar, och jag tror också, att jag kan säga det i fråga om regeringens ställning till denna fråga, att problemet varit ungefär det: i vilken mån kunna konsumenternas intressen tillgodoses med bibehållande av statens nuvarande inkomster av sockret, med bibehållande av produktionen i landet och med bibehållande av social och ekonomisk fred. Hur har det lyckats att för närvarande lösa det problemet, och hur har resultatet av den problemställning, som nu förelagat, blivit? Ja, det ser man ju i den överenskommelse, om vilken vi i dag debatterat.

Jag skall så komma till något, som jag tror både herr Trygger, herr Nilsson och åtskilliga andra hade att säga därom, att man vid avlåtandet och uppgörandet av denna kungl. proposition tagit alltför liten eller alls ingen hänsyn till, jag skall nu ej tala om industriens intressen utan jordbrukets intressen. Jag vill fråga herrarna, om icke den överenskommelse, som nu ligger på bordet, är det allra bästa insegel på, att regeringen just har tagit en mycket stor hänsyn till jordbrukets intressen. Vad man än må säga om denna kompromiss, det skall aldrig med någon grad av sanning kunna sägas att man härvidlag åsidosatt och förgätit jordbrukets intressen eller förgätit det arbetande folkets intressen uti dessa mycket stora och viktiga delar av landet, där sockerindustrien bedrives. Ty det är ej blott jordbruket, som har intresse här, utan fortsatt ekonomisk fred är något, som har mycket stor betydelse för folkets i de bygderna hela ekonomiska liv och för hela deras existens. Klandret från annat håll går väl snarast därpå ut, att man skulle ha tagit allt för stor hänsyn till dessa jordbruksintressen, men jag vill säga, att det är just hänsyn till dessa intressen och därtill, att icke ett socialt och ekonomiskt krigstillstånd på ett så viktigt område skulle uppstå, som är den gåtans nyckel, som man frågar efter. Från andra sidan, den alldeles motsatta sidan, klagar man, och jag förstår den klagan, jag förstår det missnöjet. Där klagas över, att regeringen har kapitulat. Man talar om kapitulation och använder därvid starka ord. Man frågar: varför har regeringen frångått sitt första förslag? Varför har regeringen ej satt in sin hela kraft på att genomföra det förslaget? Ja på det vill jag svara med en hänvisning till situationen som närmast blev den, att man å ena sidan hade ett kapitalstarkt monopolistiskt företag med hela makten koncentrerad i en enda hand, eller måhända i en styrelses hand; å andra sidan hade man denna avsevärda mängd betodlare, av vilka ett flertal efter vad jag väl tror mig kunna säga, äro i en ekonomiskt svag ställning och en del kanske rätt mycket beroende just av sockerbolaget. Man hade att göra med en förening, som det var svårt att sammanbålla och svårt att få att utveckla en sådan kraft som å andra sidan kunde presteras av den sammanslutning, där all makt var koncentrerad på en hand. Detta förstå herrarne mycket väl. Regeringen ansåg då, att jämsides med skyldigheten att i konsumenternas intresse hålla fast vid de föreslagna längst gående siffrorna, förelåg skyldighet för regeringen att om möjligt skydda den svagare parten i den tvekamp, som hade uppstått, och sålunda om möjligt förebygga ett ekonomiskt

krig i en stor del av landet med alla ett sådant krigs kända och förhärjande verkningar. Jag tror också, att i en strid sådan som denna har just den svagare parten rätt att av statsmakterna begära det stöd, utan vilket denna svagare part icke kan komma till rätta med sin motståndare i striden. Men att regeringen så handlat, betyder icke — det vill jag bestämt betona — såsom här påståtts, en regeringens kapitulation inför trusten. Nej långt därifrån! Överenskommelsen betyder i själva verket icke alls någon kapitulation, utan innebär att trusten måst göra rätt stora eftergifter — jag behöver icke säga, vem som gjort de största eftergifterna — även om den andra parten eller regeringen å sin sida måste göra vissa eftergifter just i den sociala och ekonomiska fredens intresse.

Jag skulle kanske nu säga ett par ord med anledning av vad baron Hermelin här yttrade. Jag förstod hans missnöje, då han refererade ett yttrande av mig, för någon tid sedan eller förliden sommar, innehållande mina intryck av det halländska jordbrukets framsteg, ett uttalande, som jag är glad över att jag kunde avgiva. Nu ville han säga, att jag i fråga om Hallandsfabriken i handling icke velat infria detta uttalande eller i vad på mig ankommer velat söka främja detta jordbruks vidmakthållande och vidare utveckling. Detta är ju en ganska svår beskyllning! Härtill vill jag endast svara baron Hermelin, att han har bra stora anspråk på en ledamot av konungens regering och på en jordbruksminister till och med, om han begär, att denne skall ingripa avgörande i varje detalj även om denna ligger på ett helt annat område, således ett annat departement. Nog är väl detta ändå väl mycket begärt.

Herr Swartz: Då bevillningsutskottets ärade herr ordförande och sedermera de båda medlemmar av Kungl. Maj:ts statsråd, som här yttrat sig i denna fråga, gjort mig den stora äran att anförda mig såsom något slags hemulsman icke blott för Kungl. Maj:ts proposition, i det skick, vari den från början förelåg, utan jämväl till och med för det förändrade skick, som förslaget fått undergå vid bevillningsutskottets behandling av detsamma, kan jag naturligtvis icke annat än under betygande av min stora tacksamhet för den ära, som därigenom visats mig, anse med min skyldighet förenligt att i någon mån belysa situationen, sådan den ter sig för mig.

Jag behöver ju icke återigen uppläsa utgångspunkten för dessa försök att göra mig till hemulsman i visst avseende för de i den kungl. propositionen anförda teorierna, då detta gjorts först av bevillningsutskottets ordförande och senast av den siste ärade talaren, statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet. Men jag skall taga fasta på den punkt i 1908 års proposition, där det talas om att skyddet för den inhemska sockerproduktionen vore till sitt ändamål vuunet, när sockret kunde säljas till sådant pris, att detsamma betalade produktionskostnaderna samt lämnade det i produktionen nedlagda kapitalet en *skälig vinst*. Dessa ord har man ansett utgöra precis samma grund som den som är lagd för den nu framburna propositionen. Härvidlag kan jag ju icke underlåta att anmärka, att det förhållande, som påpekats för fem år sedan och som låg till

Om tull å
socker m. m.
(Forts.)

Om tull å socker m. m.
(Forts.) grund för ett förslag, sedermera accepterat av Riksdagen, logiskt sett icke kan i oändlighet begagnas såsom ett fullgott skäl för att ytterligare beskära det skydd, som med den nu nämnda motiveringen år 1908 redan blivit beskuret.

Den saken lämnar jag emellertid åsido och går in på frågan: vad menas med *skälig vinst*? På den saken lär väl nämligen, tänker jag, alltsammans bero, huruvida man kan på något sätt anbringa likhetstecken mellan det resonemang, som i denna del föres i årets kungl. proposition och resonemanget i Kungl. Maj:ts förslag 1908. Då vill jag så först som sist för min del säga, att det aldrig ett ögonblick föll mig in — jag som ju också ägnat hela mitt liv såsom myndig man åt industriens tjänst i likhet med den nuvarande innehavaren av chefskapet för finansdepartementet — att icke detta uttryck »skälig vinst» skulle kunna inkludera vad som i dagligt tal kallas handelsvinst. Ingalunda kunde jag sålunda anse, att skälig vinst utgjordes av allenast en ränta, sådan som man med mycket mindre risk skulle kunna erhålla på annat håll.

Hurudan är den nuvarande finansministerns ställning till den saken?

Ja, vi hörde i hans sista yttrande bär för en stund sedan huru han förklarade, att det var endast och allenast sådan vinst, hvilken uppkomme på grund av fullkomligt oberättigade anledningar, som han icke ville vara med om att tillerkänna industrien och speciellt nu ifrågavarande industri. Ja, i den delen tror jag, att vi allesammans kunna vara fullkomligt ense med honom, åtminstone förklarar jag min obetingade anslutning till detta uttalande. Men jag kan icke finna, att uttalandet innebär ett adekvat uttryck för de åsikter, som i den kungl. propositionen från finansministerns sida hava anförts. Där återfinnes på sid. 49 och 50 i den kungl. propositionen en utredning angående realvärdet av fastigheter och inventarier å de fabriker, vilka tillhöra sockerbolaget. Nederst på 49 sidan, näst sista stycket, står det: »Genom en dylik uppskattning av det verkliga värdet å bolagets tillgångar i fabriksfastigheter och deras inventarier torde detta sålunda icke kunna angivas till högre belopp än omkring 75 millioner kronor.» Sedermera följer en värdering av lager hos fabrikerna, ävensom av jordbruksfastigheterna, och från tillgångarna göres avdrag för skulder. Genom en sådan värdering kommer man, som det står på sidan 50, till »en summa av runt 80 millioner kronor», utgörande det belopp, vartill aktiekapitalet bort nedskrivas. »Givetvis», står det sedan, »kan en dylik nedskrivning icke anses utgöra ett slutgiltigt svar på frågan om storleken av den här förefintliga överkapitaliseringen. Den motsvarar blott den minsta summa, med vilken de bokförda fastighetsvärdena synts böra minskas för att bringa dem i närmare överensstämmelse med deras verkliga motsvarighet». Till 80 millioner kronor skulle alltså det kapital uppgå på vilket enligt finansministerns mening aktiebolaget skulle ha rättighet att beräkna en skälig vinst. Denna finge i sin ordning icke tillmätas alltför rikt utan på sin höjd stanna vid 7 procent innan avskrivningar verkställts, och således möjligen medgivande en utdelning av 5 procent.

Ja nu framgår det tydligt, att för den händelse man anser, att det enda värde, som i en industri är nedlagt, representeras av fastighet, maskiner och påtagliga ting, lager och dylikt, om man, säger jag, anser att detta är det enda värde som får tagas i beräkningen och icke medger annat än vanlig ränta å detta värde, så utesluter man ju all möjlighet att kunna i detta fall beräkna något slags handelsvinst. Man medgiver intet utrymme alls åt det personliga inlägget i affärens framförande, det intelligenta arbetet, uppfinningar, anordningar för att organisera affären, skaffa handelsförbindelser o. s. v., allt detta som dock kostat mycket arbete och mycket penningar. Detta anser man då icke äga något värde, därför att man icke kan taga på det, och jag är icke berättigad att beräkna någon slags avkastning på det värde, vartill jag uppskattar dessa ideella tillgångar. Det är emot denna uppfattning av vad som bör vara det värde, på vilket sockerbolaget här skulle kunna äga rättighet att påräkna vinst, jag måste inlägga en bestämd protest och förklara, att en sådan slutsats får man ingalunda draga, att vad som år 1908 sades i denna del skulle innebära ett godkännande av vad som härom yttrats 1913. Jag inlåter mig ingalunda på frågan, huruvida värdet i sin helhet är riktigt upptaget från bolagets sida. Det är en sak, som i detta resonemang synes mig icke höra dit. Men jag vänder mig mot förbudet att beräkna avkastning och ränta på någonting annat än det, som man kan taga på, emedan endast detta skulle hava något värde, under det att man icke får beräkna någon vinst av det personliga arbetet. Jag tror, att om man vill tillämpa dylika läror, det icke blir möjligt att här i landet få någon att intressera sig för startandet av industri- och affärsverksamhet i allmänhet. Men det är en absolut nödvändighet, att industrien trives här i landet och att företagsamheten icke stäckes. Icke minst borde de vara angelägna härom, som önska vittgående sociala reformer, ty det måste finnas någon, som kan bära de bördor, vilka av de sociala reformerna uppkomma. Därför får man icke undandraga de närande den uppmuntran, som behöves för att de icke skola draga sitt kapital ur företagsamheten och placera det på sådant sätt, att de erhålla ungefär samma avkastning som man synes vilja unna det industriellt intresserade kapitalet, ehuru betydligt säkrare.

När således vid en övergång eller överlåtelse av en rörelse man, såsom här skett, erlägger en viss summa och kapitaliserar en viss handelsvinst, eller så kallad »good will», kan jag icke anse annat, än att detta är fullkomligt berättigat, naturligtvis med den reservation jag nyss sade, nämligen i mån som en »good will» därvidlag kan vara berättigad på grund av det personliga arbete man nedlagt i rörelsen. Det är icke berättigat att påstå, att all i en tullskyddad affär utöver ränta å det »reala värdet» uppkommande vinst är uteslutande beroende av tullskyddet och att allt som man i ett sådant företag icke kan taga på med händerna är kapitaliserat tullskydd. Emot en sådan uppfattning måste man reagera, ty det vore att fränkänna en dylik affär, i motsats mot alla andra, möjligheten att kunna på sitt vis draga fördel av den mänskliga intelligensen och det mänskliga personliga arbetet och att fränkänna det personliga arbete, som ned-

Om tull å
socker m. m.
(Forts.)

Om tull å socker m. m. lägges i en sådan affär, rätt till avkastning. Det finnes ju så många andra affärer — såsom ju av den första talaren antyddes — vilka äro av den beskaffenheten att tillgångarna icke alls äro påtagliga. Det är icke alls några konkreta ting som därvidlag penningarna kunna sägas vara nedlagda uti. Det kan finnas affärer uteslutande beroende på det intelligentas arbetet hos innehavaren. Nu kan det vara så, att innehavaren vill överlåta en sådan affär — jag tager som exempel en välkänd och väl inarbetad advokatfirma, som under många år haft en stor klientel. Dess innehavare vill av en eller annan anledning draga sig från firman, från det omedelbara deltagandet i arbetet där. Skulle man nu kunna finna det oberättigat av den hittillsvarande innehavaren, om han ansåge det arbete, som av honom nedlagts på förvärvandet av det anseende och det förtroende som åt firman förskaffat dess vidsträckta klientel och tryggt dess förmånliga ställning, hava varit av det värde, att han för det samma kunde och borde av efterträdaren kräva betalning, vare sig i form av en kapitalbetalning en gång för alla eller i form av ett årligen utgående belopp? Det skulle mycket förvåna mig om regeringens icke hade den uppfattningen, att ett dylikt tillvägagångssätt vore fullt juste. Jag skall be att få förklara, att det aldrig fallit mig in annat, än att detta är fullt juste, men är detta juste, när det synliga, som jag då fordrar betalning för blott utgöres av ett skrivbord och några pennskaft, så tror jag, att det icke är mindre juste, om dylika ideella värden få beräknas vid sidan av en fabriks inventarier och lager. —

Vad nu beträffar den omläggning av sockerindustrien, som åtminstone vid propositionens framläggande hade tänkts bliva en följd av dess antagande, har med avseende härå framhållits, att man endast och allenast hade att taga hänsyn till de strängt nationalekonomiska synpunkterna, och att man icke alls borde bry sig om de befintliga förhållandena, de faktiskt existerande omständigheterna.

Ja, detta låter ju bra, och kan ju såsom teori hava sitt berättigande. Vore det nu så, att alla idéer här i världen vare sig på det intellektuella eller — varom här närmast är fråga — på det materiella, ekonomiska området kunde fulljädrade framträda, alldeles som Minerva i full rustning steg fram ur Jupiters huvud, då skulle man ju redan från början kunna inrätta sig så. Men nu är det uti vår värld så där tämligen ofullkomligt, man måste leta sig fram, och det gör att då man kommit så långt att man vet, hur man bort göra från början, så finner man att man gjort på ett helt annat sätt. Skall det då vara värt att slopa vad man har för att fullfölja de nya idéerna? Skall man gå fram över grusade värden, som ingenting kunna ge, blott för att gå fram på det sätt, som efter vad man äntligen funnit skulle varit det rätta från början? Jag tror, att man måste tänka på vart man kommit och taga hänsyn till det, och icke minst bör detta vara förhållandet i fall sådana som detta, då det i hög grad är statsmakternas eget tillvägagående som gjort, att utvecklingen blivit sådan som den blivit.

Här har mycket riktigt framhållits, att hela sockerpolitiken från begynnelsen gått ut på att främja betodlingen, och detta inrymmer i sig själv naturligtvis decentralisation. Nu kastar man om den synpunkten helt och hållet och anlägger uteslutande storindustriella synpunkter, bryr sig icke om jordbruket. Jag talar nu om det resonemang i den kungl. propositionen, som ser blott på de industriella synpunkterna. Ur dessa synpunkter framstår det då förnämligt i vissa avseenden, att koncentration så långt som möjligt genomföres. Nu säger herr statsrådet, att han icke talat om koncentration. Det är en oriktig förebräelse menar han att säga det, och den förebräelsen riktar sig alls icke mot honom, möjligen mot kommitterade. Ja, i det avseendet ber jag blott att få erinra därom, att statsrådet har i proposition tagit in en relation av kommitterades och sakkunniges utredning, och därom har statsrådet i början — visserligen icke angående denna detalj — när han citerar sakkunniges utredning, sagt följande: »Utgår man från, att den svenska sockerindustrien är i och för sig ett gagneligt led i vårt lands ekonomiska produktion — *en uppfattning, som synes mig äga goda skäl*. Däri ligger, att statsrådet gjort utredningen till sin egen. Jag vet icke, om statsrådet anser, att sakkunniges utredning i denna del, i vad det avser koncentration, saknar goda skäl och vill taga något avstånd från den, men detta är i alla händelser icke gjort i statsrådsprotokollet. Under sådana omständigheter är det förlätligt, om man antager, att vad som anföres i propositionen också äger statsrådets gillande. Så står det på sidan 23 en jämförelse mellan Danmarks och Sveriges förhållanden. Där nämnes det, att Danmark har 8 råsockerfabriker och Sverige 18, men att Danmark har 17 saftstationer och Sverige blott 3. På sidan 24 anföres: »Häri torde till en del vara att söka skälet till att antalet råsockerfabriker är så avsevärt mindre i Danmark. Den danska anordningen i detta avseende torde emellertid representera ett även ur ekonomisk synpunkt gynnsammare system särskilt när, såsom fallet är för det svenska bolagets, liksom för Danmarks produktion, denna är i huvudsak lokaliserad till en jämförelsevis mycket begränsad del av landet.» Längre ned på sidan står det: »I upprätthållandet inom sockerbolagets drift av ett relativt för stort antal råsockerfabriker och raffinaderier bör sålunda sökas en bland de förnämsta förklaringsgrunderna till att företagets utgifter för arbetslön äro så väsentligt mycket större än motsvarande belopp i Danmark, ehuru såsom förut visats, sockerfabriksarbetarnes allmänna lönenivå snarare är något högre i Danmark än i Sverige.» Vidare står det på sidan 27: »Det hade synts naturligt, om det nya företaget i likhet med vad som ofta brukar ske vid fusioner av liknande art såväl i utlandet som hos oss redan under första tiden av sin verksamhet sökt begränsa fabrikernas antal i rimligt förhållande till produktionens omfattning och med hänsyn till den större ekonomiska bärkraften hos en drift, byggd på fabriker i bästa läge och med största kapacitet.» Detta är alltsammans uttalanden som visa, att man anser, att en koncentration jämväl av råsockerfabrikerna borde ske. Det finns dock ett uttalande, varav ändå tydligare framgår, att den tanken åtminstone icke varit främmande för finansministern, och det är talet

Om tull å
socker m. m.
(Forts.)

Om tull å socker m. m. om understöd åt de arbetslösa arbetarna. Där hänvisar statsrådet till det särskilda yttrande, som friherre Palmstierna avgivit, i vilket denne förordar en utredning angående lämpligaste sättet att bereda de arbetare i sockerfabrikerna, vilka på grund av den förändrade tullagstiftningen komme att entledigas från sina platser, ett understöd under den tid de skulle bliva oförvällat arbetslösa. Vidare yttrar statsrådet: »Ehuru jag är tveksam om, huruvida de av friherre Palmstierna till stöd för hans hemställan åberopade tyska exemplen, som synas gälla i huvudsak yrkeslärda arbetare, äga tillämpning på sockerindustrien, där flertalet arbetare torde utgöras av grovarbetare och dylikt, vill jag icke avstyrka, att den föreslagna utredningen må verkställas. Därest den ifrågasatta tullnedsättningen kommer att bifallas, skall jag således gå i författning om, att en sådan utredning i lämplig ordning utföres.» Går man nu till det uttalande av friherre Palmstierna, som utgör grunden för detta statsrådets yttrande, så finner man det på sidan 18 i sista bilagan till den kungl. propositionen. Där står det: »Under dessa förhållanden måste man således förut-sätta att flera fabriker komma att nedläggas, så snart den nya tull-lagstiftningen trätt i kraft. Dessa torde emellertid icke endast komma att tillhöra Lidköpingsgruppen, utan svenska sockerfabriksaktiebolaget kan även förväntas att för vinnande av större driftkoncentration ned-lägga fabriksverksamheten inom vissa orter.» Just sammanställningen med Lidköpingsgruppen, som omfattar tre råsockerfabriker och ett raffinaderi, visar, hur man tänkt sig utvecklingen. Det må vara förlätligt, om man under sådana omständigheter har den uppfatt-ningen, att finansministern tänkt sig, att denna skulle medföra en koncentration, som skulle jämväl omfatta råsockerfabrikerna. Är det så, är det också tydligt, att just genom den ur propositionen fram-gående hänvisningen till en dylik koncentration av råsockerfabrikerna betodlarnas ställning genom den kungl. propositionens innehåll blivit försvagad, då man omöjligen kunde tänka sig, att betodling skulle kunnat fortsätta på alla trakter i samma omfång som nu är fallet i händelse en del råsockerfabriker skulle komma att nedläggas. Det är därför, man kan ge de herrar rätt, som sagt, att regeringen har själv genom sin proposition och de tendenser, som i densamma kom-mit till synes, försvagat betodlarnas ställning.

Skulle det också vara så, som finansministern nu tyckes anse, att icke någon råsockerfabrik skulle läggas ner utan blott raffinade-rier, så vill jag ändå protestera mot det uttalandet av finansministern, att det kan icke vara någon, som kan gilla, att alltför många raffi-naderier hållas i gång. Såsom representant för en stad, som är utsatt för risken att drabbas av koncentrationen av raffinaderierna, vill jag blott säga, att det nog är många, som icke gilla den tanken, i främsta rummet kanske de arbetare, som äro sysselsatta i detta raffinaderi: raffinaderiet Gripen i Norrköping, det äldsta i landet, grundat år 1741. Det är naturligt, att en gammal arbetarstam, som son efter far arbetat i denna fabrik och dragit sig fram med sina familjer, skall känna sig i högsta grad illa berörd av ett eventuellt nedläg-gande av raffinaderiet. Dessutom kommer det att för staden medföra en icke oavsevärd förlust av över 20,000 kronor om året, så nog tror

jag, att det är sangviniskt, om finansministern föreställer sig, att Norrköpings stad skall gilla denna indragning. Men detta är ju icke innebörden av uttalandet, utan innebörden är den, att ur national-ekonomisk synpunkt indragning av vissa sockerfabriker måste gillas. I det avseendet ber jag emellertid att få referera till vad jag nyss sade, att teori och praktik därvidlag stå i ett bestämt motsatsförhållande till varandra, varaf följden med all säkerhet blir, att stora praktiska svårigheter komma att vara förbundna med en — låt vara ur vissa synpunkter teoretiskt riktig — koncentration.

Det är ju emellertid på det sättet nu, att regeringen icke längre håller på koncentrationen. Regeringen har gått med på en uppgörelse, som innehåller alldeles motsatsen. Uppgårelsen är gjord under förutsättning, att det icke skall ske något intrång på betodlingen; åtminstone icke i Skåne skola några råsockerfabriker läggas ner. Där skall alltså decentralisationen bibehållas och är till och med gjord till villkor för bifall till detta förslag, under det att uti regeringens proposition i vilket fall som helst koncentration *förutsättes* såsom en följd av bifall till densamma. Det synes mig vara en ganska betydlig avvikelse från det ursprungliga förslaget. Och när man i viss mån åberopar mig såsom hemulsman även för en överenskommelse av denna beskaffenhet, vill jag visst icke på något sätt förneka — vad som för alla är tydligt och klart — att jag också år 1908 var med om en uppgörelse; och det är ingenting märkligt uti att en uppgörelse nu kommer till stånd. Det har skett förut, och däremot har jag icke någon anmärkning att göra; men jag kan icke neka till, att det förefaller mig egendomligt, att man i viss mån sätter likhetstecken mellan *denna* överenskommelse och den överenskommelse, som ägde rum år 1908. Vad som genom den senare överenskommelsen vanns var dock det, att man fick precis vad den kungl. propositionen avsåg, om också med en övergångstid. Man behövde icke vika på något sätt, vare sig från slutresultatet eller från det grundläggande resonemanget. Här synes däremot skillnaden vara ganska stor. Vad slutresultatet beträffar är föga mer än 50 procent av vad Kungl. Maj:t tänkt sig vunnit, och vad resonemanget beträffar, är det totalt omkastat. Jag tycker, att det är i någon mån hårt att stå såsom hemulsman för en överenskommelse av den beskaffenheten.

Slutligen har finansministern för en stund sedan sagt, att det visst icke är första gången, som en Kungl. Maj:ts regering funnit sig böra vika för ett utskott, som gjort ändring i en kungl. proposition. Det har skett många gånger förut. Ja, det är så fullkomligt riktigt och sant, men jag tror icke, att det hänt många gånger förut, att Kungl. Maj:t själv tagit initiativ till att få ett utskott till att så totalt frångå den ståndpunkt, som Kungl. Maj:t ursprungligen intagit.

I själva saken har jag icke annat yrkande än på bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet friherre Adelswärd: Jag har verkligen haft den uppfattningen att, då uppgörelse liknande den nuvarande träffades år 1908, dåvarande statsrådet och chefen för finansdepartementet

Om tull å
socker m. m.
(Forts.)

Om tull å socker m. m. hade i tankarna, att det icke skulle vara sista gången tullnedsättning på socker ägde rum. Han har måhända icke direkt sagt det, men på grund av hela resonemanget då torde det vara förlätligt, om jag drager den slutsatsen att han verkligen hade en sådan tanke. Jag tror fortfarande, att han anser, att en årsvinst af 11 miljoner i runt tal, som kommer sockerbolagen med ett aktiekapital av 135 miljoner kronor, tack vare för högt tullskydd, till godo, även är så pass hög, att man kan vara berättigad företaga en ytterligare tullnedsättning.

Han har sagt, att det är ett oriktigt framställningssätt av de sakkunniga, då de räkna med ett aktiekapital av 75 miljoner å 80 miljoner kronor såsom det verkliga aktiekapitalet, på vilket ränta borde kunna givas i denna industri.

Jag bestrider för ingen del hans åsikt, att det icke allenast är fastigheter och lösegendom utan även ideella värden, på vilka ränta bör kunna givas. Jag medgiver gärna, att man också är berättigad att få vinst på andra värden, som här flyta från arbetet i ett företag. Här föreligger emellertid en ytterligt svår fråga, nämligen att kunna beräkna vad som härvidlag är det verkliga legitima kapitalet, vad som är produkt av arbete och vad som endast härflyter av för högt tullskydd. Jag tror, att han dock delar min mening, att hela aktiekapitalet icke rättvisligen kan hänföras till kapital av förstnämnda slag. Jag har icke framställt min synpunkt på denna sak på annat sätt, än att jag bestrider det rätta uti att staten bibehåller höga tullar icke för industriens skull utan *endast* för att utnyttjas till överkapitalisering. Vad som däremot kan vara att betrakta såsom handelsvinst eller vinst av »good win», det har jag ingenting emot och har icke heller gjort någon anmärkning emot.

Den förre ärade talaren yttrade vidare något om teoretiserande, grundat på den nationalekonomiska synpunkten, och att man icke hade rätt att tillämpa abstrakta teorier på realiteter och på det praktiska livet. Det är väl ändå en företeelse, som ingen affärsman eller industriidkare vill klandra, om man söker sammanslå splittrade små företag till större sådana. Enskilda affärsmän göra ju ofta på det sättet. Om jag icke bedrager mig, är den förre ärade talaren med i ett företag, som just håller på med en koncentration och nedläggande i ganska stor utsträckning av en del fabriker, som icke längre ur nationalekonomisk synpunkt böra vara i gång, och jag tycker, att han i det fallet gör riktigt.

Den föregående ärade talaren citerade en hel del såsom sagt av mig, ehuru det var taget ur de sakkunniges yttrande. Jag tror, att han icke alltid, då han skrev kungl. propositioner har velat skriva under allt vad de sakkunnige sagt, även om deras yttrande utan direkt bemötande fick åtfölja statsrådsprotokollet. Åtminstone tror jag icke, att han vill kläda skott för vad en reservant sagt. Men den ärade talaren citerade också åtskilligt ur friherre Palmstiernas reservation. Det var vad som hänsyftade på frågan om ersättningen till arbetarna.

Jag har förut sagt, att jag icke nämnt ordet *koncentration* i mitt uttalande till statsrådsprotokollet, och jag förklarade ganska tydligt

i mitt förra yttrande vad jag menade med den ekonomisering av driften, som jag syftade på. Jag framhöll, att sockerraffinaderier i många fall borde kunna nedläggas, men jag tror ur rent ekonomisk synpunkt icke nödvändigt att nedlägga ett flertal råsockerfabriker.

Vidare tror jag, att jag får på min sida varje industriidkare eller affärsman, då jag sagt, att en ekonomisering av administrationen och en förbättrad organisation äro berättigade och riktiga åtgärder.

Den förre ärade talaren ville icke godkänna den jämförelse, som blivit gjord mellan den uppgörelse, som träffats nu och den som träffades förra gången. Det är visserligen sant, att resultatet blivit i någon mån olika, men förfaringssättet har varit absolut detsamma, och såvitt jag kan finna, visa resultaten i huvudsak mycket stora motsvarigheter.

Talaren sade också, att *då* blev Kungl. Maj:ts förslag godkänt endast med den ändringen, att tiden för tullens sänkande utsträcktes. Ja, men om man använder jordbruksministerns nyss meddelade siffror, kan man lätt finna, att skillnaden mellan Kungl. Maj:ts proposition och utskottets förslag förra gången var vida större än nu.

Herr Karlsson: Jag skall först be att få säga några ord med anledning av friherre Hermelins anförande. Han omtalade huru sockerindustrien skötes på ett alldeles utmärkt sätt, och det gör den; men då han vill såsom ett bevis därför anför att sockerpriset under årens lopp fallit, förefaller det mig, att bevisningen är något för hastig. Jag tror man hellre bör göra jämförelse med Danmark och se huru sockerpriset ställer sig där. Där är det betydligt billigare.

Friherre Hermelin sade vidare, att det är icke så mycket genom tullskydd som genom arbete som vinst uppstår. I så fall undrar jag, varför vi här i dag egentligen debattera tullskyddsfrågan.

Emellertid, anledningen till att jag begärde ordet var den, att jag blev ytterligt förvånad av att höra herr Swartz under kammarens munterhet försäkra, att år 1908 var det åtminstone icke regeringen, som tog initiativet till att utskottet skulle gå ifrån vad regeringen ursprungligen hade föreslagit. Den uppfattningen fick dock jag mycket livligt, och jag stod de förhandlingarna ganska nära. Jag minns det så mycket bättre, som jag till och med efter ett visst samtal med dåvarande finansministern hade mycket besvär med att inom utskottet övertyga mina meningsfränder om nödvändigheten att den gången slå till reträtt. Jag tror, att man här kan säga: skrattar bäst som skrattar sist.

A propos, när jag hör huru lätt man har att glömma, vill jag erinra om någonting annat, som kan vara skäl att erinra sig vid detta tillfälle. Här har varit, åtminstone i pressen, rätt mycket talat om det där uttrycket »*kapitalisering av tullskyddet*». Detta uttryck är emellertid icke nytt utan förekommer även i 1908 års proposition.

Jag förutsätter, att trustkommitténs betänkande riktigt återgiver departementschefens uttalande år 1908 och skall uppläsa ett stycke ur detsamma. Där heter det:

»Den senaste sammanslutningen bland sockerfabrikerna syntes departementschefen i mer än ett avseende märklig. Det svenska

*Om tull å
socker m. m.
(Forts.)*

Om tull å socker m. m. (Forts.) sockerfabriksaktiebolaget hade bildats med ett inbetalt aktiekapital av ej mindre än 135,000,000 kronor. Enligt uppgifter till patent- och registreringsverket uppginge emellertid de sammanslutna bolagens sammanlagda aktiekapital till endast omkring 57,000,000 kronor, varidock aktiebolaget Carnegie & Co, som även drevre annan rörelse, inginge med hela sitt aktiekapital 10,000,000 kronor.»

Så hoppar jag över ett litet stycke och fortsätter:

»De sammanslagna bolagens verkligt inbetalade aktiemedel torde därför icke på långt när hava uppgått till nämnda belopp, 57,000,000 kronor, och motsvarade säkerligen mindre än en tredjedel av det nya bolagets aktiekapital.»

Det nya aktiekapitalet var 135 miljoner. En tredjedel av det utgör 45 miljoner. Må vi då tänka oss vad den nuvarande finansministern anser vara en skälig vinst. Han har antytt 7 procent på 80 miljoner. Det gör 5,600,000 kronor. Detta belopp, om man tager det såsom ränta på det kapital, som departementschefen år 1908 ansåg vara inbetalt, nämligen 45 miljoner kronor, gör omkring 12 procent, och det kan man icke säga vara någon dålig ränta.

Emellertid skall jag fortsätta att referera ur departementschefens yttrande år 1908:

»Denna omständighet kunde ej tydas på annat sätt, än att avkastningen av det nybildade bolagets rörelse ansågs komma att bliva mer än dubbelt så stor som skälig ränta på det för samtliga fabriker uppgivna och minst tre gånger skälig ränta å det i fabriken verkligt nedlagda kapitalet. Denna tydning bestyrktes av den stegring i kursen på aktier i sockerfabrikerna, vilken efter sammanslutningen ägde rum. Att den med sammanslutningen förenade betydliga höjningen av det kapital, som i sockerindustrien nominellt nedlagts, under sådana förhållanden både hade utseende av och i verkligheten innebure en kapitalisering av ett alltför rikligt tillmätt tullskydd, kunde ej förnekas.» Jag stryker under orden: »hade utseende av och i verkligheten innebure en kapitalisering av ett alltför rikligt tillmätt tullskydd».

Jag vill fråga, om icke kammaren efter att hava hört detta, erkänner, att det resonemang, som fördes 1908, och det, som har förts till motivering för föreliggande proposition, äro ganska närbesläktade och tyckas utgå från liknande synpunkter. Jag har velat framhålla detta, då jag vet hur lätt man glömmer.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande förevarande del av punkten 1 och dithörande motioner yrkats, dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle bifalla i motsvarande del den av herr Bäckström m. fl. vid föreliggande punkt avgivna reservation.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som i avseende å bevillningsutskottets betänkande nr 21 *Om tull å socker m. m.* punkten 1, såvitt angår tullsatserna å socker och restitution av erlagd sockertull, ävensom beträffande motioner med yrkanden i dessa ämnen bifaller vad utskottet hemställt, röstar (Forts.)

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles i motsvarande del den av herr Bäckström m. fl. vid föreliggande punkt angivna reservation.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 119;

Nej — 12.

Utskottets hemställan i punkten 1, såvitt angick tullsatsen å sirap och melass, ävensom motioner med yrkanden i detta ämne. *Om tull å sirap m. m.*

Beträffande förevarande del av punkt 1 hade reservation avgivits av herr *Vennersten*, friherrarna *Trolle* och *C. J. Beck-Friis*, herrar *Trapp*, *Ollas A. Ericsson*, *Antonsson*, *Jespersen* och *Nilsson* i Bonarp samt friherre *Fleming*, vilka på anförda grunder ansett, att utskottet bort hemställa, att Kungl. Maj:ts proposition nr 35, i vad den avsåg en sänkning av tullen å sirap, icke måtte av Riksdagen bifallas.

Friherre Beck-Friis, Carl Joachim: Då vissa svårigheter hade visat sig vid tullbehandlingen av importerad sirap, beslöt Riksdagen år 1911 att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t »ville låta verkställa erforderlig ytterligare utredning av frågan, vilka förändringar i tulltaxan och sockerbeskattningsförfordningen tilläventyrs må vara påkallade för att på ett för importen såväl som för statskassan och den inhemska sockerindustrien tillfredsställande sätt ordna de avgifter, som åligga sirap och sockerblandningar vid införsel från utlandet, ävensom för Riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kan föranleda», och av justitieombudsmannens till nuvarande Riksdag avgivna ämbetsberättelse finner man, att, »sedan generaltullstyrelsen och kontrollstyrelsen numera verkställt den isenaste ämbetsberättelsen omförmälda utredning samt uppgjort förslag i ämnet, har ärendet överlämnats till de sakkunniga för verkställande av utredning i frågan om förekomsten inom landet av trustor och karteller m. m.» Man hade under sådana förhållanden kunnat vänta att, samtidigt som Kungl. Maj:t framlade förslag om nedsättande av tullen för sirap till hälften av den nu gällande, Kungl. Maj:t även

Om tull å sirap m. m. skulle hava tagit den fråga, varom Riksdagen skrivit, under ompröving, men så tycks ej hava skett.

(Forts.)

I sitt yttrande till statsrådsprotokollet anför finansministern, att den övervägande delen av den konsumerade sirapen utgöres av importerad vara, och att tullen därför har sin förnämsta betydelse som finanstull samt inbringar statsverket årligen omkring 1 $\frac{1}{2}$ miljoner kronor. Den nu föreslagna nedsättningen i tullen skulle således minska statsverkets inkomster med omkring $\frac{3}{4}$ miljon kronor. Statsrådet anför sedan, att sirapstullen även har karaktär av skyddstull för den inhemska sirapsproduktionen, men anser, i likhet med de sakkunniga, att något särskilt tullskydd dock ej synes vara av nöden för denna inom landet bedrivna tillverkning, enär det skydd, som genom sockerlagstiftningen givits den för sirapens framställande erforderliga råvaran, torde utgöra ett även för sirapsproduktionen fullt tillräckligt skydd. Väl är det sant, att den inhemska produktionen av sirap ej varit stor, och den sista uppgiften därå, som lämnats i den kungl. propositionen, är för år 1911, då den uppgick till 1,549 ton. Under förlidet år har den däremot uppgått till 2,975 ton eller nära den dubbla kvantiteten. För att fylla hela behovet av sirap skulle den dock behöva flerdubblas, och även om det ej kan ske till fullo, böra vi ej vidtaga åtgärder, som måste verka hämmande därå, vilket en nedsättning i tullen skulle göra. I den kungl. propositionen framhålles, att sirapen utgör en viktig hushållsartikel för de mindre bemedlade och torde även i ej ringa utsträckning användas såsom surrogat för det väsentligt dyrare sockret, samt att en nedsättning av tullsatsen därför synes vara väl motiverad av hänsyn till konsumenternas intressen. På annat ställe i den kungl. propositionen framhåller finansministern, att en stegring i sockerkonsumtionen kan vara att förvänta på grund av det låga sockerpris, som blir en följd av tullsänkningen å socker, samt en uppgång i betodlingen därför är att emotse. För den svenska sockerindustrien skulle det vara glädjande om, såsom man kan hoppas, denna finansministerns förhoppning ginge i fullbordan, ty därigenom bleve ju utsikterna större för att sockerbolagen ej skulle behöva nedlägga några fabriker, utan fortfarande kunna uppmuntra betodlingen på de trakter, där den nu bedrivs till gagn för jordbruket, såsom enstämmigt uttalas. Ett önskemål är ju, att denna betodling kunde än vidare utvecklas, men då vi ej kunna tänka på möjligheten att exportera socker, finnes ej någon utsikt därför, såvida ej sockerbolagen kunna öka sin sirapstillverkning, varigenom, efter vad sakkunnige yttrat, en betodling på 2,500 å 3,000 har skulle erfordras, om hela sirapsbehovet skulle inom landet produceras.

Därigenom skulle förmodligen också de farhågor, som nu finnas för fortfarande bestånd av betodling inom provinserna utom Skåne, betydligt minskas. Det måste därför vara av största vikt och betydelse, att Riksdagen ej nu beslutar en nedsättning i tullen på en vara, som skall tjäna som surrogat för socker, varigenom man kan befara, att sockerkonsumtionen, tvärt emot vad finansministern ställt i utsikt, kan komma att minskas och därigenom skada tillfogas ej blott sockerindustrien, utan även jordbruket i många delar av vårt land, förrän

det visat sig, att en sådan utveckling, som jag nyss antytt, ej låter sig realisera. Om tull å
sirap m. m.
(Forts.)

Skulle sirapen verkligen komma att i någon större grad användas i stället för socker, är vidare att märka, att för det i sirapen ingående sockret erlägges ej någon skatt, såsom för socker, då det utlämnas till fritt bruk, varigenom man kan befara, att någon minskning kan komma att ske i de belopp, staten nu erhåller genom denna skatt. Och då de stora sociala frågor, som stå på dagordningen och snart måste få sin lösning, kräva stora utgifter och uppoffringar från statens sida, bör man vara försiktig vid avgörandet av sådana förslag, som medföra minskning i statsinkomsterna.

Sirapstillverkningen har betydelse ej endast för sockerbruket och den i samband därmed stående betodlingen, utan även för stärkelseindustrien, vilken producerar glykos, som tillsats till den svenska sirapen. För denna fabrikation är det av vikt, att sirapstillverkningen även ökas.

På grund härav och på grund av de skäl som åberopats i den reservation, som av herr Vennersten m. fl. avgivits, är det som jag, herr talman, anhåller att få yrka bifall till nämnda reservation, d. v. s. att tullen å sirap och melass måtte bibehållas vid 10 öre.

Herr Kobb: Jag skall icke vidare uppehålla diskussionen. Jag skall endast med några ord bemöta vad den föregående talaren sade. Han sade, att tullen särskilt hade betydelse såsom finanstull. Men det är ju också finansministerns förutsättning i statsrådsprotokollet för att en sådan nedsättning skulle ske. Den saken är ju redan av honom bemött.

Vidare säges, att denna tull är en skyddstull för en industri, som håller på att uppblomma. Det synes vara bra mycket begärt, om man för den skull vill hava så hög tull för en industri. Med den nuvarande tullen skulle skyddet för de sämre sirapssorterna överstiga 50 proc. och för andra något mindre. Om en nedsättning sker i överensstämmelse med bevillningsutskottets förslag skulle tullskyddet bli minst 20 å 25 procent av varans värde. Under sådana förhållanden synes det mig, att en industri, även om den befinner sig under uppblomstring, icke har skäl att begära högre tullskydd, och därför yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de i avseende å föreliggande del av punkten 1 jämte dithörande motioner framställda yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan i avseende härå, samt vidare därpå att kammarerna, med avslag å vad utskottet hemställt, skulle antaga det förslag, som innefattades i den av herr Vennersten m. fl. härom avgivna reservation vid punkten 1; och förklarade herr talmannen sig finna den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Om tull å
sirap m. m.
(Forts.)

Den, som i avseende å bevillningsutskottets betänkande nr 21, punkten 1, såvitt angår tullsatsen å sirap och melass, ävensom beträffande motioner med yrkanden i detta ämne avslår vad utskottet hemställt och antager det förslag, som innefattas i den av herr Venersten m. fl. härom avgivna reservation vid punkten 1, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan i denna del.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 85;

Nej — 38.

Punkten 2.

Ang. beskattning av socker.

Utskottets hemställan, med undantag av frågan om skattesatser för socker från fabrikena i Östergötland och Västergötland samt på Öland, ävensom motioner med yrkanden i ämnet.

Vid föreliggande del av punkten 2 hade reservation avgivits av bland andra herrar *Bäckström* och *Eriksson* i Grängesberg, friherre *Palmstierna* och herr *Källman*, vilka ansett, att utskottet bort i anledning av herr Hamrins motion, II: 256, hemställa, att Riksdagen ville besluta, att skatten för socker som utlämnas till fritt bruk måtte bestämmas till 14 öre för varje kilogram, dock att den av Kungl. Maj:t föreslagna skattelindringen av 3 öre för varje kilogram av det socker, som tillverkades vid de redan anlagda råsockerfabrikerna i Östergötland och Västergötland samt på Öland och utlämnades till fritt bruk antingen omedelbart från samma fabriker eller från raffinaderiet i Lidköping efter där verkställd raffinering, måtte medgivas och skatten för sådant socker således under tiden till 1918 års utgång utgå med 11 öre för varje kilogram.

Herr Swartz: Vid denna punkt har ju bevillningsutskottet avstyrkt bifall till den av mig väckta motionen, att skatten å raffineradsocker skulle ökas med samma belopp, varmed tullen å detsamma komme att nedsättas, med den motivering att genom ett bifall till motionen skulle den av Kungl. Maj:t avsedda fördelen för sockerkonsumenterna bortelimineras. Det är ju alldeles riktigt detta påpekande. Men jag får för min del säga att, då denna skattelindring är så ytterst obetydlig, att den enligt Kungl. Maj:ts förslag uppgår för ett genomsnittshushåll med 1,200 å 5,000 kronors årlig inkomst

till högst 2 kronor om året, en summa som synes mig vara av absolut ingen betydelse, jag för min del ansett, att på det sättet disponera vad man tager ifrån industrien skulle vara som att låta det rinna ut i sanden utan att det komme till någon verklig nytta, och att det hade varit bättre, om det komme det allmänna till godo. Vad statskassan behöfver, det är förstärkta inkomster. Vi veta, huru inkomsterna beräknats i år, och vi veta, att på utgiftssidan en del anslag borde hava uppförts, utöver de därstädes befintliga. Redan i år behöfdes alltså ökade inkomster. Det är ett förhållande, som ännu mer kommer att göra sig gällande i framtiden med hänsyn till nödvändigheten av att tillgodose sociala krav och uppförandet på budgeten av en del anslag, som nu blivit starkt nedpressade. Då frågar man: huru få medel till det? Herr Branting har i Andra kammaren anvisat en utväg, då han har föreslagit 20 proc. höjning av inkomstskatten och en väsentlig ökning av arvsskatten. Jag har såsom finansminister i Andra kammaren haft tillfälle att ett par olika gånger framhålla, dels huruledes inkomstskatten redan år 1909 var så hög, att den motsvarade den högsta i andra länder med undantag av Norge, och dels med avseende på arvsskatten, enligt det förslag, som då förelåg och som jämväl antogs, att det icke var några andra länder än Frankrike och England, där denna skatt var högre. I Frankrike finnes icke någon inkomstskatt. Sedan dess har inkomstskatten omlagts och förmögenhetsskatten tillkommit, och kommunalskatterna visa ingen tendens att sjunka. Således är det min fulla övertygelse, att det är omöjligt att taga ut synnerligen mycket mer på den direkta beskattningens väg. Skulle avsikten nu vara att borttaga eller minska konsumtionsskatterna och lägga skillnaden i inkomster på den direkta beskattningen, har jag velat begagna tillfället att reagera mot en sådan tanke, som jag finner vara omöjlig att i verkligheten genomföra. Jag tror för den del, att det fortfarande är nödvändigt att hava konsumtionsskatter, men naturligtvis bör man söka lägga dem så, att de kännas så litet som möjligt. Ett sådant tillfälle har nu erbjudit sig, och jag tror, att det hade varit förståndigt att begagna sig därav. Därför undrar jag mycket, huruvida det var klokt handlat från bevillningsutskottets sida att avstyrka det. Det förefaller mig, som om den invecklade situation, vari sockerfrågan i dess helhet befann sig i bevillningsutskottet, och icke minst den stora brådska, varunder ärendet måste avgöras, inverkat, så att utskottet icke ägnat så stor uppmärksamhet åt de principiella synpunkter, som framhållits i motionen. Emellertid just i den knapphändig behandling, som utskottet givit motionen, ligger å andra sidan, att man icke kan för framtiden åberopa Riksdagens och utskottets hållning i denna fråga såsom bevis på att Riksdagen icke är benägen för några nya konsumtionsskatter. Med detta negativa resultat, som jag dock icke kan fränkänna en väsentlig betydelse, såsom frågan nu ligger, nödgas jag för denna gång låta mig nöja, då jag naturligtvis icke har något yrkande att göra.

Ang. beskattning av socker.
(Forts.)

Herr Bäckström: Jag ber att få yttra några ord med anledning av den reservation, som av mig och mina kamrater avgivits i denna punkt.

Ang. beskatt-
ning av
socker.
(Forts.)

Under den tid jag tillhört bevillningsutskottet har det upprepade gånger visat sig svårigheter vid försöken att få fram lindringar i livsmedelsbeskattningen. Vad man än kommit med har man fått höra: det där verkar så litet, och det verkar så ojämnt. Här är nu ett fall, där man kunde sänka livsmedelsbeskattningen på så sätt, att skattelindringen kommer att falla tämligen jämnt per invånare i vårt land. Jag tror, att även de, som komma att rösta mot förslaget, dock måste giva mig rätt däruti, att en lindring i sockerbeskattningen i sällsynt hög grad fördelas lika på alla. Under sådana förhållanden och då jag delar den föregående talarens uppfattning, att den sänkning av sockerpriset, som man får genom det nyss antagna förslaget, är alltför liten, yrkar jag i enlighet med den av mig m. fl. avgivna reservationen bifall till herr Hamrins motion, som innebär, att man skulle sänka sockerskatten från 16 öre till 14 öre.

Herr Karlsson: På den grund helt enkelt att jag anser, att man icke har råd att bifalla herr Hamrins motion, ber jag att få yrka avslag å densamma.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att i avseende på förevarande del av punkt 2 yrkats, dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den av herr Bäckström m. fl. vid punkten avgivna reservation.

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Om skatte-
satsen för
socker från
vissa fabri-
ker.

Utskottets hemställan vidkommande den del av punkten 2, som rörde skattesatsen för socker från fabrikena i Östergötland och Västergötland samt på Öland, ävensom motioner med yrkanden härom.

I avseende å förevarande del av punkten 2 hade reservation avgivits av bland andra herr *Vennersten*, friherrarne *Trolle* och *C. J. Beck-Friis*, herrar *Trapp*, *Ollas A. Ericsson*, *Jespersen* och *Nilsson* i Bonarp samt friherre *Fleming*, vilka på anförda skäl funnit, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 43, måtte antaga följande

Förslag

till

Förordning angående ändrad lydelse av 1 § i förordningen den 11 oktober 1907 angående beskattning av socker.

1. För allt socker, som inom riket tillverkas eller dit införes, skall, på sätt i denna förordning närmare bestämmes, vid sockrets utlämnande till fritt bruk erläggas skatt med 16 öre för varje kilogram. För det socker, som tillverkas vid de redan anlagda råsockerfabrikena i Östergötland och Västergötland samt på Öland och utlämnas till fritt bruk antingen omedelbart från samma fabriker eller

från raffinaderiet i Lidköping efter där verkställd raffinering, utgår dock skatten under tiden till 1918 års utgång med 12 öre för varje kilogram; ägande Kungl. Maj:t att meddela behöfliga kontrollföreskrifter.

Om skattesatsen för socker från vissa fabriker.

(Forts.)

För socker, som till riket införes, skall därjämte erläggas tull enligt tulltaxan.

2. Till socker räknas ej honung, stärkelsesocker (glykos) och maltsocker (maltos) samt ej heller sirap eller melass, i vilka sockerhalten är mindre än sjuttio procent av torrsubstansens vikt.

Sockerhalten utrönes genom direkt polarisation, därest icke kontrollstyrelsen på framställning av tillverkaren förordnar, att sockerhalten skall bestämmas genom fullständigare kemisk analys.

3. För socker, som enligt de föreskrifter, Kungl. Maj:t vill meddela, gjorts till förtäring av människor obrukbart (denaturerats), erlägges ej skatt.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1914.

Herr Kjellén: Det är egentligen icke i ett lyckosamt ögonblick som jag tar till ordet i denna fråga, men jag vill säga, att det gäller så stora värden, ja det är så många *svenska hem* som stå på spel, att jag icke har rätt att nu alldeles slarva över saken.

Det är här fråga om den grupp av sockerfabriker, som ligger långt framskjuten från det skånska högkvarteret och som ekonomiskt är oberoende av det stora sockerbolaget men inbördes sammanhörande. Jag kan då icke alldeles underlåta att återkomma till några av de principiella synpunkterna, då ju i detta stycke åskådningarna skarpast skära mot varandra. Jag har också särskild anledning därtill, därför att jag var bland de högermän, som för ett antal år sedan, när det gällde *malmfrågan*, på sätt och vis gjorde gemensam sak med dem, som nu gå främst på jaktstigen mot truster här i landet. Jag anser det därför vara angeläget att påvisa den oerhörda skillnad, som råder mellan vår politik mot malmtrusten då och den politik, som nu löper till storms mot sockertrusten.

Först och främst få vi minnas, att det i malmfrågan gällde att *överföra kapitalet* välbehållet från ett ägande bolag till staten. Kapitalet skulle således alltjämt bevaras, blott komma det allmänna till godo i stället för det enskilda bolaget. Det senare är nu här icke fallet alls, det ha vi alldeles nyss beseglat genom att avslå den därät syftande motionen. Men jag frågar: vem kommer då det kapital till godo, som sockerpolitiken vill förflytta? Man säger: det kommer konsumenterna till godo. Men det är lätt att uträkna, i vilken proportion det så gör; vinsten skulle bli mindre än *ett öre per dag och hushåll!* När husmodern går ut och torgar på lördagen, skulle hon ha 6 öres besparing i kassan! Detta är absolut ingen allvarlig sak. Däremot betyder det mycket för bolaget, om en minskning göres i årsinkomsten med 4 å 5 miljoner kronor, enligt det ursprungliga regeringsförslaget. Således ett stort kapital, av betydelse för nationens ekonomi, smulas sönder i ören och strös ut för vinden och försvinner i världsrymden. Vad man än ur andra synpunkter må

Om skatte-
satsen för
socker från
vissa fabri-
ker.

(Forts.)

säga om en sådan politik, betyder den, att man *dekapiterar kapitalet* till ingens nytta, avskaffar rikedom utan att avskaffa fattigdom, skadar producenterna utan att väsentligen gagna konsumenterna. Detta är den första skillnaden mellan malmpolitiken 1907 och dagens sockerpolitik.

Vidare var det i malmfrågan meningen att skydda Sveriges rikedomar mot en avverkning, som kunde gå till rovdrift; man ville icke vara med om att till underpris realisera stycken av svensk jord, som aldrig skulle återvända till moderjorden. Det är möjligt, att man överdrev faran, men synpunkten var klar: man ville icke *göra landet fattigare* för framtiden. Nu frågar jag: är det någon som kan hitta på någon synpunkt, ur vilken det kan sägas, att sockerindustrien gör land och folk fattigare? Ser man icke, huru den på alla sätt *gör Sverige rikare*: själva jorden genom en ny hög kultur, de enskilda hushållen genom nya rika arbetstillfällen, nationalhushållet genom frigörelse från en stor skuld till utlandet (för vårt sockerbehov)!

Detta beror nu främst på det — å flera håll i dag framhållna — innerliga förbund, i vilket sockerindustrien står till jordbruket. Man borde egentligen säga *sockerodlingen* i stället för *sockerindustrien*; det är minst lika berättigat, och skulle kanske klara begreppen för åtskilliga. Malminrusten har icke skapat malmfälten, men sockerindustrien har skapat de grönskande betesälten och kan aldrig skiljas därifrån.

När framsynte och fosterlandsälskande män först började tänka på att inom landet producera denna nödvändighetsvara, var också blicken öppen och klar för detta samband mellan åkern och fabriken, och även statsmakterna lade accenten på det agrariska momentet i sockerkulturen. Då uppmuntrades en *decentralisation av betodlingen*, och det är i följd av denna åskådning som den mellansvenska gruppen har uppstått. Men knappt var denna affär i gång, förrän bladet vände sig. Nya strömningar framkommo och togo ledningen, tyngdpunkten försköts från åkern till fabriken, och så kom det till att denna *koncentration av fabriksdriften* ansågs såsom huvudsak, liksom om det här vore fråga om en ren fabriksvara och icke om en produkt, med direkta rötter i bondens arbete och bondens jord! Hava vi icke senast i dag hört det statsråd, som ansvarar speciellt för jordbruket här i landet, i sina slutord här i kammaren uttryckligen förklara, att detta var »ett annat område», där han icke kunnat göra sin röst gällande i regeringen!

Jag kan, mina herrar, icke hjälpa, att jag i denna politik ser tvenne skarpt framträdande drag, vittnande om den bristande mögenhet i fråga om ekonomiska ting, som man så ofta förevitar vårt folk. Å ena sidan lust för schematisering och benägenhet att skära allt över en kam: trust som trust, kapital som kapital, allt skall »beskåras» utan tanke på, huru långt man skär in i ädlare delar av näringslivet! Å andra sidan lätttrögheten för att icke säga lättfärdigheten att byta om åsikt, och sedan utföra den nya idén i praktiken utan att bekymra sig om förhållanden, som förut uppkommit i hägn av den gamla ordningen.

Jag — liksom den ärade representanten för Norrköpings stad —

kan icke förstå denna nationalekonomi, som löser sina uppgifter utan hänsyn till faktiskt bestående förhållanden. Den tycks mig likna en ingenjörskonst, som inventerar sina maskiner för lufttomt rum. Vill man göra någon praktisk nytta, får man allt taga *friktionen* mot det bestående med i räkningen. Ty, mina herrar, *fakta* ändra sig icke lika snabbt som våra åsikter skifta. Än äro tusentals småbönder delägare i vår sockerindustri, än strömma säsongarbetare dit i massor för att göra sig välbehövliga extra förtjänster, än ligga hamnar och järnvägar kvar, och än dragas kanske kommuner med stora skulder, som de åtagit sig för dem. Detta är ingen lek, intet spel med döda schackpjäser; det gäller levande människors väl och ve, det gäller dagligt bröd för tusen sinom tusen och det är statens ovillkorliga plikt att taga hänsyn till dessa förhållanden, även om det finnes en vetenskap som icke bekymrar sig därom.

Således, även om vi kunde godtaga nuvarande rent industrialistiska synpunkt på sockerkulturen såsom en högre synpunkt, kräver i alla fall humanitet och statsreson att icke tillämpa den så, att den går härjande över bestående ekonomiska förhållanden i lagens hägn. Huru mycket mer måste man med försiktighet mottaga denna nya politik, när man ser, hur schematiskt ensidig den är. Man vill åt »kungen» men tänker icke på »bönderna» — man tänker icke på, att sockerkungen är garderad av bönder — eller har man verkligen tänkt därpå, och då har man också i handling visat, att man verkligen anser »den svenske bonden gjord att offras upp», och det skulle också klara åtskilligt i svensk politik!

Och härmed vill jag, så varmt jag förmår, lägga kammaren på hjärtat den mellansvenska sockerkulturens nödläge såsom en följd av de nya ekonomiska teorierna. Det måste sägas, att denna gren av vår sockerkultur är född under en olycklig stjärna. I förtroende till statsmakternas konsekvens har den tillkommit, direkt uppmuntrad genom premier. Så till vida har den all anledning att vara tacksam mot Riksdagen för den skattelindring, som hittills åtnjutits. Det kan ju sägas, att den ock bör vara regeringen och bevillningsutskottet i år tacksam, då de i strid mot den s. k. sakkunniga kommittén velat behålla denna skattelindring. Men denna — senast här av herr jordbruksministern återopade — anledning till tacksamhet krymper samman när det befinnes, att den hädanefter skulle få dragas med den nya förminskade tullsatsen, vilken efter alla framlagda beräkningar helt enkelt betyder dess undergång. Man måste ju ovillkorligen säga sig, att dessa små företag icke kunna hava den rygg, som det stora koncentrerade bolaget har att stå emot. De måste sålunda finna sig i att vara offret på de nya teoriernas altare. Sedan den mellan-svenska sockerindustrien med oerhörda svårigheter lyckats komma något så när på fötter, skall den alltså utan barmhärtighet, om också i nådig form, klubbas ned av samma stat, som lockat fram den i dagen. Vi må också ihäggkomma, att, såsom redan den ärade representanten för Blekinge län antytt, denna sockerkultur icke blivit rådfrågad om sitt läge; den har icke haft någon talan vid den utomparlamentariska uppgörelsen, den har blivit *dömd ohörd*.

Om skatte-satsen för socker från vissa fabriker.

(Forts.)

Om skatte-
satsen för
socker från
vissa fabri-
ker.

(Forts.)

Då frågar man sig: förtjänar den verkligen detta öde? Kommittén har tagit på sitt ansvar att söka bevisa det. För detta ändamål har den använt en statistik för 1910 och på grund därav förklarat, att denna sockerkultur utgör en bagatell, blott 5 procent av sockerkulturen i hela landet, och att den för ett tynande liv. Hade kommittén haft tillgång till färskare siffror, hade den gjort förvånande upptäckter om huru starkt uppsvinget varit under de sista åren. Man kan säga, att denna industri 1912 uppvisar i banko så stark utveckling som den hade 1910. Dess andel i hela rikets sockerkultur har vuxit till 8 1/2 eller 11 procent, allt efter som man räknar med råsockertillverkning eller betareal. Och denna ställning är vunnen på några få år, utan den mångåriga nådens sol, som lyste över den skånska kulturen. I själva verket har sockerkulturen såsom sådan icke behöft mer än 9 år i Västergötland, 8 år i Östergötland och 5 år på Öland för att komma lika långt som i Skåne på 18 år. Är detta tecken på bristande lifskraft? Är detta en näring, som är konstlad eller framkallad mot naturen?

Det synes icke för mycket begärt, att näringar här i landet liksom enskilda personer få »fair play», åtminstone så pass mycket, att de bedömas efter sin närvarande ståndpunkt och icke efter en lägre utvecklingsgrad som de numera kommit ifrån. Likaså hava de anspråk på att dömas i sitt verkliga sammanhang och icke ur en fördomsfull renodlad kapitalistisk förutsättning.

Den bevisföring, på grund av vilken den mellansvenska gruppen av sockertillverkningen blivit dömd till döden, synes således åt olika håll vara så bräcklig, att den borde och måste revideras. Gruppen begär blott att bli ställd på framtiden. Det är därför jag med livlig tillfredsställelse sett, att partigränserna på denna punkt genombrutits och att alltså med stöd av flera partier en reservation sträcker sig till att bjuda ännu ett öres skattelindring. Huruvida räddningen säkert ligger häri, det kan ju ingen nu säga; det beror på konjunkturer mer än på vår lagstiftning, men så mycket kan man på grund av tillgängliga handlingar säga, att *utan detta öre* överhuvud knappt någon räddning är att hoppas.

Jag vill slutligen framhålla, att det här gäller med varandra samverkande företag, där i ett fall alldeles särskilt ömmande omständigheter föreligga. Det kan med sanning sägas, att med en av dessa fabriker är på det intimaste förknippad en hel provins' öde. Om det finnes någon provins i hela vårt land, som förtjänar att få en hjälpsam hand, därför att den är i särskild nöd, så är det Öland. Vet herrarne, att Öland hade 38,000 invånare för 30 år sedan, men 1907 under 29,000 och i denna stund ännu mindre? Det har alltså förlorat en fjärdedel av sin befolkning. Ur denna synpunkt kan man säga att *Öland är Sveriges Irland*, visserligen ett fullt lojalt och troget Irland. Dess befolkning håller på att flytta över till Amerika. När man frågar en ölandsbonde, hur det är med hans barn, kan man få till svar: »Jo tack, nu ha de det bra allihop — den siste reste till Amerika i våras!»

Hur har det kommit därhän? Helt enkelt genom brist på extra arbetsförtjänster i ett skoglöst land med en stark styckning av jor-

den och ensidig inriktning af jordbruket. Förr redde man sig genom sjöfart och säsongarbete på svenska fastlandet, men så kom 1880-talets kris och då reste man till Amerika; och nu komma blott få igen, och det börjar rent av bli sällsynt att se någon ungdom på den vackra ön.

Om skattesatsen för socker från vissa fabriker.

(Forts.)

Hur skola då sådana missförhållanden botas? Emigrationsutredningen, som givetvis särskilt observerat förhållandena på Öland, framhöll 1909, att det vore en stor lycka, om någon industri kunde uppkomma på ön. Då hade redan sockerfabriken vid Mörbylånga begynt sin verksamhet. Stora ansträngningar hava blivit gjorda för detta ändamål, man har lagt ner mycket pengar på hamnanläggningen och framför allt på södra Ölands järnväg, för vilken de fattiga kommunerna skuldsatt sig ganska hårt. På detta sätt har Öland emellertid självt börjat rycka sig upp ur förfallet. Här bjudas nu arbetstillfällen och extra arbetsförtjänster för befolkningen långt omkring, och här bjudes den stimulans jordbruket så väl behöver. Vi veta också, att man på Öland begagnar sig därav: det är upplyst, att av 480 hemmansägare i de 11 sydligaste socknarne voro 401 betodlare år 1912. Vad skulle nu följden bli, om fabriken nedlägges? Det säger sig självt: icke blott massor av enskilda skulle lida, icke blott järnvägen skulle enligt meddelade siffror komma på en underbalans av 20,000 kronor om året, icke blott de skuldsatta kommunerna (framför allt Mörbylånga köping) skulle få svåra bekymmer — men hela den ljusning, som gått upp för denna landsända, skulle åter försvinna, ön skulle åter störtas ned i hopplöshet, och emigrationen skulle spänna sina klor däri värre än någonsin...

Vi ha, mina herrar tvenne landskap i vårt land som kommit att alldeles särskilt ligga i skuggan, nämligen Härjedalen och Öland. Jag har vid ett föregående tillfälle vågat i kammaren inlägga ett ord för Härjedalen; räddningen var där en järnväg av staten och med stor glädje måste man hälsa Riksdagens beslut härom i följ. I dag gäller det Öland. Det har försökt att komma på fötter med egen kraft, det begär blott att få vara i fred, och då nu de nya ekonomiska teorierna icke medge detta, begär det bara en ringa hänsyn till sina speciella omständigheter för att icke alldeles stupa. Herrarne minnas kanske, att Selma Lagerlöf i »Nils Holgersons saga» liknar Öland vid en fjärl, som förlorat sina vingar och längtar efter dem. Det har börjat växa vingar på ön igen på senaste tiden. Jag vågar uttrycka den innerliga förhoppning, att Sveriges Riksdag icke skall rycka bort dem, då jag härmed yrkar bifall till det enda förslag som har tagit hänsyn härtill, nämligen herr Vennerstens med fleres reservation.

Friherre Fleming: Liksom föregående talare anser jag denna fråga vara av så stor betydelse för en viss del av sockerindustrien, att jag icke kan underlåta taga herrarnas uppmärksamhet något i anspråk för att liksom han rikta en varm vädjan till herrarna att tänka på den industri det gäller. Jag vill endast söka att i få och korta drag visa, att sockerindustrien uti ifrågavarande landsändar verkligen är värd att uppmuntras.

Om skatte-
satsen för
socker från
vissa fabri-
ker.

(Forts.)

Finansministern yttrade för en stund sedan, att det icke var sant, såsom det sades, att den kungl. propositionen och där uttalade tankar utgjorde ett angrepp på sockerindustrien. Men jag ber att då få läsa upp slutet av vad sakkunniga säga om denna industri i Öster- och Västergötland och på Öland. »Ansaret», heter det, »för den nuvarande ställningens allvar bör för övrigt förläggas på dem, som fattade 1908 års beslut i denna fråga, ej på dem, som efter en noggrann prövning av det föreliggande spörsmålet måste bringas till den övertygelsen, att här ej vidare bör hjälpas, ty här *kan* ej hjälpas mer.» Därefter yttrade finansministern: »Vad de sakkunnige sålunda i denna fråga anfört, torde i huvudsak ej kunna bestridas, och delar jag även i stort sett deras uppfattning.» Finansministern har genom dessa ord så tydligt som möjligt ställt sig på den ståndpunkten, att denna industri måste dö, fällt dess dödsdom, och jag vågar mot finansministern påstå, att det är fullkomligt sant, då man säger, att detta är ett attentat emot sockerindustrien. Herr finansministern har vidare godkänt ett yttrande, varigenom det fastslås, att det beslut, som fattades 1908, och den skattelindring som därigenom tillerkändes iirågavarande företag, icke medfört äsyftat resultat. Jag kan icke finna annat än högst sorgligt, att i en regeringsproposition med finansministerns godkännande, framkommit sådana uttalanden och detta om en industri, som bevisligen under senaste femårsperiod visat betydande framsteg och varit jordbruket till mycket stor nytta. För att bevisa mitt påstående nödgas jag anföra några siffror, men de skola bliva mycket få. Jag vill först erinra att 1908 års beslut grundades på ett uttalande i bevillningsutskottets betänkande, som ordagrant lyder, att avsikten var att stödja »icke blott de industriella företag, som visats vara i behov av en dylik hjälp, utan även jordbruket i de provinser där fabrikerna äro belägna». Om vi se efter, huruvida denne avsikt blivit förverkligad eller icke, blir det först och främst fråga om sockerindustrien, och vi finna då att sockerfabrikerna, inom denna grupp tillsammans, som 1908 hade en förlust av 8,5 procent på aktiekapitalet, så småningom arbetat sig upp och enligt sista årets bokslut visa en vinst av ungefär 4,5 procent å kapitalet.

Övergå vi sedan till den kanske viktigare delen eller jordbruket, så finna vi år 1907 i de av denna industrigrupp berörda länen en sammanlagd betareal av 1,086 har mot år 1912 2,937 har, arealen sålunda nära tredubblad. Under samma tid har medelskörden av heter per hektar stigit från 16,3 ton år 1907 till 26 ton år 1912. Östergötland var till och med uppe vid en skörd av 28 ton, siffran är lägre från Västergötland, nämligen 21 ton, och 27 ton på Öland. Se vi sedan på vilken verkan betodlingen haft för jordbruket, finna vi exempelvis av en beträffande Östergötland gjord utredning, att sammanlagda skördevärdet från en egendom stigit från 84,484 kronor år 1906 till 109,690 år 1911; å en annan egendom hade samma värde från 27,900 kronor år 1905 stigit till 47,030 kronor år 1911.

Komma vi så till frågan, i vilken grad skattelindringen kommit jordbruket till godo, så har även därom gjorts beräkningar, som givit till resultat, att en fabrik i Östergötland i jämförelse med en fabrik i Skåne för samma kvantitet socker haft en *sammanlagd* mer-

kostnad för betorna av 706,071 kronor. Den under samma tid åtnjutna skattelindringen har uppgått till 327,784 kronor. Man kan således säga, att hela skattelindringen jämte skillnaden, 378,282 kronor, har kommit jordbruket till godo. Då sådana resultat kunna uppvisas, synes mig att i motsats till finansministern man har rätt att säga, att 1908 års beslut medfört synnerligen gott resultat, och att den skattelindring, som den s. k. Lidköpingsgruppen åtnjöt, sammanlagt uppgående till cirka $\frac{1}{2}$ miljon kronor, varit mycket väl använda pengar. Utvecklingen synes giva vid handen, att här både kan och bör hjälpas, och detta icke av medlidande utan av klokhet.

Om skattesatsen för socker från vissa fabriker.
(Forts.)

Nu finnes i utskottets betänkande ett erkännande av att resultatet varit bättre än av den kungl. propositionen framgår, och utskottsmajoriteten har tillstyrkt en skattelindring av 3 öre. Alla, de flesta åtminstone, äro således överens om att en undantagsställning fortfarande är behöflig för ifrågavarande sockerfabriker; blott ifråga om storleken av erforderlig skattelindring är man icke fullt på det klara. Vid bedömandet härav synes den enda utgångspunkten vara de faktiskt föreliggande ekonomiska resultaten, icke teoretiska beräkningar angående förhållanden i framtiden, över vilka ingen kan råda. Här måste jag återigen komma med några siffror. Utgående från en avverkning av 10 ton raffinadsocker, skulle varje öres större belastning på sockerindustrien göra en inkomstminskning uppgående till 1,45 procent å aktiekapitalet. En med 3 öre nedsatt tull vid bibehållande av nuvarande skattelindring skulle under i övrigt liknande förhållanden göra en minskning av icke mindre än 4,35 procent, och *då*, såsom jag nyss nämnde, hela vinsten uppgått till 4,5, skulle härigenom så gott som hela vinsten slukas. Det är då alldeles tydligt, att dessa fabriker icke kunna bära en *lika stor ökad* belastning som det stora bolaget kommer att få genom den beslutade tullnedsättningen, och jag liksom reservanterna, anser därför riktigast, att denna ökade belastning icke göres lika stor för ifrågavarande fabriker som för de andra, utan sättes något mindre. Detta har icke kunnat ske på annat sätt än genom ytterligare medgivande av en skattelindring av 1 öre. Jag är fullt övertygad om att denna ytterligare skattelindring är nödvändig, om industrien i dessa provinser skall komma till full utveckling till båtnad för jordbruk och kommunikationer i dessa län.

Man kan då väl fråga sig: är det verkligen tillräckligt med ytterligare ett öre? Ja, det är ju en sak, varom ingen kan döma; det beror på framtida förhållanden. Så mycket kunna vi dock vara ense om, att, kan man genom denna ökade skattelindring åstadkomma att industrien kommer till full utveckling med därav följande fördelar för jordbruk, kommunikationer m. m., så kommer detta beslut att lända ifrågavarande landsdelar till stor nytta och välsignelse och därigenom också vara till gagn för riket i sin helhet. Det är därför jag till kammaren riktar en varm vädjan att i detta fall följa den väg, som anvisas av reservationen, till vilken jag ber att få yrka bifall.

*Om skatte-
satsen för
socker från
vissa fabri-
ker.*

(Forts.)

Herr Karlsson: Jag tycker verkligen, att den siste ärade talaren började sitt anförande med ett på denna punkt tämligen omotiverat utfall mot finansministern. Jag har icke något uppdrag att försvara honom, men, då han icke är här närvarande, må det tillåtas mig säga, att sedan finansministern på denna punkt intagit den ståndpunkt Kungl. Maj:ts proposition utvisar, tycker jag det är bra egendomligt att icke kunna avhålla sig att ens därvidlag klandra honom.

Beträffande denna fråga ber jag i övrigt få säga, att jag alltid ställt mig tveksam ifråga om sådana här undantagsbestämmelser. Jag befinner mig emellertid i gott sällskap, ty redan 1908 hade jag tillsamman med herrar Cavalli och Hammarström ett principiellt uttalande mot vidtagande av liknande åtgärder. Vi utgingo från att, då landet hade mer än nog fabriker för tillgodoseende av landets sockerbehov, och det icke kan bli tal om export, vore det ingen sund nationalekonomi att anlägga nya sockerfabriker och sålunda framkalla överproduktion. Denna ståndpunkt vidhåller jag trots herr Kjelléns lektion i nationalekonomi, som tycktes snarare gå ut på att bygga upp luftslott än hålla sig till verklighetens värld.

Reservanterna säga emellertid, att härvidlag Riksdagen bure ett visst ansvar, därför att den en gång beviljat skattelindring, men då ökar naturligtvis Riksdagen ytterligare sitt ansvar genom att nu lämna en ännu större skattelindring, och jag vill blott erinra därom, att när 1908 års riksdag medgav då beviljad skattelindring, sade riksdagen ifrån att den vore för fem år och sedan vore det slut. För min del förefaller det, som om den skattelindring Kungl. Maj:t här föreslagit, borde vara tillräcklig.

Jag vill göra ännu ett tillägg. Då man jämför förhållandena i Skåne och säger, att försökstiden där räckt mycket längre, haltar denna jämförelse i viss mån, ty man må väl vara ense därom, att den s. k. Lidköpingsgruppen bör hava haft tillfälle att lära av den i Skåne inhämtade erfarenheten, varför den väl icke skulle behöva så lång försökstid.

Herr talman! För att redan i afton hinna med votering, om sådan erfordras även i denna punkt, inskränker jag mig i övrigt till att yrka bifall till utskottets förslag.

Friherre Beck-Friis, Johan: I likhet med den föregående talaren anser jag, att just i denna punkt bör finansministern hava erkännande för att han tagit ett så bestämt avstånd från de sakkunniges förslag. Kungl. Maj:t har nämligen i en särskild proposition, nr 43, hemställt, att Lidköpingsgruppens bolag skall få fortsatt skattelindring. Emellertid är frågan den: kunna dessa jämförelsevis nya fabriker bära det ökade tryck, som den i dag beslutade tullsänkningen kommer åstad och som träffar dem lika med alla öfriga fabriker? Det är ytterligt svårt att besvara en sådan fråga.

Av dessa fabriker hava egentligen de i Östergötland och på Öland, kommit till stånd för att kunna få betodling i gång i dessa län, och huru betodlingen slår ut är uteslutande beroende på jordens skötsel. Den är i dessa län ännu icke fullt färdig härför, emedan odlingen

pågått för kort tid. Det spelar också en stor roll, huruvida klimatet bliver gynnsamt eller ogynnsamt. Vidare kommer naturligtvis också hädanefter priset på socker att hava sin stora inverkan. Således är det mycket svårt att säga, om dessa bolag fortfarande kunna gå framtiden till mötes med gott hopp eller små utsikter.

I den motion, som jag jämte några andra framlagt, hava vi ansett, att det vore bäst, om dessa bolag skulle kunna få bibehålla status quo i skattehänseende. Bevillningsutskottet har icke velat gå så långt, men bevillningsutskottet har ju också avslagit en del av den kungl. propositionen. Således äro förhållandena nu icke fullt sådana som när motionen skrevs. Emellertid har inom bevillningsutskottet ett stort antal reservanter ansett, att Riksdagen bör bevilja dessa Lidköpingsgruppens fabriker icke endast den lindring, som Kungl. Maj:t föreslagit, hvarom hela utskottet är enigt, utan ytterligare ett öres skattelindring.

Jag har, sedan detta bevillningsutskottets utlåtande kom ut, försökt höra mig för, huruvida man i Östergötland och på Öland anser, att detta öre skall kunna bliva till någon verklig nytta. Det svarades mig då, »naturligtvis vore det lugnande, om man kunde få ytterligare lindring, men ett öre är dock för oss en god hjälp, så vi äro mycket tacksamma, om Riksdagen vill bevilja oss det». Vid den här sakens bedömande skall man tänka sig, att dessa fabriker äro så mycket yngre än de sydsvenska fabrikerna, att ännu icke den tid har gått till ända, som anses behöfvig, för att man skall komma i gång med en fullgod sockerbetodling. Jag tror, att man beräknar 8 å 10 år för en sådan odlings fullt rationella genomförande med avseende på jorden, jordbruket och folkets vana vid betodling.

Herr talman! Jag är övertygad om riktigheten av mitt påstående, då jag säger, att det i regel är det mindre jordbruket, som bär betodlingen i dessa län. Från Öland har jag fått en uppgift, att det är 2,27 tunnland per betodlare och i Östergötland cirka 5 tunnland, och det bevisar, att det huvudsakligen är mindre jordbrukare, som syssla med denna odling. Det är naturligtvis för dessa provinser av mycket stort intresse, att deras betodling kan ostört få fortgå.

Då det således är jordbrukets och kanske mest de mindre jordbrukarnes talan jag här sökt föra, vågar jag bedja herrarna och hysar även den förhoppningen att herrarna vilja godkänna den vid utskottsbetänkandet av herr Vennersten m. fl. avgivna reservationen, till vilken jag herr talman anhåller få yrka bifall.

Herr Malmberg: I egenskap av motionär och representant för Södra Kalmar län anhåller jag att få säga några ord. Jag inskränker mig då till att endast yttra mig om den öländska fabriken och Ölands ställning till denna fråga.

Det är ju så, som var man vet, att mycket kapital för aktieägarne där gått förlorat. Detta är ju beklagligt, isynnerhet som detta kapital offrats med den vackra tanken, att det skulle kunna hjälpa ortens jordbruk framåt. Det är dock icke det värsta, om större delen eller t. o. m. hela sockerbrukets aktiekapital ginge förlorat, utan det värsta och beklagligaste är den ställning, i vilken en

Om skattesatsen för socker från vissa fabriker.

(Forts.)

*Om skatte-
satsen för
socker från
vissa fabri-
ker.*

(Forts.)

massa smärre hemmansägare isynnerhet å Öland skulle komma, om ställningen vid Mörbylånga sockerbruk bleve så ohållbar, att bruksdriften måste nedläggas.

För några år sedan behandlade en del större Stockholmstidningar den stora folkminskningen å Öland, som de kallade Ölands avfolkning och undrade vad som vore att göra häremot. Ingen såg sig då i stånd att uppvisa något botemedel mot detta beklagliga förhållande. Till detta botemedel hoppas man nu hava kommit alldeles oförmodat i och med sockerbruket å Mörbylånga. Detta har givit uppsving åt ön, det har givit anledning till järnvägsanläggningar, som eljest ej hade haft något existensberättigande. Nu har det öländska jordbruket i regeln behöft de armar, som förut fått söka sig arbete i Amerika och annorstädes. Något skogsarbete att tala om förekommer ju icke på Öland. Någon industri att tala om icke heller. Var det då underligt att, då jordbrukarne under sommaren skördat sina tegar och ej längre hade råd till eller behövde hålla extra arbetare, det på ön inträffade en arbetslös tid. Nu, sedan sockerbruket kommit till stånd, har jordbruket kunnat drivas på ett helt annat sätt än förut. Nu ha grundförbättringsarbeten kunnat och måst verkställas under den tid arbetslöshet eljest rätt. En mängd arbetare, små och stora, ha haft sysselsättning under sommar och höst med betskötsel och vid sockerbruket. Till följd av sockerbrukets tillkomst ha de små ölandskommunerna tecknat aktier i sin järnväg, enskilda ha tecknat aktier i sockerbruket, och kostnader ha, som jag förut nämnt, nedlagts på jordförbättringar; allt, i de allra flesta fall genom skuldsättning och i hopp om, att framtiden skulle med god ränta betala igen det nedlagda kapitalet, det nedlagda arbetet. En hel del hemman ha bytt ägare med stegrade jordvärden. Herrarna kunna nog lätt tänka sig, i vilken situation befolkningen å Öland skulle komma, om Riksdagen nu nekar denna industri sitt stöd. Följden skulle bli modlöshet och nedslagenhet i stället för hopp och förtröstan på framtiden; arbetslöshet och emigration skulle åter inställa sig i förening med sjunkande jordvärden.

Nu säger man, att staten får släppa till åtskilliga tusentals kronor årligen på att uppehålla de mellansvenska fabrikerna. Jag frågar, om icke herrarna tro, att staten kommer att förlora direkt och indirekt mycket mera, om den stryper en industri som, ifall den nu får det stöd den så väl behöver, skall åstadkomma, att dessa samhällen kunna inlösa sina förbindelser och bära den skuldbörda de åtagit sig för framtiden.

Ja, mina herrar, jag kan endast från denna plats inlägga min starkaste gensaga, uttala min allvarligaste varning gentemot den ekonomiska och politiska åtgärd, som skulle skjuta tillbaka, ja kanske ödelägga den näring, som hittills hjälpts framåt och som eljes kunnat gå en löftesrik framtid till mötes. Detta kan väl ej kallas att »bereda största möjliga lycka åt största möjliga antal medborgare». Vi få besinna att här ej vidare kan uppbringas något kapital att offras, utan bär sig ej nu denna affär, måste den nedläggas. Enligt från sakkunnigt håll gjorda beräkningar skulle emellertid affären, under gynnsamma konjunkturer, kunna upprätthållas,

om Riksdagen beslöte att bifalla den reservation som avgivits av herr Vennersten m. fl.

Till denna reservation ber jag, herr talman, att få yrka bifall.

*Om skatte-
satsen för
socker från
vissa fabri-
ker.*

(Forts.)

Greve Posse: Om Riksdagen 1908 icke beviljat den mellansvenska gruppen några särskilda förmåner, hade detta kunnat försvaras, oaktat vägande skäl funnos för att tillfälle även bereddes de mellansvenska landskapen att fortsätta med sockerindustrien, helst som statens understöd till dessa i jordmån och klimatiska hänseenden mindre gynnade landskap bleve obetydligt i förhållande till det stöd, som redan lämnats de rika och i många avseenden mera gynnade landskapen. Nu har emellertid understöd till den mellansvenska gruppen lämnats. Detta har åstadkommit, att ytterligare stora utgifter å dessa fabriker nedlagts, men det har även åstadkommit, att produktionen femdubblats mot vad den var 1908 och att utsikt finnes, att, om dessa fabriker i lugn få utveckla sig, produktionen ytterligare ökas. Kan det då vara rätt att sätta dem i sämre ställning än vad 1908 års beslut för dessa fabriker innebar. Bevillningsutskottet har i sin motivering varit angeläget att bevara nuvarande odlingen hos det stora sockerbolaget. Kan det då vara rätt, att icke även säkerställa den mellansvenska odlingen. Det vore enligt min mening lyckligt, om sockerindustrien ej bleve ett monopol för Sydsverige, utan att den även finge fortsätta i de delar av landet, där genom Riksdagens egna beslut sådan industri uppstått. För alla står det klart, att de mellansvenska fabrikerna, om enligt reservanternas förslag ytterligare 1 öre beviljas i skattenedsättning, just komma i samma ställning, som om ingen förändring nu sker i tullagstiftningen, och att just detta öre behöves för att uppehålla driften och kunna betala det ökade betpris, som erfordras i de hårdare klimaten.

Jag ber att få yrka bifall till reservanternas hemställan.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de beträffande förevarande del av punkten 2 och dithörande motioner framställda yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare därpå att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den av herr Vennersten m. fl. vid punkten avgivna reservation; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 3.

Med avseende å kammarens beslut i föregående punkter fann, på gjord proposition, kammaren något särskilt yttrande angående ifrågavarande motioner icke erfordras.

Punkten 4.

Lades till handlingarna.

På hemställan av herr talmannen beslöts, att behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till ett annat sammanträde.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet den under dagen avlämnade kungl. propositionen.

Anmälades och bordlades

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Bolum nr 9 Munka-gård i Skaraborgs län, jämte en i ämnet väckt motion,

nr 38, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om upphävande av förbudet mot klyvning av lotshemman,

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av en lägenhet från förra militiebostället Eggelstad nr 10 i Malmöhus län, och

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra kronofogdebostället Väderstad nr 5 i Östergötlands län jämte en i ämnet väckt motion; ävensom

Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 6, i anledning av herrar Steffens och Anders Lindblads motion, nr 93, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning, huruvida och under vilka villkor må bestämmas, att minimilöner skola genom särskilda representativa myndigheter (»lönenämnder» och »yrkesnämnder») kunna fastställas för manliga och kvinnliga lönarbetare m. m.

Justerades tre protokollsutdrag för denna dag, ävensom protokollet för den 5 i denna månad.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 5,53 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Onsdagen den 12 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 3,30 e. m.

Herr statsrådet *Petersson* avlämnade Kungl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

nr 108, angående vissa anordningar i Sveriges geologiska undersöknings nybyggnad;

nr 109, angående upplåtelse av rätt till bearbetande av icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord;

nr 110, angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Rolfsbo nr 2 Norgård i Göteborgs och Bohus län;

nr 111, angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Flathult nr 2 i Kalmar län;

nr 116, angående upplåtande av en lägenhet från förra militiebostället Knutesbråten nr 1 i Jönköpings län;

nr 117, angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Ammer nr 1 i Jämtlands län;

nr 118, angående försäljning av vissa delar av förra militiebostället Ivetofta nr 6, 8 i Kristianstads län;

nr 119, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 54 § i förordningen om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering;

nr 120, angående avsättande såsom nationalpark av visst område i Arjeplogs socken av Norrbottens län; samt

nr 121, angående upplåtande av lägenheter från förra kronofogdebostället Tännö nr 3 Kåragården i Jönköpings län.

Upplästes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrivelse, nr 29, till Konungen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av beskickningshus i S:t Petersburg.

Anmälades och bordlades
bevillningsutskottets memorial:

nr 22, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande nr 20, i anledning av väckt motion om upphävande å tullen å superfosfat, och

nr 23, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande viss del av bevillningsutskottets betänkande nr 21, angående tull och skatt å socker m. m.; ävensom

bankoutskottets utlåtanden:

nr 20, i anledning av väckta motioner om inrättande av ett Riksbankens avdelningskontor i Hälsingborg, och

nr 21, i anledning av Riksdagens revisorers anmärkning rörande dröjsmål med avlämnandet av registret till 1912 års riksdagstryck m. m.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran jordbruksutskottets nästlidne dag bordlagda utlåtanden nr 37—40 ävensom Första kammarens andra tillfälliga utskotts samma dag bordlagda utlåtande nr 6.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet den vid sammanträdet början avlämnade kungl. propositionen nr 119, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 54 § i förordningen om taxeringsmyndigheter och förfarande vid taxering.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet följande under dagen avlämnade kungl. propositioner:

nr 108, angående vissa anordningar i Sveriges geologiska undersöknings nybyggnad;

nr 109, angående upplåtelse av rätt till bearbetande av icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord;

nr 110, angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Rolfsbo nr 2 Norgård i Göteborgs och Bohus län;

nr 111, angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Flathult nr 2 i Kalmar län;

nr 116, angående upplåtande av en lägenhet från förra militiebostället Knutsbråten nr 1 i Jönköpings län;

nr 117, angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Ammer nr 1 i Jämtlands län;

nr 118, angående försäljning av vissa delar av förra militiebostället Ivetofta nr 6, 8 i Kristianstads län;

nr 120, angående avsättande såsom nationalpark av visst område i Arjeplogs socken av Norrbottens län; och

nr 121, angående upplåtande av lägenheter från förra kronofogdestället Tännö nr 3 Kärögården i Jönköpings län.

Herr Klefbeck erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag ber att till kammaren få göra en vördsam hemställan. Förhållandet är nämligen att uti det i punkten 5 upptagna ärendet är herr Steffen motionär och hade han dessutom väsentligt deltagit uti frågans behandling inom utskottet. Nu ligger herr Steffen för tillfället sjuk, och min hemställan går därför ut på, att kammaren ville giva sitt bifall

till att detta ärende finge uppskjutas till lördagssammanträdet efter påsk.

På gjord proposition beslöts att Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 6 skulle uppföras på kammarens föredragningslista till det plenum, som komme att hållas lördagen den 29 innevarande mars.

Justerades tre protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,44 e. m.

In fidem

A. v. *Krusenstjerna.*
